

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

МБОУ "Энхэ-Талинская ООШ "

РАССМОТРЕНО

Руководитель МЦ

Аюшеева Д. Б-Ц. *Аюш*

СОГЛАСОВАНО

Зам. директора по УВР

Намтаева О.В. *Намту*

УТВЕРЖДЕНО

Врио директора

Гонсорунова Р.Б. *Гонсорунова*

Приказ № 17 от «29»

августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по учебному курсу «Бурятский язык» 5 класс (базовый уровень)

Разработана учителем бурятского языка и литературы
Гарматаровой Б.Д.
высшая квалификационная категория

У.Энхэ-Тала
2023 г

1.Тайлбари бэшэг

Тус программа гүрэнэй Федеральна стандарт, Буряад Республикын Нуралсалай болон эрдэм ухаанай министерствын туршалгын программа дээрэ үндэһэлэгдэнэ. Буряад дунда нургуулида түрэлхи литература нуралсалай предмет болгогдожо, үзэгдэжэ байдаг гэшэ. Энэ программа мүнөө үеын ФГОС баримталан, 5-дахи классай «Бэлиг» хэблэлээр гараһан Б.Гомбоев, Б.Будаин, С.Будаинай зохёһон «Буряад хэлэн» гэхэн номдо таарууланхай.

Программын шухала **зорилгонь** хадаа:

1. Нурагшадай түрэлхи хэлэ үзэлгэ хадаа оршон тойронхи байдалые ойлгоходонь, мүн ород хэлэ болон бэшэшье предметүүдые үзэхэ хэрэгтэнь ехэ туһа хүргэдэг. Гадна нурагшадые болбосоруулха, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ туһалха арга боломжотой. Ушар тиимэһээ түрэлхи хэлэнэй үүргые саашань улам дээшлүүлхэ, энэ предмет заалгыг, хэшээл бүхэнэй үрэ дүнгые һайжаруулха шухала.

2. Багшын шухала зорилгонуудай нэгэниинь хадаа нурагшадые алдуугүйгөөр, зүбөөр бэшүүлжэ һургаха болоно. Бэшэгэй дүримүүдые, сэглэлтын тэмдэгүүдые үзэхэдөө, нурагшад зүбөөр ойлгоод, тэдээнээ алдуугүйгөөр хэрэглэжэ һураха ёһотой.

3. Түрэлхи хэлые литературатайнь нягта холбоотойгоор зааха хэрэгтэй. Тиихэдээ литературын хэшээлдэ үзэһэн уран зохёолой хэлэ, найруулга, холбоо үгэнүүд, оньһон болон хошоо үгэнүүд, зэргэсүүлгэнүүд, зохид мэдүүлэлнүүд, богонихон текстнүүд гэхэ мэтые буряад хэлэнэй хэшээлнүүдтэ үргэнөөр хэрэглэхэ шухала.

4. Түрэлхи хэлэ, литературын хэшээлнүүдтэ хэлэлгэ хүгжөөлгэ хараалагданхай. Тиимэһээ изложени болон сочинени бэшэлгэ, хөөрөжэ һургалга гэхэ мэтэ хүдэлмэринүүд дүүргэгдэхэ ёһотой.

5. Буряад хэлэ үзэлгэ бэшэ предметүүдые үзэлгэтэй нягта холбоотой. Жэшээлхэдэ, буряад хэлэндэ түшэглэн, ород хэлэнэй олон ойлгосонуудые нурагшадта ойлгуулжа, хоёрдохи хэлэндэнь һургаха зэргэтэй.

6. Ургажа ябаа үетэндэ эрдэм болбосоролой үндэһэ һууриие гүнзэгыгөөр ба бата бэхеэр үгэхэ, тэдэниие ажал дээрэ хэрэглэхэ, дадал шадабаритай болгохо, хүгжэлтын юрэнхы үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ.

2.Программын байгуулга ба удха (102 час)

Эхин классуудта үзэхэнөө дабталга (5 час)

Абяан ба үзэгүүд. Аялган ба хашалган үзэгүүд.

Түргэн ба удаан аялганууд. Дифтонгнууд ба йотированна аялганууд.

Хэлэлгын хубинууд: юумэнэй нэрэ, үйлэ үгэ, тэмдэгэй нэрэ.

Падежнүүдэй залгалтануудые зүб бэшэлгэ.

Юрэ хөөрэхэн, асууһан ба идхәһан мэдүүлэлнүүдые зүбөөр уншалга.

Хэлэн тухай тобшо ойлгосо (2 час)

Литературна буряад хэлэн. Хэлэнэй үүргэ. Ньютаг хэлэнүүд.

Фонетикэ, графика, орфоэпи, бэшэгэй дүрим (30 час)

Эхин классуудта үзэхэнөө дабталга.

Буряад хэлэнэй алфавит.

Хэлэлгын абяанууд. Аялган абяануудай илгаа: эмэ (хэлэнэй урдуурхи), эрсэ (хэлэнэй дундуурхи), эрэ (хэлэнэй хойгуурхи). Түргэн, удаан аялганууд, дифтонгнууд.

Аялгануудай тааралдал.

Аялгануудые зүб бэшэлгэ. Ээ, эй, уй, үй, ы, э, и аялгануудые бэшэхэ дүримүүд.

Хашалганууд, тэдэнэй илгаа: хонгёо ба бүдэхи хашалганууд. Хатуу ба зөөлөн хашалганууд.

Йотированна аялганууд.

Фонетическэ шүүлбэри.

Буряад хэлэнэй орфоэпи. Орфоэпиин гол дүримүүд. Хэлэлгын абяануудые, үгэнүүдые ба тэдэнэй дүрсэнүүдые, абтаһан үгэнүүдые зүбөөр үгүүлэлгэ.

Илгаһан ь тэмдэг.

Үе, үгэ нүүлгэлгэ.

Абтаһан үгэнүүдые зүб бэшэлгэ.

Буряадаар бэшэгдэдэг абтаһан үгэнүүд.

Абтаһан үгэнүүдэй һүүлэйн аялгание буряадшалан бэшэхэ дүрим.

Орфографическа толи хэрэглэлгэ.

Лексикологи (10 час)

Буряад хэлэнэй үгын баялиг.

Олон удхатай үгэнүүд ба омонимууд.

Сэхэ ба шэлжэхэн удха.

Синонимууд ба антонимууд.

Үндэхэн буряад ба ондоо хэлэнһээ абтаһан үгэнүүд.

Мэргэжэлтэдэй үгэнүүд.

Ньютаг үгэнүүд.

Хуушарһан үгэнүүд.

Уласхоорондын үгэнүүд.

Буряад хэлэнэй толинууд.

Үгын бүридэл ба үгын бии бололго (15 час)

Үндэһэн. Үгын һуури.

Үгын залгабари ба залгалта.

Залгабаринуудай хүсөөр үгэнүүдэй бии бололго.

Орёо ба хурямжалһан үгэнүүд. Тэдэниие зүб бэшэлгэ.

Үгэтэй суг бэшэгдэдэг зүйр үгэнүүд.

Анхан һууриин дундахи тодо бэшэ аялгануудые зүб бэшэлгэ.

Үгын бүридэлөөр шүүлбэри.

Синтаксис, хоолойн аялга ба сэглэлтын тэмдэгүүд (15 час)

Холбуулал. Холбуулалай гол ба дулдыданги үгэнүүд.

Мэдүүлэл. Хэлэгдэһэн зорилгоороо мэдүүлэлнүүдэй илгаа: юрэ хөөрэхэн, асууһан, идхаһан.

Аянгалгаараа мэдүүлэлнүүдэй илгаа: шангадхаһан ба шангадхаагүй мэдүүлэлнүүд, тэдэнэй аянгалга.

Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд: нэрлүүлэгшэ ба хэлэгшэ.

Мэдүүлэлэй юрын гэшүүд: нэмэлтэ, элирхэйлэгшэ ба ушарлагша.

Хуряангы ба дэлгэрэнгы мэдүүлэлнүүд.

Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэл, тэрэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд ба аялга.

Хандалга, тэрэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд ба аялга.

Причастна ба деепричастна дахуулалнуудтай мэдүүлэлнүүд, тэдэнэй аялга ба сэглэлтын тэмдэгүүд (юрэнхы танилсалга).

Авторай үгын урда ба хойно байһан сэхэ хэлэлгэ, тэдэнэй сэглэлтын тэмдэгүүд ба аялга.

Үгэ андалдалга (диалог), сэглэлтын тэмдэгүүд.

Текст (юрэнхы ойлгосо).

Найруулал тухай юрэнхы ойлгосо.

Хэлэлгын янзанууд: юрэ хөөрэлгэ, зураглалга, бодомжолго.

Үзэһэнөө дабталга (5 час)

Абьян үзэг хоёрой хоорондох илгаа. Аялган ба хашалган абьянууд. Синонимуудые, антонимуудые, олон удхата үгэнүүдые, омонимуудые мэдүүлэл соо хэрэглэлгэ.

Мэдүүлэлэй шухала ба юрын гэшүүд. Нэгэ түрэл гэшүүдтэй мэдүүлэл.

Диалог тухай дабталга.

Хэлэлгын найруулал тэрэнэй янзануудые дабталга.

Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ (20 час)

Текстые абзацнуудта хубааха шадабари бээлүүлхэ хүдэлмэри.

Түсэб табилга.

Текстын сэдэб элирүүлгэ.

Яряанай ба уран зохёолой найруулга илгаха шадабари бээлүүлгэ.

Юрэ хөөрэлгэ, зураглалга ба бодомжолго гэхэн үгүүлэлэй янзануудта хүдэлмэринүүдые үнгэргэлгэ.

Уран зохёол, кинофильм, радио болон теледамжуулгануудай удхаар өөрынгөө һанамжа, бодомжолго бэшэхэ шадабари бээлүүлгын хүдэлмэринүүдые үнгэргэлгэ.

Зураг хэрэглэжэ гү, али өөрынгөө ажабайдалда болоһон үйлэ хэрэгүүд тухай зохёолго бэшэлгэ.

Юрэ хөөрэхэн, зураглаһан текстын удхаар найруулга (дэлгэрэнгы) бэшэлгэ.

Найруулга, зохёолгонуудые бэшэлгэ. Ород хэлэнһээ буряадта оршуулга. Үзэхэн зохёолой удхаар асуудалнуудта тобшо ба дэлгэрэнгы харюунуудые үгэлгэ.

3.Календарна-тематическа түсэб

Буряад хэлэн, 5 класс, 1 четверть

№	Хэшээлэй сэдэб	Сагай хубаар и	Нурагшадай ажаябуулгын шэнжэ	Хараалагдахан дүнгүүд			Шалгалтын түхэлнүүд	Гэрэй даабари	ИКТ хэрэглэл гэ	Болзор	
				предметнэ	личносно	метапредмет нэ				түсэбөөр	үнэн
1.	Оролто хэшээл. Хэлэн тухай тобшо ойлгосо.	1 час	Индивидуаль на хүдэлмэри-уншалга. Бүлэгөөр хүдэлмэри – литературна буряад хэлэнэй шэнжэнүүдые шүүмжэлхэ. Фронтальна-шалгалтын асуудалнуудта харюусаха. (6 н.)	Э. Дугаровай «Түрэл буряад хэлэмни» гэнэн шүлэг уран уншалга. Литература на буряад хэлэнэй шэнжэнүүдтэй танилсуулга.	Буряад хэлэнэй удха шанар тухай мэдэсээ үргэдхэхэ.	Уншалан текстынгээ удхаар тобшолол хэхэ, һанамжаяа баталха.		§ 1., Э. Дугаровай «Буряад түрэл хэлэмни» сээжэлдэхэ.	«Буряад хэлэн» сахим нураха ном хэрэглэлгэ.		
Эхин классуудта үзэһэнөө дабталга. 4 час.											
2.	Абяан ба үзэгүүд.	1 час	Индивидуаль на-упражненинүүдые дүүргэхэ(Упр 1-2). Бүлэгөөр хүдэлмэри-зураг хэрэглэн, «Зунай амаралтада» гэнэн зохёолго бэшэхэ.	Абяан ба үзэгүүдые илгаруулха. Фонетическэ шүүлбэри хэхэ.	Ц-Д. Хамаевай «Булагай уһан» гэнэн текст уншахадаа, зүбөөр абяануудые үгүүлхэ, хашалганай зөөлэниие юугээр тэмдэглэдэг бэ	Текстын гол удха элирүүлхэ, жэшээнүүдые хэрэглэн, харюу үгэхэ.	Ном соо үгтэһэн диктант бэшэхэ. (Упр 13, 12 н.)	§ 2., Упр 9, 11 н.	«Буряад хэлэн» сахим нураха ном хэрэглэлгэ.		

			Фронтальна-шалгалтын асуудалнуудта харюусаха. (12 н.)		ажаглаха.						
3.	Дабталга. Юумэнэй нэрэ. Үйлэ үгэ.	1 час	Индивидуальная -упражнени нүүдые дүүргэхэ (Упр 14-16). Бүлэгөөр хүдэлмэри-«Хоёр эшэгэн»текст уншаад, найруулга бэшэхэ.	Морфологи ческа шэнжэнүү дээрнь хэлэлгын хубинуудые илгаруулха	Юумэнэй нэрэ ба үйлэ үгэнүүдые зүбөөр илгаруулха, харюугаа баталха.	«Намарай шарай» Б. Санжинай, «Шара набшын халуун» Б-Б. Намсарайн зохёолнууд хаа хэһэгүүдые уншаад, текстдэ дүтэрхыгөөр удхыень хөөрэхэ, һанамжаяа хэлэхэ		§3., Упр18. 14 н. «Эрдэм» Д. Доржиева.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлг э.		
4.	Тэмдэгэй нэрэ. Тоогой нэрэ.	1 час	Индивидуальная -упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 23, 25 , Упр 22 «Намарай зураглал» уранаар уншаха, 16 н). Упр 30, 19 н. Бүлэгөөр хүдэлмэри-«Алтан намар» зураг	Текст соо тэмдэгэй ба тоогой нэрэнүүдые оложо шадаха, гол морфологи ческа шэнжэнүү дээрнь илгаруулха.	Залгабаринууд ай хүсөөр юумэнэй нэрэнүүдһээ тэмдэгэй нэрэнүүдые бии бололго. (Упр 27). 2 хэһэг сасуулха, Упр 22 «Намарай зураглал» уранаар уншаха, 16 н).	Упр 21, 16 н, 2 хэһэг уранаар уншаха, сасуулха, хэһэг нэрлэхэ. Юун дээрэһээ эли тодоб? Харюугаа баталха.	Ном соо үгтэһэн диктант бэшэхэ. (Упр 26, 18 н.) Хэһэг нэрлэхэ.	§ 3., Упр 31, 19 н.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлг э.		

			хэрэглэжэ, зохёолго бэшэхэ.								
5.	Мэдүүлэл.	1 час	Индивидуальная -упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 33, 21 н, Упр 34). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 35, 22 н. зураг хараад, хөөрөө үргэлжэлүүл хэ. Фронтальная- шалгалтын асуудалнууд та харюусаха. (24 н.)	Үгтэһэн үгэнүүдые мэдүүлэл болгохо, текст ямар мэдүүлэл нүүдһээ бүридэнэб илгаруулха.	Мэдүүлэлнүүд ые зүбөөр зохёохо, текст ба мэдүүлэлнүүд ые илгаруулха.	Упр 32 уншаад, гол удхын элирүүлхэ, түсэб табиха, эхэ эсэгийн хургаал, захяануудые һанажа абаха, сээжэ элидхэл бэлдэхэ.	Шалгалтын асуудалнуудт а харюусаха. Упр 37. (+), 24 н.	§4, упр 36. Шалгалтын диктантда бэлэдхэл.	«Буряд хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлг э.		
6.	Шалгал тын диктант.	1 час	Шалгалтын диктант.				Шалгалтын диктант грамматическ а даабаринуудт ай.	Урда үзэһэнөө дабтаха.			
7.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	1 час	Орфографи ческа ба пунктуацион но алдуунуудаа зүбөөр заһаха.				Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	Словарна диктантда бэлэдхэл.			
Фонетикэ, графика, орфоэпи, бэшэгэй дүрим. Хэлэлгын абяанууд. 30 час.											
8.	Фонетикэ, графика. Хэлэлгын	1 час	Индивидуальная -упражнени нүүдые	Хэлэнэй абяанууд хоёр ехэ	Аялган абяанууд дуунһаа	Хэлэлгын абяануудые зүбөөр		§ 5. Упр 39., 26 н.	«Буряд хэлэн» сахим		

	абяанууд.		дүүргэхэ (Упр 38,, Упр 40, 26 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри-таблицаар хүдэлмэри. (25 н.).	бүлэгтэ хубаарна: аялган ба хашалган гэжэ илгааень дабтаха, бэхижүүлхэ.	бүридэдэг, харин хашалган абяануудые үгүүлхэдэ, элдэб торолтонууд ушардаг гэхэн ойлгосо үргэдхэхэ.	үгүүлхэ. («Буряд хэлээр тестнүүд» упр 6, 5 н.). Үгтэхэн шүлэг уран гоёор уншаха. Орхигдоһон үзэгүүдыень табиха, ямар лирикэдэ хабаатайб элирүүлхэ.			хураха ном хэрэглэлгэ.	
9.	Үзэгүүд. Ехэ үзэгүүд.	1 час	Индивидуальна -упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 41, 27 н, Упр 42. 29 н.). Бүлэгөөр хүдэлмэри-Буряд хэлэнэй алфавит (28 н.) сээжээр хураха.. Фронтальна- (30 нюурта асуудалнууд та харюусаха. +)	Буряд хэлэнэй алфавит 36 үзэгүүдхээ бүридэдэг, тэдэниие зүбөөр нэрлэхэ, алфавидаар хубарюулжа бэшэхэ.	Э.Дугаровай «Бурядаим нютагууд» уран гоёор уншаха, нэрлэгдээгүй нютагуудые нэрлэхэ.	Россиин бүридэлдэ хэды республика нууд ороноб, мэдэхээ нэрлэхэ. Алфавидай гуримаар бэшэхэ.	Тусхайта нэрэнүүдые хэрэглэн, мэдүүлэлнүүдые зохёохо. «Минии нютаг» гэхэн сэдэбтэ зохёолго бэшэхэ.	§§6-7, Упр 45, 31 н. (Тусхайта нэрэнүүдые бэшэхэ).	«Буряд хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэлгэ.	
10	Аялган абяанууд ба үзэгүүд. Аялгануудай илгаа.	1 час	Индивидуальна - § 8 уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр	Аялган абяанууд үгүүлэгдэхэ талаараа 2 янза, бии	Упр 53, 35 н. үгэнүүд соохи абяануудые ажаглаад, дүримыень	Аялгануудые зүбөөр үгүүлхэ, упр 57, үгэнүүдэй бэшэлгы	«Жэмэстэ ошолго» багшын хүтэлбэри доро бэшээд,	§ 8. Упр 54, 36 н.	«Буряд хэлэн» сахим хураха ном	

			46, 32 н, Упр 50. 34 н.). Бүлэгөөр хүдэлмэри-Упр 47, 32 н, хоргодоһон үгэнүүдые олохо, зохёохо. (32 н.) Фронтальна- (34 нюурта таблицаар хүдэлмэри. Аялган абяануудай илгаа.)	болодог газараараа 3 янза гэхэн ойлгосо бэхижүүлхэ.	хэлэхэ.	тайлбарилха.	номоороо шалгаха.		хэрэглэлгэ.		
11	Практическа хүдэлмэри	1 час	Индивидуальна - «Буряад хэлээр тестнүүд» Аялгануудай илгаа упр 3, 10 н. Бүлэгөөр хүдэлмэри-Упр 55, 36 н.	Хэлэлгын абяануудые илгаруулха.	Хэлэнэй абяанууд хоёрехэ бүлэгтэ хубаарна: аялган ба хашалган гэжэ илгааень дабтаха, бэхижүүлхэ.	Хэлэлгын абяануудые зүбөөр үгүүлхэ. («Буряад хэлээр тестнүүд» упр 5, 11 н). Үгтэһэн оньһон үгэнүүдэй удха тайлбарилха, уран гоёор уншаха. Орхигдоһон үзэгүүдыень табиха.	Практическа хүдэлмэри. Бэхижүүлгэ.	§§5-8 дабтаха. Упр 56, 36 н.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ.		
12	Аялгануудые зүб	1 час	Индивидуальна - упражнени	Удаан ээ анхан	Упр 66. 39 н. Үгтэһэн	Упр 65, таабаринуу	Словарна диктант. Упр	§9, упр 64 39 н. (2-2 мэд.			

	бэшэлгэ. – Ээ, -эй.		нүүдые дүүргэхэ(Упр 58, 37 н, Упр 60, 38 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 61, 38 н. «Хагсуу үдэр» Э. Дугаров.	хууриин хаанашье дайралдадаг , харин эй анхан хууриин хүүлшын үедэ дайралдадаг гэһэн ойлгосотой танилсуулха .	үенүүдээр үгэнүүдые зохёохо, 3-3 үгэтэй мэдүүлэл зохёохо.	дые тааха, упр 63, 38-39 н. Үреэлнүүдэй удхада анхаралаа хандуулха. Үреэл сээжэлдэхэ.	59, 37 н.	зохёохо).			
13	-Уй, үй, ы аялгануу дые зүб бэшэлгэ.	1 час	Индивидуальна - § 9 уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 67, 40 н, Упр 68. 40-41 н.). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 70, 41 н, точконуудай орондо тааруулан бэшэхэ. (41 н.) Фронтальна- (Упр 71, 41 н, үгтэһэн үенүүдээр үгэнүүдые зохёохо.	Уй, үй дифтонгнуу д гансал түрүүшын үедэ бэшэгдэдэг гэһэн дүрим уншаха, ажаглалтада анхаралаа хандуулха.	«Буряад хэлээр тестнүүд» 1 даабари 19 н., 2 даабари 19 н. Уй, үй дифтонгнуу дые тааруулан табиха, дүримөө тобшолхо.	Упр 72, 41 н. уранаар уншаха, таабаринуу дые тааха. Упр 74. 41 н. үгэнүүдые хэрэглэжэ, мэдүүлэлнүүд ые зохёохо.	Словарна диктант. Упр73, 41 н. (Урид найса уншаха.)	§ 9 (2). Упр 69, 41 н.	«Буряад хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэлг э.		
14	Бэхижүүлг ын хэшээл.	1 час	Индивидуальна - «Буряад хэлээр	«Буряад хэлээр тестнүүд» 7	«Буряад хэлээр тестнүүд» 8	-Ээ, эй; уй, үй аялгануудтай үгэнүүдые	Бэхижүүл гын хүдэлмэри.	§ 9 (1,2) дабтаха. (3-3) үгэнүүдые	«Буряад хэлэн» сахим		

			тестнүүд» 1 даабари 18 н., 2 даабари 18 н. (Ээ, эй дифтонгнуудыг тааруулан табиha, дүримөө тобшолхо.)	даабари 19 н. (Таараха дүрим баримталан, үгэнүүдыг хүсэлдүүлж э бэшэхэ.)	даабари 19 н. (Эдэ үгэнүүдыг –ээ, –эй гэхэн 2 бүлэгүүдтэ хубаан бэшэхэ.) Бээ шалгахa.	хэрэглэн, бишыхан зохёолго бэшэхэ.		hanaха, 1-1 мэдүүлэл зохёоho.	hураха ном хэрэглэлг э.		
15 - 16	Х.х.х. Найруулга «Могой ба шоргоол жон». Ч-Р. Намжилов	2 час	Индивидуальная - үгтэһэн хэһэг уншаха.(Упр 36, 23 н.) Бүлэгөөр хүдэлмэри- зураг сээжээр зураха. Фронтальная- хөөрөө эмхидхэхэ.	Үгтэһэн хэһэг уншаад, түсэбэй ёһоор найруулга бэшэхэ.	Хэһэгэй удха хэр зэргэ дамжуулжа шадаһанаа түсэбөөр шалгахa. (23 н.)	Ч-Р. Намжиловой «Могой ба шоргоолжон» гэхэн текстын сэдэб элирүүлхэ. Намжаяа бэшэхэ.	Найруулга.	§§ дабтаха. («Буряд арадай онтохонууд» уншаха. 1-1 онтохо...)			
17	Аялгануудыг зүб бэшэлгэ. – Ии, ы; Э-и.	1 час	Индивидуальная - § 9 (3,4) уншаха, упражнени нүүдыг дүүргэхэ (Упр 77, 43 н.) Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 77 +, 43 н, класстаа наадаха. Фронтальная- (Упр 78, 43 н, бодожо үзөөд, ии, ы	Упр 79, 44 н. Уран гоёор уншаха. Э, и аялгануудта й үгэнүүдыг түүжэ бэшээд, дүримень тайлбарилха .	Упр 81, 45 н. Таабаринуудыг уншаха, hанажа абаха. Таабаринуудыг сахим hураха ном сооһоо түүжэ бэшэхэ.	«Замбуули най дайдада ниидэлгэ». Упр 75, 42 н. Текст уншаад, хуряангыгаар хөөрэхэ. Замбуулин тухай материал суглуулха.	Упр 85. «Эрэн гүрөөһэн». Сэбэрээр буулгажа бэшэхэдээ, таараха аялгануудыг зүбөөр табиha.	§ 9 (3,4) уншаха. Упр 86, 47 н. (Ямар удхатай болоноб гэжэ ажаглаха).	«Буряд хэлэн» сахим hураха ном хэрэглэлг э.		

			аялгануудай бэшэгдэдэг дүрим хэлэгты, бэе бэеэ шалгах.								
18	Практическа хүдэлмэри.	1 час	Индивидуальна - «Буряад хэлээр тестнүүд». (Ии-ы; аялганууды зүб бэшэлгэ.) Даабари 1, 3, 20 н. Бүлэгөөр хүдэлмэри- (Э-и аялганууды зүб бэшэлгэ. Даабари 1, 2, 20 н. Фронтальна- Даабари 7. 21 н. Ямар мэдүүлэлнүүд соо алдуунууд байнаб? Алдуунуудыень заһаха.	«Буряад хэлээр тестнүүд». (Ии-ы; аялганууды зүб бэшэлгэ.) Даабари 2, 20 н. (Хамаанай падежэй залгалтанууды бэшэгты.)	«Буряад хэлээр тестнүүд». (Э-и; аялганууды зүб бэшэлгэ.) Даабари 8, 21 н. (Хэрэгтэй аялганууды тааруулагты.) Хүдэлмэриэ сэгнэгты.	«Буряад хэлээр тестнүүд». (Э-и; аялганууды зүб бэшэлгэ.) Даабари 6, 21, «Баабгай». Уншаха. Аялгануудай таарахыень табиха. Баабгай тухай мэдэхээ нэмэхэ.	Практическа хүдэлмэри.	§ 9 дабтаха бүхыдэнь. Дүрим бүхэндэ 3-3 үгэ ханаха.	«Буряад хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэлгэ.		
19	Хашалганууд. Хонгёо ба бүдэхи хашалганууд.	1 час	Индивидуальна - § 10 уншаха, упражнени нүүды дүүргэхэ(Упр 89, 48 н, Упр 94, 50 н.). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 96, 51 н,	Упр 93. 50 н. Онһон үгэнүүды уншаад, удхыень хэлэжэ үгэхэ.	Упр 95, 50 н. Паарна хашалгануудт ай үгэнүүды ханаха.	«Үбэлэй ой соо» гэнэн зурагаар зохёолго бэшэхэ.	Словарна диктант. Упр 90., 48 н.	§10. Упр 92, 50 н.	«Буряад хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэлгэ.		

			(хонгёо ба бүдэхи хашалгануудыг нь нэрлэхэ). Фронтальна- (Упр 88, 48 н, илгалан үгэнүүд соо хашалган абяануудыг нэрлэхэ.							
20	Хатуу ба зөөлэн хашалганууд.	1 час	Индивидуальна - § 10 (2) уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 97, 52 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 99, 53 н, (үгтэһэн үгэнүүд юугээрээ илгарнаб?) Фронтальна- (Упр 100, 53 н.)	Упр 101 , 53 н. «Миисгэй» уншаха. Даабари дүүргэхэ.	Упр 104, 56 н. Зүбөөр буулгажа бэшэхэ. Онһон үгэнүүдэй удха тайлбарилха.	Упр 102. Л. Шагдаровай «Ая ганга...» уншаха. Даабари дүүргэхэ. Гэртээ уран зохёол, шүлэгүүд сооһоо ая ганга тухай хэһэгүүдые бэшэжэ абаха.		§10. Упр 103. Уран уншалгада бэлэдхэл.	«Буряад хэлэн» сахим хураханом хэрэглэлгэ.	
21	Бэхижүүлгын хэшээл.	1 час	Индивидуальна - «Буряад хэлээр тестнүүд». (Хонгёо ба бүдэхи хашалганууд.) Даабари 1, 2, 16 н. Бүлэгөөр	«Буряад хэлээр тестнүүд». (Хонгёо ба бүдэхи хашалганууд.) Даабари 2, 17 н. Таабари	«Буряад хэлээр тестнүүд». (Хатуу ба зөөлэн хашалганууд.) Даабари 5,6, 17 н. (Зүбөөр табиха.)	«Буряад хэлээр тестнүүд». (Хатуу ба зөөлэн хашалганууд.) Даабари 7, 17 н. Онһон үгэнүүдые	Бэхижүүлгын хэшээл.	§ 10. Упр (хонгёо ба бүдэхи хашалгануудт ай, хатуу ба зөөлэн хашалгануудт ай мэд. зохёохо).	«Буряад хэлэн» сахим хураханом хэрэглэлгэ.	

			хүдэлмэри- (Даабари 9, 10, 17 н. Фронтальна-Хатуу ба зөөлэн хашалганууд. Даабари 1.,17 н. 2, 17 н.	тааха.		уншаха, удхыень тайлбарилха. Найшаагдан оньһон үгэтэй мэдүүлэл зохёохо. Уншаха.				
22 - 23	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри. Ород хэлэнһээ буряад хэлэн дээрэ оршуулга).	2 час	Индивидуальна - үгтэһэн хэһэг уншаха.(Ород хэлэнһээ буряад хэлэн дээрэ оршуулга). Бүлэгөөр хүдэлмэри-зураг сээжээр зураха. Фронтальна-хөөрөө эмхидхэхэ	Ород хэлэнһээ буряад хэлэн дээрэ оршуулга.	Оршуулхадаа зүбөөр мэдүүлэлнүүд ээ зохёохо. Мэдүүлэлэй байгуулгада анхаралаа хандуулха.	Үгтэһэн даабаридаа зохёохы шадабари хэрэглэхэ. Удхатай, дэлгэрэнгы мэдүүлэлнүүд ые зохёон байгуулха.	Творческо хүдэлмэри. Зохёохы шадабари шалгаха.	Зохёолго бэшэхэ.	«Буряад хэлэн» сахим нураха ном хэрэглэлгэ. Толи хэрэглэлгэ.	
24	Илгәһан ь тэмдэг.	1 час	Индивидуальна - § 11 дүрим уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 106, 57 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри-Упр 108, 58 н, (2 бүлэг болгоод бэшэхэ.)	Упр 105. Буулгажа бэшэхэдээ, зөөл. Ы нэгэ зураха. Илгәһан ь хоёр зураха.	Упр 105 дүүргэхэдээ, хэр зэргэ зүбөөр хэһэнээ шалгаха.	Ц-Ж. Жимбиев «Байгал далай». Упр 109., 58 н. харюугаа тайлбарилха. «Байгал далай баян далай...» гэһэн сэдэбтэ зохёолго бэшэхэ.	Словарна диктант. Упр 107. 57 н.	§ 11. Упр 111. 59 н.	«Буряад хэлэн» сахим нураха ном хэрэглэлгэ.	

			Фронтальна- (Упр 106 (2).57 н.) Толи хэрэглэхэ.								
25	Бэхижүүл гын хэшээл.	1 час	Индивидуальная - «Буряад хэлээр тестнүүд». (Илгahan ь, ь тэмдэгүүд). Даабари 1, 2, 24 н. Бүлэгөөр хүдэлмэри- (Даабари 3, 4, 24 н. Фронтальна- Даабари 5.,25 н. 7, 25 н.	«Буряад хэлээр тестнүүд». Даабари 6, 25 н. Фонетическ э шүүлбэри.	Фонетическэ шүүлбэриэ шалгаха.	Упр 112. 59 н. Мэдүүлэлнүүд ые зохёохо. Мэдүүлэлнүүд ээ уранаар уншаха.	Фонетическэ шүүлбэри.	§ 11. Упр 110. 58 н. (Шараданууд ые тааха.)	«Буряад хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэлг э.		
26	Шалгал тын диктант.	1 час	Фронтальна- шалгалтын хүдэлмэри.	Шалгалтын диктант бэшэхэ.	Зүбөөр бэшэхээ оролдохо.	Үгтэһэн грамматичес ка даабаринуу даа зүбөөр дүүргэхэ.	Шалгалтын хүдэлмэри.	Урда үзэһэнөө дабтаха.			
27	Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Четвер тиин дүн гаргалга.	1 час	Индивидуальная - Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Бүлэгөөр хүдэлмэри- Нэмэлтэ даабаринуу дые дүүргэхэ.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	Алдуунуудаа зүбөөр заһахая оролдохо.	Алдуунуудаа заһахадаа, жэшээнүүдые зүбөөр хэрэглэжэ, харюунуудаа баримталха.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	Урда үзэһэнөө дабтаха.			

Буряад хэлэн, 5 класс, 2 четверть

№	Хэшээлэй сэдэб	Сагай хубаари	Нурагшад ай ажаябуулгын шэнжэ	Хараалагдаһан дүнгүүд			Шалгалтын түхэлнүүд	Гэрэй даабари	ИКТ хэрэглэлгэ	Болзор	
				предметнэ	личносно	метапредметнэ				түсөөр	үнэн
1.	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.	1 час	Индивидуаль на- үгтэһэн сэдэбтэ зохёолго бэшэхэ. Бүлэгөөр хүдэлмэри- түсэб табиха. Фронтальна- хөөрөө эмхидхэхэ	Творческо хүдэлмэри бэшэхэ.	Үгтэһэн даабария байнаар дүүргэхэ.	Бэшэһэн хүдэлмэри дээ зохёохы шадабари хэрэглэхэ. Зохёолгодоо тобшолол хэхэ, өөрынгөө хандаса харуулха.	Творческо хүдэлмэри бэшэхэ.	Урда үзэһэнөө дабтаха. «Орой намар» гэһэн сэдэбтэ мэдүүлэлнү үдые зохёохо.	«Буряад хэлэн» сахим нурах а ном хэрэглэлгэ.		
2.	Үгын үе.	1 час	Индивидуаль	Упр 114., 60 н.	Доржо Банзаров	«Буряад арадай	Диктант	§ 12, (3-3	«Буря		

	Үгэ таһалжа бэшэлгэ.		на- § 12 дүрим уншаха, упрженинүүдые дүүргэхэ(Упр 113 (1 хуби), 60 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 113 (2 хуби) 60 н. Фронтальна- (Упр 116. 61 н.)	уншаха, илгahan үгэнүүдые юундэ нүүлгэжэ болохогүйб? Харюугаа баталха.	тухай мэдэсээ үргэдхэхэ.	солото хүнүүд» гэхэн сэдэбтэ материал суглуулха.	бэшэлгэ. Упр 115, 61 н. «Саһан», «Байгаа лийн шэнжэлэл».	мэдүүлэлнү үдые зохёохо, һүүлшын үенүүдые таһалан бэшэхэ.)	ад хэлэн » сахим һурах а ном хэрэглэлгэ.		
3.	Фонетическэ шүүлбэри.	1 час	Индивидуаль на- фонетическэ шүүлбэрийн дүрим уншаха, упрженинүүдые дүүргэхэ(Сээжээр фонетическэ шүүлбэри хэхэ) 62 н. Наран, аялга...). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 119, 63 н. Шарада тааха. Фронтальна- (Упр 119. 63н. Аялгануудай зүб бэшэлгын дүрим шалгаха.	Б. Жанчиповай «Ая гангата таламни...» шүлэг уранаар уншаха, фонетическэ шүүлбэри хэхэ. (Упр 117, 62 н.)	Шүлэгэй бадаг соо юун тухай хэлэгдэнэб? Нютаг тухайгаа хөөрэхэ.	«Миний нютаг» гэхэн сэдэбтэ шүлэг зохёожо туршаха. Уранаар уншаха.	Словарна диктант. Упр (63 нюурта.)	Шалгалтын асуудалнууд та харюу бэлдэхэ. (64 н.)	«Буря ад хэлэн » сахим һурах а ном хэрэглэлгэ.		
4.	Практическа хүдэлмэри.	1 час	Индивидуаль на- фонетическэ шүүлбэри хэхэ. Фронтальна- фонетическэ шүүлбэри хээд, бэе бээ шалгаха.	Үгэнүүдэй фонетическэ шүүлбэри хэхэ.	Фонетическэ шүүлбэрийн заршам хараадаа абаха. (62 н.)	Фонетическэ шүүлбэрийн заршам хараадаа абан, (62 н.) шүүлбэри зүбөөр хээд, тэдэ үгэнүүдээ хэрэглэн, мэдүүлэлнүүдые	Практическа хүдэлмэри.	Урда үзэхэнөө дабтаха.	«Буря ад хэлэн » сахим һурах а ном		

			Ямар алдуунууд байна? Алдуунуудаа зааха.			зохёохо.			хэрэглэлгэ.		
5.	Абтаһан үгэнүүдые зүб бэшэлгэ. Буряадаар бэшэгдэдэг абтаһан үгэнүүд.	1 час	Индивидуальна- § 13 дүрим уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 120 , 65 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри-Буряадаар бэшэгдэдэг абтаһан үгэнүүдые бэшэхэ. Фронтальна-бэшэһэн үгэнүүдээ шалгаха.)	Упр 121, 66 н. (буряад шалхыень буряадаар бэшэхэ).	«Буряад хэлээр тестнүүд». Абтаһан үгэнүүдые зүб бэшэлгэ. Даабари 1, 4 (21-22 н). Буряадаар бэшэгдэдэг абтаһан үгэнүүдые зүбөөр нэрлэхэ.	Буряадаар бэшэгдэдэг абтаһан үгэнүүдые хэрэглэжэ, холбоо текст ханаха. Мэдүүлэлнүүдээ зүбөөр зохиохо.	Буряадаар бэшэгдэдэг абтаһан үгэнүүд һээ бүридэһэн словарна диктант бэшэхэ.	§ 13. Буряадаар бэшэгдэдэг абтаһан үгэнүүдые дэбтэртээ бэшэхэ.	«Буряад хэлэн» сахим һурах а ном хэрэглэлгэ.		
6.	Ородоор бэшэгдэдэг абтаһан үгэнүүд.	1 час	Индивидуальна- § 13 (2) дүрим уншаха, упражненинүүдые дүүргэхэ(Упр 122 , 66 н). Фронтальна- Ц.Б. Бадмаевай зохиолһоо абтаһан хэһэг дүүргээд шалгаха. Упр 123. 67 н.	Упражнени нүүдые дүүргэхэ. Упр 122, 123, (66-67 н.)	Упр 125. 67 н. Ц. Будаев «Манай хото» шүлэг уншаха, абтаһан үгэнүүд доогуур зураха.	«Буряад литература» хэрэглэхэ. Серёжа Буда хоёрой нүхэсэл тухай бодомжолго.	Ородоор бэшэгдэдэг абтаһан үгэнүүд тэй словарна диктант бэшэхэ.	§13. Упр (Ородоор бэшэгдэдэг абтаһан үгэнүүдтэй мэдүүлэлнүүдые зохиохо).	«Буряад хэлэн» сахим һурах а ном хэрэглэлгэ.		
7.	Дидактическа	1 час	Индивидуальна- «Буряад хэлээр	« Буряад хэлээр тестнүүд».	Даабари 8, 23 н. Мэдүүлэлнүүдые	Абтаһан үгэнүүдые зүбөөр хэрэглэн,	Абтаһан үгэнүүд	§ 13. Урда үзэһэнөө	«Буряад ад		

	материалнуу даар хүдэлмэри.		тестнүүд». (Абтаһан үгэнүүдые зүб бэшэлгэ). Даабари 5, 6, 22 н. Бүлэгөөр хүдэлмэри- (Даабари 1, 3, 22 н. Фронтальна- Даабари 2.,22 н. Алдуутай үгэнүүдые заһаад шалгаха.	Даабаринуу дые дүүргэхэ. (6, 7).	уншаха. Ямар дүрим баримталаг дааб? Харюугаа баримталха.	холбоо текст бэшэхэ.	тэй диктант.	дабтаха.	хэлэн » сахим нурах а ном хэрэгл элгэ.		
8.	Абтаһан үгэнүүдэй һүүлэй аялганиее буряадшалжа а бэшэлгэ.	1 час	Индивидуальна- § 13 (3) дүрим уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 129 , 70 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри-таблицаар хүдэлмэри (68 н.) Фронтальна- бэшэһэн үгэнүүдээ шалгаха.)	Номоор хүдэлмэри. Упр 127, «Бурятмясо пром». Текст уншаха, абтаһан үгэнүүдэй дүрим тайлбарилха.	Упр 128. 69 н. (Үгэнүүдые буряадшалжа бэшээд, мэдүүлэлнүүдые зохёохо).	Упр 134, «Байгаалиин шэнжэлэл» «Хойто Мүльһэтэ океан...». Географиин ном хэрэглэжэ, Хойто Мүльһэтэ океан тухай текст бэшэхэ, шэнжэлгын материал суглуулха.	Словарна диктант. Упр 132, 71 н.	§ 13 (3) анхаралтай гаар уншаха. Упр 137, 73 н.	«Буря ад хэлэн » сахим нурах а ном хэрэгл элгэ.		
9.	Практическа хүдэлмэри.	1 час	Индивидуальна- Номоор хүдэлмэри Упр 131, 71 н; Бүлэгөөр хүдэлмэри- + Класстаа наадаха (72 н.)	Номоор хүдэлмэри. Бээ даагаад хэхэ хүдэлмэри. Упр 138. 74 н. Тестнүүдтэ харюу үгэхэ.	Упр 136. 73 н. Холбоо үгэнүүдые хэрэглэн, мэдүүлэлнүүдые зохёохо. Зохёон мэдүүлэлнүүдээ уншаха.	«Амта» гэхэн сэдэбтэ материал хараха. Интернет ресурс хэрэглэхэ.	Упр 135. 73 н. Абтаһан үгэнүүдые түүжэ бэшэхэ.	§ 13. Урда үзэһэнөө дабтаха. Шалгалтын асуудалнууд та харюу бэлдэхэ.	«Буря ад хэлэн » сахим нурах а ном хэрэгл		

			(Фронтальна-Шалгалтын асуудалнууд. (74 н).						элгэ.		
Лексикологи. Лексикэ тухай ойлгосо. 10 час.											
10	Лексикологи Лексикэ тухай ойлгосо. Үгын удха.	1 час	Индивидуальна-Номоор хүдэлмэри. § 14 дүрим уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 139, 76 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 140, толи хэрэглэлгэ. Фронтальна-бэшэһэн үгэнүүдээ шалгаха.)	Лексикэ тухай ойлгосотой танилсуулга. Номоор хүдэлмэри. Номой хүүлдэ үгтэһэн толи хэрэглэжэ, үгэнүүдэй удха тайлбарилха.	Упр 143, 78 н. Тайлбаринуудые нэгэ үгөөр хэлгэхэ.	Упр 141. Зураг хаража, «Сагаалга ниее угталга» гэхэн хөөрэлдөө эмхидхэхэ. Үгтэһэн үрээлнүүдые хэрэглэн, амаршалга бэшэхэ.		§ 14. Номой хүүлдэ үгтэһэн толи хэрэглэжэ, үгэнүүдэй удха тайлбарилха. (4-4 үгэ).	«Буря ад хэлэн » сахим хурах а ном хэрэгл элгэ.		
11	Эхир үгэнүүд.	1 час	Индивидуальна-Номоор хүдэлмэри. § 16 дүрим уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 146, 80 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 147, толи хэрэглэлгэ. Фронтальна-бэшэһэн үгэнүүдээ	Номоор хүдэлмэри. Упр 145, 79 н. эхир үгэнүүдтэй мэдүүлэлнүү дые зохёохо.	Үгтэһэн онтохонһоо хэхэг уншаад, эхир үгэнүүдые түүжэ бэшэхэ. Упр 144, 79 н.	«Ажал хэжэ хүн болодог, арые дабажа хүлэг болодог» гэхэн оньһон үгын удхаар эхир үгэнүүдые хэрэглэн, богонихон зохёолго бэшэхэ.	Творчес ко диктант.	§ 16. Упр 148, 80 н. (Мэдүүлэл нүүдые зохёохо.)	«Буря ад хэлэн » сахим хурах а ном хэрэгл элгэ.		

			шалгах.)								
12-13	Х.х.х. Найруулга . Багшын үзэмжөөр.	2 час	Хэлэлгэ хүгжөөлгын хэшээл. Найруулгын янза – хөөрэлгэ.	Хэлэлгэ хүгжөөлгын хэшээл.	Дэлгэрэнгы найруулга.	Үгтэһэн текстдэ өөрынгөө ханамжа бэшэхэ.	Хэлэлгэ хүгжөөлгын хэшээл.	§ 14-16. Урда үзэһэнөө дабтаха.	«Буряад хэлэн» сахим һурах а ном хэрэглэлгэ.		
14	Олон удхата үгэнүүд.	1 час	Индивидуальна-Номоор хүдэлмэри. § 17 дүрим уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 149 , 81 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 150, 81 н.	« Буряад хэлээр тестнүүд». Даабаринуудые дүүргэхэ. (7, 28 н.) Үгэнүүдые удхын талаар тааруулха.	Олон удхата үгын удха тайлбарилха. Упр 151, 81 н.	Упр 153, 81 н. Газар гэхэн үгэ ямар удхатайгаар хэрэглэгдэ нэб? Ажаглалта хэхэ. «Буряад литература» гэхэн ном сооһоо олон удхата үгэнүүдтэй мэдүүлэлнүүдые түүжэ бэшэхэ.		§ 17. Упр 152, 81 н.	«Буряад хэлэн» сахим һурах а ном хэрэглэлгэ.		
15	Үгын сэхэ ба шэлжэһэн удха.	1 час	Индивидуальна-Номоор хүдэлмэри. § 18 дүрим уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ (Упр 154 , 82 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 155, 82 н. Фронтальна- упр 155 шалгах.	Номоор хүдэлмэри. Упр 156, 83 н. Б. Батоевой «Хабарай хонгёо аялгаар...» шүлэг уншаха. Шэлжэһэн удхатай үгэнүүдые олохо.	Упр 157. 83 н. Шэлжэһэн удхатай холбуулал нуудай удхыень тайлбарилха.	« Буряад хэлээр тестнүүд». «Буряад үгэнүүдэй удхаараа илгарал». Д-1, 3, 4. (29 н.) «Буряад литература» гэхэн ном сооһоо сэхэ ба шэлжэһэн удхатай үгэнүүдтэй мэдүүлэлнүүдые түүжэ бэшэхэ.	Сэхэ ба шэлжэһэн удхатай үгэнүүдтэй мэдүүлэлнүүдые түүжэ бэшэхэ.	§18. Сэхэ ба шэлжэһэн удхатай үгэнүүдтэй мэдүүлэлнүүдые түүжэ бэшэхэ.	«Буряад хэлэн» сахим һурах а ном хэрэглэлгэ.		
16	Бэхижүүлгын хэшээл	1 час	Индивидуальна-«Буряад хэлээр тестнүүд».	«Буряад хэлээр тестнүүд». Даабари 5, 30 н.	Эхир үгэнүүдые хэрэглэжэ, мэдүүлэлнүүдые	«Буряад литература» гэхэн ном сооһоо сэхэ ба шэлжэһэн	Бэхижүүлгэ.	§ 14-18. Урда үзэһэнөө	«Буряад хэлэн»		

			(Даабари 9, 28 н. Фронтальна-Даабари 10., 29 н.		зохёохо. Олон удхата үгэнүүдэй удха тайлбарилха.	удхатай үгэнүүдтэй мэдүүлэл нүүдые түүжэ бэшэхэ. Хэлэлгэ ямар болгоноб тайлбарилха		дабтаха.	» сахим нурах а ном хэрэг лэлгэ.		
17	Омонимууд.	1 час	Индивидуальна-Номоор хүдэлмэри. § 19 дүрим уншаха, упражнени-нүүдые дүүргэхэ (Упр 158, 84 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 159, 84 н.	Номоор хүдэлмэри. Упр 162, 85 н. Буулгажа бэшээд, омонимууд доогуур зураха.	Г.Г. Чимитовэй бишыхан шүлэгүүдые уншаад, омонимуудай удха хэлэхэ. Упр 160., 84 н.	Упр 161, 84 н. Эхэ орон – зөөлэн орон... омонимууд -тай мэдүүлэл -нүүдые зохёохо. «Буряад хэлэн» сахим нураха ном хэрэглэлгэ.	Текст сооһоо омонимүүдые илгаруулха.	§ 19. (Омонимуудтай мэдүүлэлнүүдые зохёохо.)	«Буряад хэлэн» сахим нураха ном хэрэг лэлгэ.		
18-19	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.	2 час	Индивидуальна-үгтэһэн хэхэг уншаха. (Ород хэлэнһээ буряад хэлэн дээрэ оршуулга). Бүлэгөөр хүдэлмэри- зураг сээжээр зураха. Фронтальна-хөөрөө эмхидхэхэ.	Ород хэлэнһээ буряад хэлэн дээрэ оршуулга.	Оршуулха-даа зүбөөр мэдүүлэлнүү-дээ зохёохо. Мэдүүлэлэй байгуулгада анхаралаа хандуулха.	Үгтэһэн даабаридаа зохёохы шадабари хэрэглэхэ. Удхатай, дэлгэрэнгы мэдүүлэл-нүүдые зохёон байгуулха.	Творческо хүдэлмэри. Зохёохы шадабари шалгаха.	Зохёолго бэшэхэ.	«Буряад хэлэн» сахим нурах а ном хэрэглэлгэ. Толи хэрэглэлгэ.		
20	Шалгалтын хүдэлмэри.	1 час	Фронтальна-шалгалтын хүдэлмэри.	Шалгалтын диктант бэшэхэ.	Зүбөөр бэшэхээс оролдохо.	Үгтэһэн грамматическа даабаринуудаа зүбөөр дүүргэхэ.	Шалгалтын хүдэлмэри.	Урда үзэһэнөө дабтаха.			
21	Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Четвертиин дүн гаргалга.	1 час	Индивидуальна-Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Бүлэгөөр хүдэлмэри-	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	Алдуунуудаа зүбөөр заһахаяа оролдохо.	Алдуунуудаа заһахаяа, жэшээнүүд-ые зүбөөр хэрэглэжэ, харюунуу-	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	Урда үзэһэнөө дабтаха.	«Буряад хэлэн» сахим		

			Нэмэлтэ даабаринууд-ые дүүргэхэ.			даа баримталха.			бурах а ном хэрэг- лэлгэ.		
--	--	--	--	--	--	-----------------	--	--	------------------------------------	--	--

5 класс буриад хэлэн 3 четвэрть

№	Хэшээлэй сэдэб	Сагай хубаари	Бурагшад ай ажаябуулгын шэнжэ	Хараалагдахан дунгууд			Шалгалтын түхэлнүүд	Болзор	
				предметнэ	личносно	метапредметнэ		түсэбөөр	үнэн
1	Х.х.х. Багшын үзэмжөөр.	1 час	Индивидуальна-үгтэһэн хэһэг уншаха. (Ород хэлэнһээ буриад хэлэн дээрэ оршуулга). Бүлэгөөр хүдэлмэри- зураг сээжээр зураха. Фронтальна-хөөрөө эмхидхэхэ.	Ород хэлэнһээ буриад хэлэн дээрэ оршуулга.	Оршуулхандаа зүбөөр мэдүүлэлнүү-дээ зохёохо. Мэдүүлэлэй байгуулгада анхаралаа хандуулха.	Үгтэһэн даабаридаа зохёохы шадабари хэрэглэхэ. Удхатай, дэлгэрэнгы мэдүүлэлнүүдые зохёон байгуулха.	Творческо хүдэлмэри. Зохёохы шадабари шалгаха.		
2-3	Синоним, антоним	2 час	Индивидуальна-Номоор хүдэлмэри.	Номоор хүдэлмэри. Упр Буулгажа бэшээд, синоним, антоним олохо, доогуурнь зураха.	Хэһэг уншаад, синоним, антонимуудай удха хэлэхэ.	мэдүүлэл-нүүдые зохёохо. «Буриад хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэлгэ.	Текст сооһоо илгаруулха.		
4	Үндэһэн буриад ба абтаһан үгэнүүд.	1 час	Бүлэгөөр хүдэлмэри-Буриадаар бэшэгдэдэг абтаһан үгэнүүдые бэшэхэ. Фронтальна-бэшэһэн үгэнүүдээ шалгаха.)	Үндэһэн буриад ба абтаһан үгэнүүдые илгаруулжа хураха	Буриадаар бэшэгдэдэг абтаһан үгэнүүдые хэрэглэжэ, холбоо текст ханаха. Мэдүүлэлнүүдээ зүбөөр зохёохо.	Буриадаар бэшэгдэ дэг абтаһан үгэнүүд хэе бүридэһэн словарна диктант бэшэхэ.	Сээжэ харюу		
5	Мэргэжэлтэдэй үгэнүүд.	1 час	Бүлэгөөр хүдэлмэри-	Мэргэжэлэй үгэнүүдые	Мэргэжэлэй үгэнүүдые	Аман ба бэшэмэл хэлэлгэ соогоо	Зохёолго		

			Мэргэжлэй үгэнүүд бэшэх. Фронтальна-Мэдүүлэл зохёохо	илгаруулжа хураха	хэрэглэж, холбоо текст ханаха. Мэдүүлэлнүүдээ зүбөөр зохёохо.	хэрэглэлгэ.			
6	Нютаг үгэнүүд.	1 час	Бүлэгөөр хүдэлмэри-Нютаг үгэнүүд бэшэх. Фронтальна-бэшээн үгэнүүдээ шалгаха.	Нютаг ба литературна үгэнүүд илгаруулжа хураха	Нютаг үгэнүүд хэрэглэж, холбоо текст ханаха. Мэдүүлэлнүүдээ зүбөөр зохёохо.	Нютаг үгэнүүд хэлэлгэдээ хэрэглэлгэ	Нютаг үгэнүүдэй толи		
7	Бэхижүүлгын хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.	1 час	Индивидуальна-«Буряд хэлээр тестнүүд».	Урда үзээн темэнүүдээ бэхижүүлгэ	Үзээн темээр һонирхохо, сугтаа хүдэлхэ дадалаа үргэдхэхэ.	Үгын баялиг, бэшэмэл ба аман хэлэлгээ хүгжөөхэ. Хэлэлгэ ямар болгоноб тайлбарилха.	Бэхижүүлгэ.		
8	Хуушархан үгэнүүд.	1 час	Бүлэгөөр хүдэлмэри-Хуушархан үгэнүүд бэшэх. Фронтальна-бэшээн үгэнүүдээ шалгаха.	Хуушархан үгэнүүдэй илгаруулжа хураха	Хуушархан үгэнүүд хэрэглэж, мэдүүлэлнүүд ханаха. Мэдүүлэлнүүдээ зүбөөр зохёохо.	Хэлэлгэ ямар болгоноб тайлбарилха.	Зохёолго		
9	Уласхоорондын үгэнүүд.	1 час	Бүлэгөөр хүдэлмэри-уласхоорондын үгэнүүд бэшэх. Фронтальна-	Уласхоорондын үгэнүүд илгаруулжа хураха	Уласхоорондын үгэнүүд хэрэглэж, мэдүүлэлнүүд ханаха. Мэдүүлэлнүүдээ	Хэлэлгэ ямар болгоноб тайлбарилха.	Зохёолго		

			бэшгэн үгэнүүдээ шалгах.		зүбөөр зохёохо.				
10	Буряад хэлэнэй толинууд.	1 час	Индивидуальна хүдэлмэри- үгэнүүдые бэшэхэ.	Буряад хэлэнэй толинуудай илгаа үзэхэ, хараха.	Буряад хэлэнэй элдэб толинууды хэрэглэхэ дадал	Үгын баялиг, бэшэмэл ба аман хэлэлгээ хүгжөөхэ.	Практическа хүдэлмэри		
11- 12	Х.х.х. . Багшын үзэмжөөр.	2 час	Индивидуальна- зохёолго бэшэхэ	Зохёохы шадабария үргэдхэхэ.	Мэдүүлэлэй байгуулгада анхаралаа хандуулха.	Удхатай, дэлгэрэнгы мэдүүлэлнүүдые зохёон байгуулха.	Творческо хүдэлмэри.		
Үгын бүридэл ба үгын бии бололго. Үндэһэн ба хуури. 7 час									
13	Үгын бүридэл ба үгын бии бололго. Үндэһэн ба хуури.	1 час	Индивидуальна- үгын бүридэлөөр шүүлбэри хэхэ Бүлэгөөр- бэе бэеэ шалгалга Фронтальна- бэшэмэл ба сээжэ харюунууд	Үндэһэн ба хуури, үгын залгабари ба залгалта илгажа хураха	Шүүлбэри хэхэ дадал шадабария үргэдхэхэ.	Гансаараа мүн суг хамта хүдэлхэ шадабария үргэдхэхэ.	Бэшэмэл ба сээжэ харюу.		
14	Үгын залгабари ба залгалта.	1 час							
15	Практическа хүдэлмэри.	1 час							
16	Орёо ба хуряамжалһан үгэнүүд.	1 час							
17	Үгэтэй суг бэшэгдэдэг зүйр үгэнүүд.	1 час							
18	Анхан хууриин дундахи тодо бэшэ аялгание зүб бэшэлгэ.	1 час							
19	Шалгалтын хүдэлмэри.	1 час	Фронтальна- шалгалтын хүдэлмэри.	Даабари хэхэ	Зүбөөр хэхээ оролдохо.	Өөрын хэһэн ажалаа сэгнэхэ дадал үргэдхэхэ	Шалгалтын хүдэлмэри.		
20- 21	Творческо хүдэлмэри.	2 час	Индивидуальна – найруулга	Хэлэлгээ хүгжөөлгэ	Удхалан зохёохы шадабария	Үгтэһэн текстдэ өөрынгөө	Хэлэлгэ хүгжөөл		

	Багшын үзэмжөөр.		бэшэхэ		хайжаруулха.	hanamжа бэшэхэ.	гын хэшээл.		
Синтаксис. Пунктуацн. Холбуулал. 15 час									
22-23	Холбуулал. Холбуулалай шүүлбэри. Бэхижүүлгэ.	2 час	Индивидуальна-холбуулалай шүүлбэри хэхэ Бүлэгөөр- бэе бэеэ шалгалга Фронтальная-бэшэмэл ба сээжэ харюунууд	Тогтомол ба сүлөө холбуулалнуудые илгаруулжа нураха, шүүлбэри хэхэ дадалтай болохо	Шүүлбэри хэхэ дадал шадабария үргэдхэхэ.	Нуралсалай түсэб табижа нураха, тэрэнээ хэрэглэхэ	Бэшэмэл харюу		
24	Мэдүүлэл.	1 час	Индивидуальна-үгын бүридэлөөр шүүлбэри хэхэ Бүлэгөөр- бэе бэеэ шалгалга Фронтальная-бэшэмэл ба сээжэ харюунууд	Мэдүүлэлнүүдые илгаруулжа нураха, шүүлбэри хэхэ дадалтай болохо	Шүүлбэри хэхэ дадал шадабария үргэдхэхэ.	Нуралсалай түсэб табижа нураха, тэрэнээ хэрэглэхэ	Бэшэмэл,сээжэ харюу		
25	Практическа хүдэлмэри.	1 час							
26	Хөөрэнэн , асууһан ба идханаан мэдүүлэлнүүд.	1 час							
27	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд.	1 час							
28	Мэдүүлэлэй юрын гэшүүд.	1 час							
29	Бэхижүүлгэ. Багшын үзэмжөөр.	1 час							
30	Шалгалтын диктант.	1 час	Фронтальная-шалгалтын хүдэлмэри.	Шалгалтын диктант бэшэхэ.	Зүбөөр бэшэхээ оролдохо.	Үгтэнэн грамматическа даабаринуудаа зүбөөр дүүргэхэ.	Шалгалтын хүдэлмэри.		
31	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	1 час	Индивидуальна-Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Бүлэгөөр хүдэлмэри-Нэмэлтэ	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	Алдуунуудаа зүбөөр заһахаяа оролдохо.	Алдуунуудаа заһахадаа, жэшээнүүдые зүбөөр хэрэглэжэ, харюунуудаа баримталха.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.		

			даабаринуудыг дүүргэхэ.						
32-33	Дабталга-бэхижүүлгэ. Четвертийн дүн.	2 час	Индивидуальна-«Буряад хэлээр тестнүүд».	Урда үзэһэн темэнүүдээ бэхижүүлгэ	Үзэһэн темээр һонирхохо, сугтаа хүдэлхэ дадалаа үргэдхэхэ.	Үгын баялиг, бэшэмэл ба аман хэлэлгээ хүгжөөхэ. Хэлэлгэ ямар болгоноб тайлбарилха.	Бэхижүүлгэ.		

5 класс буряад хэлэн 4 четверть

№	Хэшээлэй сэдэб	Сагай хубаари	Һурагшад ай ажаябуулгын шэнжэ	Хараалагдаһан дунгууд			Шалгалтын түхэлнүүд	Болзор	
				предметнэ	личносно	метапредметнэ		түсэбөөр	үнэн
1	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.	1 час	Индивидуальна-үгтэһэн хэһэг уншаха. (Ород хэлэнһээ буряад хэлэн дээрэ оршуулга). Бүлэгөөр хүдэлмэри- зураг сээжээр зураха. Фронтальна-хөөрөө эмхидхэхэ.	Ород хэлэнһээ буряад хэлэн дээрэ оршуулга.	Оршуулха-даа зүбөөр мэдүүлэлнүү-дээ зохёохо. Мэдүүлэлэй байгуулгада анхаралаа хандуулха.	Үгтэһэн даабаридаа зохёохы шадабари хэрэглэхэ. Удхатай, дэлгэрэнгы мэдүүлэл-нүүдые зохёон байгуулха.	Творческо хүдэлмэри. Зохёохы шадабари шалгаха.		
2	Дабталга.	1 час	Бүлэгөөр	Мэдүүлэлэй	Шүүлбэри хэхэ	Һуралсалай түсэб	Бэшэмэл,сээжэ		

	Мэдүүлэлэй шухала гэшүүд.		хүдэлмэри-мэдүүлэлэй шүүлбэри	шухала гэшүүдые илгаруулжа хураха	дадал шадабарияа үргэдхэхэ.	табижа хураха, тэрэнээ хэрэглэхэ	харюу		
3	Мэдүүлэлэй юрын гэшүүд. Нэмэлтэ.	1 час	Бүлэгөөр хүдэлмэри-мэдүүлэлэй шүүлбэри	Мэдүүлэлэй юрын гэшүүдые илгаруулжа хураха	Шүүлбэри хэхэ дадал шадабарияа үргэдхэхэ.	Һуралсалай түсэб табижа хураха, тэрэнээ хэрэглэхэ	Бэшэмэл,сээжэ харюу		
4	Практическа хүдэлмэри.	1 час	Индивидуальна- мэдүүлэлэй шүүлбэри хэхэ. Фронтальна- бэе бэеэ шалгаха.	Мэдүүлэлэй шүүлбэри хэхэ.	Мэдүүлэлэй шүүлбэрийн заршам хараадаа абаха.	шүүлбэри зүбөөр хээд, өөрынгөө мэдэсээ шалгаха	Практическа хүдэлмэри.		
5	Элирхэйлэгшэ.	1 час	Бүлэгөөр хүдэлмэри-мэдүүлэлэй шүүлбэри	Мэдүүлэлэй юрын гэшүүдые илгаруулжа хураха	Шүүлбэри хэхэ дадал шадабарияа үргэдхэхэ.	Һуралсалай түсэб табижа хураха, тэрэнээ хэрэглэхэ	Бэшэмэл,сээжэ харюу		
6	Ушарлагша.	1 час							
7	Бэхижүүлгын хэшээл.	1 час	Индивидуальна-«Буряд хэлээр тестнүүд».	Урда үзэһэн темэнүүдээ бэхижүүлгэ	Үзэһэн темээр һонирхохо, сугтаа хүдэлхэ дадалаа үргэдхэхэ.	Хэлэлгэ соогоо зүбөөр хэрэглэхэ, ямар болгоноб тайлбарилха.	Бэхижүүлгэ.		
8	Х.х.х. Багшын үзэмжөөр.	1 час	Индивидуальна-зохёолго бэшэхэ	Зохёохы шадабарияа үргэдхэхэ.	Мэдүүлэлэй байгуулгада анхаралаа хандуулха.	Удхатай, дэлгэрэнгы мэдүүлэлнүүдые зохёон байгуулха.	Творческо хүдэлмэри.		
9-10-	Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүд.	2 час	Бүлэгөөр хүдэлмэри-мэдүүлэлэй шүүлбэри	Мэдүүлэлэй нэгэ түрэл гэшүүдые илгаруулжа хураха	Шүүлбэри хэхэ дадал шадабарияа үргэдхэхэ.	Һуралсалай түсэб табижа хураха, тэрэнээ хэрэглэхэ	Бэшэмэл,сээжэ харюу		
11-12	Хандалгатай мэдүүлэлнүүд.	2 час	Индивидуальна-дүрим дээрэ ажаллаха	Хандалгатай мэдүүлэлнүүдые илгаруулжа	Гансаараа мүн суг хамта хүдэлхэ шадабари олгохо.	Һуралсалай түсэб табижа хураха, тэрэнээ хэрэглэхэ	Бэшэмэл харюу		

			Бүлэгөөр- бэе бээ шалгалга Фронтальна- бэшэмэл ба сээжэ харюунууд	Һураха, сэглэлтын тэмдэгүүдыень зүбөөр табиha.					
13	Практическа хүдэлмэри.	1 час	Индивидуальна- мэдүүлэлэй шүүлбэри хэхэ. Фронтальна- бэе бээ шалгаха.	Мэдүүлэлэй шүүлбэри хэхэ.	Мэдүүлэлэй шүүлбэрийн заршам хараадаа абаха.	шүүлбэри зүбөөр хээд, өөрынгөө мэдэсээ шалгаха	Практическа хүдэлмэри.		
14-15	Причастна ба деепричастна дахуулалтай мэдүүлэлнүүд.	2 час	Бүлэгөөр хүдэлмэри- мэдүүлэлэй шүүлбэри	Причастна ба деепричастна дахуулалтай мэдүүлэлнүүдые илгаруулжа һураха	Шүүлбэри хэхэ дадал шадабарияа үргэдхэхэ.	Һуралсалай түсэб табижа һураха, тэрэнээ хэрэглэхэ	Бэшэмэл,сээжэ харюу		
16-17	Сэхэ хэлэлгэ.	1 час	Бүлэгөөр хүдэлмэри- сэхэ хэлэлгэтэй мэдүүлэлнүүдые зохёохо	Сэхэ хэлэлгэтэй мэдүүлэлнүүдые илгаруулжа һураха	Схемэ хэхэ дадал шадабарияа үргэдхэхэ.	Һуралсалай түсэб табижа һураха, тэрэнээ хэрэглэхэ	Бэшэмэл,сээжэ харюу		
18	Дабталга. Жэл соо үзэһэнөө дабталга. (Фонетикэ,графика, орфоэпи)	1 час	Индивидуальна- «Буряд хэлээр тэстнүүд».	Урда үзэһэн темэнүүдээ бэхижүүлгэ	Үзэһэн темээр һонирхохо, сугтаа хүдэлхэ дадалаа үргэдхэхэ.	Үгын баялиг, бэшэмэл ба аман хэлэлгээ хүгжөөхэ. Хэлэлгэ ямар болгоноб тайлбарилха.	Бэхижүүлгэ.		
19	Дабталга. Лексикэ.	1 час							
20	Дабталга. Үгын бии бололго. Үгын бүридэл.	1 час							
21	Дабталга. Синтаксис, пунктуаци.	1 час							
22	Дабталга. Жэл соо үзэһэнөө бүридхэл. Шалгалтын хүдэлмэри.	1 час							
23									
24	Һуралсалай жэлэй								

	ДҮН.								
--	------	--	--	--	--	--	--	--	--

4.Нуралсалай методическа хангалга

1. «Буряад хэлэн», Б.Б. Будаин, Б.Б. Гомбоев, С.Г. Будаин, Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2008 он.
2. «Буряад хэлээр тестнүүд», Б.Б. Гомбоев, Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2008 он.
3. «Буряад хэлээр тестнүүд», Д.Б. Базарова, Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2009 он.
4. «Буряад хэлээр тестнүүд», С.Г. Будаин, Ж.Д. Жамбуева, Я.Ц. Ивахинова, Ц.В. Лубсанова, Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2006 он.
5. «Буряад хэлэн» сахим нураха ном», Улаан-Үдэ, 2006 он, 2012 он.
6. «Буряад хургуулийн программнууд», «Буряад хэлэн» Ү- XI классууд, Д.Б. Базарова, Д.Д. Санжина, Б.Б. Будаин, Улаан-Үдэ, «Бэлиг», 2008 он.
7. «Буряад хэлээр, уншалгаар, буряад литератураар нурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэ эрилтэ», Ц.Б. Цыренова, Б.Б. Жалсанов., Улаан- Үдэ, «Бэлиг», 2007 он.
8. «Буряад хэлэн болон литератураар дунда хургуулийн нуралсалай заршам», Б-Д. Батоев, Д-Н.Д. Доржиев, С.Ж. Балданов, «Бэлиг», 2004 он.

Шэнэ онол арга:

1. Компьютер
2. Проектор
3. Интерактивна самбар
4. «Буряад хэлээр сахим нураха ном»
5. Буряад уран зохёолой соносохо номой нан (аудиобиблиотека)

Шалгаха хэрэгсэл :

- Шалгалтын асуудалнууд ба даабаринууд;
- М-тест
- Электрон номой тестнүүд

Интернет онол арга:

- <http://www.edu.ru> – Федеральный портал «Российское образование».
- <http://www.edu03.ru/-Министерство> образования и науки РБ
- <http://www.buryadxelen.org>
- <http://www.nomoihan.org>
- <http://www.ict/edu.ru/> - Портал «Информационно-коммуникационные технологии в образовании».
- <http://www.Крмо.iv-edu.ru/> – Сайт регионального комплексного проекта модернизации образования.
- <http://fcior.edu.ru/> - Федеральный центр информационно-образовательных ресурсов.
- <http://www.rikuo.ru/> – Сайт республиканского института кадров управления и образования.

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

МБОУ "Энхэ-Талинская ООШ "

РАССМОТРЕНО

Руководитель МЦ

Аюшеева Д. Б-Ц.

СОГЛАСОВАНО

Зам. директора по УВР

Намтаева О.В.

УТВЕРЖДЕНО

Врио директора

Гонсорунова Р.Б.

Приказ № 17 от «29»
августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по учебному курсу «Бурятский язык» 6 класс (базовый уровень)

Разработана учителем бурятского языка и литературы
Гарматовой Б.Д.
высшая квалификационная категория

У.Энхэ-Тала
2023 г

1. Тайлбари бэшэг

Тус программа гүрэнэй Федеральна стандарт, Буряад Республикын Нуралсалай болон эрдэм ухаанай министерствын туршалгын программа дээрэ үндэһэлэгдэнэ. Буряад дунда нургуулида түрэлхи литература нуралсалай предмет болгогдожо, үзэгдэжэ байдаг гээшэ. Энэ программа мүнөө үеын ФГОС баримталан, 6-дахи классай «Бэлиг» хэблэлээр гараһан Б.Гомбоев, Б.Будаин, С.Будаинай зохёһон «Буряад хэлэн» гэхэн номдо таарууланхай.

Программын шухала **зорилгонь** хадаа:

1. Нурагшадай түрэлхи хэлэ үзэлгэ хадаа оршон тойронхи байдалые ойлгоходонь, мүн ород хэлэ болон бэшэшье предметүүдые үзэхэ хэрэгтэнь ехэ туһа хүргэдэг. Гадна нурагшадые болбосоруулха, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ туһалха арга боломжотой. Ушар тиимэһээ түрэлхи хэлэнэй үүргые саашань улам дээшэлүүлхэ, энэ предмет заалгые, хэшээл бүхэнэй үрэ дүнгые һайжаруулха шухала.
2. Багшын шухала зорилгонуудай нэгэниинь хадаа нурагшадые алдуугүйгөөр, зүбөөр бэшүүлжэ нургаха болоно. Бэшэгэй дүримүүдые, сэглэлтын тэмдэгүүдые үзэхэдөө, нурагшад зүбөөр ойлгоод, тэдээнээ алдуугүйгөөр хэрэглэжэ нургаха ёһотой.
3. Түрэлхи хэлые литературатайнь нягта холбоотойгоор зааха хэрэгтэй. Тиихэдээ литературын хэшээлдэ үзэһэн уран зохёолой хэлэ, найруулга, холбоо үгэнүүд, оньһон болон хошоо үгэнүүд, зэргэсүүлгэнүүд, зохид мэдүүлэлнүүд, богонихон текстнүүд гэхэ мэтые буряад хэлэнэй хэшээлнүүдтэ үргэнөөр хэрэглэхэ шухала.
4. Түрэлхи хэлэ, литературын хэшээлнүүдтэ хэлэлгэ хүгжөөлгэ хараалагданхай. Тиимэһээ изложени болон сочинени бэшэлгэ, хөөрөжэ нургалга гэхэ мэтэ хүдэлмэринүүд дүүргэгдэхэ ёһотой.
5. Буряад хэлэ үзэлгэ бэшэ предметүүдые үзэлгэтэй нягта холбоотой. Жэшээлхэдэ, буряад хэлэндэ түшэглэн, ород хэлэнэй олон ойлгосонуудые нурагшадта ойлгуулжа, хоёрдохи хэлэндэнь нургаха зэргэтэй.
6. Ургажа ябаа үетэндэ эрдэм болбосоролой үндэһэ нууриие гүнзэгыгөөр ба бата бэхээр үгэхэ, тэдэниие ажал дээрэ хэрэглэхэ, дадал шадабаритай болгохо, хүгжэлтын юрэнхы үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ.

2. Программын байгуулга ба удха

Табадахи класста үзэһэнөө дабталга (4 час.)

Аялгануудые зүб бэшэлгэ. Абтаһан үгэнүүдэй һүүлэй аялганиие буряадшалжа бэшэлгэ; үгэнүүдые абяануудаарнь, бүридэлөөрнь; мэдүүлэлнүүдые байгуулгаарнь шүүлбэрилгэ дабталга.

Фразеологи (4 час.)

Буряад хэлэнэй үгын сан дабталга; буряад хэлэнэй үгэнүүдэй хэрэглэлгээрээ илгарал; фразеологи тухай юрэнхы ойлгосо; фразеологизмуудай шанар шэнжэ ба гол түлэбүүд; оньһон, хошоо ба хурса мэргэн үгэнүүд.

Морфологи тухай юрэнхы ойлгосо. (2 час.)

Морфологиин шэнжэлдэг гол зүйл –үгэ. Үгын бүридэл. Үгын үндэһэн. Түрэл үгэнүүд. Хэлэлгын хубинууд. Бээ дааһан ба туһалагша хэлэлгын хубинууд.

Юумэнэй нэрэ (20 час.)

Юумэнэй нэрын удха шанар. Тэрэнэй морфологическа шэнжэнүүд ба синтаксическа үүргэ. Тусхайта ба юрын юумэнэй нэрэнүүд. Юумэнэй нэрын хубилалга: тоо, зохилдол, хамаадал. Падежнүүдэй ба хамаадалай залгалтануудые зүбөөр хэлэхэ, бэшэхэ шадабари, дадал бэхижүүлхэ.

Тэмдэгэй нэрэ (6 час.)

Тэмдэгэй нэрын удха шанар. Тэрэнэй морфологическа шэнжэнүүд ба синтаксическа үүргэ. Тэмдэгэй нэрын илгарал. Тэмдэгэй нэрын бии бололго. Тэмдэгэй нэрын зохилдол, хамаадал.

Тоогой нэрэ (6 час.)

Тоогой нэрэ тухай юрэнхы ойлгосо. Тэрэнэй морфологическа шэнжэнүүд ба синтаксическа үүргэ. Тоогой нэрын илгарал. Юрын ба бүридэмэл тоогой нэрэнүүд. Тоогой нэрын зохилдол, хамаадал.

Түлөөнэй нэрэ (6 час.)

Түлөөнэй нэрэ тухай юрэнхы ойлгосо. Морфологическа гол шэнжэнүүд ба синтаксическа үүргэ. Түлөөнэй нэрын илгарал. Түлөөнэй нэрын хубилалга ба ондоо үгэнүүдтэй холболдолго. Түлөөнэй нэрэнүүдэй олоной тоо. Зохилдол. Хамаадал.

Дайбар үгэнүүд (5 час.)

Дайбар үгэнүүдэй удха шанар. Тэрэнэй морфологическа шэнжэнүүд ба синтаксическа үүргэ. Дайбар үгэнүүдэй удхаараа илгарал. Дайбар үгэнүүдэй бии болодог аргууд. Дайбар үгэнүүдэй хамаадал.

Жэл соо үзэһэнөө дабталга. (4 час.)

Юумэнэй нэрын, тэмдэгэй нэрын, тоогой нэрын, түлөөнэй нэрын, дайбар үгэнүүдэй гол морфологическа шэнжэнүүдые ба синтаксическа үүргэнүүдые бэхижүүлхэ, хэлэлгын хубинууд тухай дүримүүдые хүсэнэг болгон дабталга. Хэлэлгын хубинуудаар морфологическа шүүлбэринүүдые хэлгэ

Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ (10 час.)

Үгүүлэл, тэрэнэй янзанууд. Юрэ хөөрэхэн текстээр найруулга бэшэлгэ. Уран зохёолой хэһэгээр дэлгэрэнгы ба хуряангы найруулга, һонирхолтой ушар тухай үгүүлэл бэшэлгэ, ажаглан хадуужа абаһанаа зураглалга, характеристикэ үгэлгэ, һанамжаяа бэшэлгэ, оршуулга, уран гоёр сээжээр ород ба буриад хэлэн дээрэ хөөрэлгэ.

**3. Календарна-тематическа түсэблэлгэ
Буряад хэлэн, 6 класс, 1 четверть.**

№	Хэшээлэй сэдэб	Сагай хубаари	Нурагшад ажаябуулгын шэнжэ	Хараалагдаһан дунгууд			Шалгалтын түхэлнүүд	Гэрэй даабари	ИКТ хэрэглэгэ	Болзор	
				предметнэ	личносно	Метапредметнэ				Түсэбөр	үнэн
1	Оролто хэшээл. Буряад хэлэн XXI зуун жэлэй эхиндэ.	1 час	Индивидуальна хүдэлмэри-уншалга. Бүлэгөөр хүдэлмэри – литературна буряад хэлэнэй шэнжэнүүдые шүүмжэлхэ. Фронтальна-шалгалтын асуудалнуудта харюусаха. (4 н.)	Б-Б. Намсарайн текст уншаад, гол бодолыень элирүүлхэ, автарай асуудалда харюусаха. Д-Х. Цынгугева гай «Буряад хэлэн» гэхэн шүлэг уран уншалга. XXI зуун жэлэй эхиндэ буряад хэлэмнай ямар байдалда байнаб? Өөрынгөө һанамжа, хандаса харуулха.	Буряад хэлэнэй удхашанар тухай мэдэсээ үргэдхэхэ.	Уншаһан текстынгээ удхаар тобшолол хэхэ, һанамжаяа баталха.		Д-Х. Цынгугева гай «Буряад хэлэн» гэхэн шүлэг сээжэлдэхэ.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэгэ.		
Табадахи класста үзэһэнөө дабталга. 6 час.											
2	Фонети	1 час	Индивидуаль	Абяан ба	Д-Р.	Текстын	Ном соо үгтэһэн	Упр 9, 6	«Буряад		

	кэ Абяан ба үзэгүүд.		на- упражненинүүд ые дүүргэхэ(Упр 4- 5). Бүлэгөөр хүдэлмэри- (Упр 6, 6 н.)	үзэгүүдые илгаруулха . Фонетичес кэ шүүлбэри хэхэ.	Намжилоной «Дохолон» гэһэн текст уншахадаа, зүбөөр абяануудые үгүүлхэ, точконуудай орондо таараха аялган үзэгүүдые бэшэхэ. Ямар дүрим хэрэглэһэнээ баталха.	гол удха элирүүлхэ, ямар хургаал абахаар бэ, юу мэдэхэ болобобта, харюу үгэхэ.	(Упр 12, 13 н.	хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэл гэ.		
3	Аялгану удай тааралд ал	1ч	Үгэнүүдые 3 бүлэгтэ хубааха, дүрим нэрлэхэ. Хоёр хоёроороо хүдэлхэ.	Аялганууд ые илгаруулха			Упр 12, 9 н.			
4	Аялгану удай хубарил , нугарал	1ч	Фронтальна- шалгалта (Упр 15, 9 н.) (Ямар дүримөөр бэшэгдэхэ үгэнүүд бэ?)		Ямар дүрим хэрэглэһэнээ баталха.		Упр 15, 9 н.			
5	Дабталг а. Лексикэ .	1 час	Индивидуальна- упражнени нүүдые дүүргэхэ (Упр. 18-19). Бүлэгөөр хүдэлмэри-	Абтаһан үгэнүүдые дүримөөр нь илгажа бэшэхэ. Антониууд ые,	Антонимууды е, синонимууды е, эхир үгэнүүдые зүбөөр илгаруулха,	Л. Тапхаевай «Миисгэй» уранаар уншаха. Абтаһан үгэнүүдые	Упр 33, 14 н.. (Эхир үгэнүүдые тааруулан холбохо. Өөрыгөө сэгнэхэ.) Упр 35	Упр 31. 13 н. Б. Барадин.	«Буряд хэлэн» сахим хураха ном хэрэг лэлгэ.	

			Упр 36. Бүдэгөөр хүдэлжэ, харилсааень олохо.	синонимууды ханаха, эхир үгэнүүдые бүрилдүүлхэ.	харюугаа баталха.	нь анхаралдаа абаха. + Гэрэй ямар нэгэ амитан тухай рассказ, шүлэг гү, али зохёолго бэшэхэ.	(Эдэ үгэнүүд ямар нютаг хэлэндэ хэрэглэгдэ дэг бэ?)				
6	Үгын бүридэл . Синтаксис.	1 час	Индивидуальна-упражнени нүүдые дүүргэхэ (Упр 37, 38 , Упр 39. Упр 45, 51 н, 18-19 н.). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 40, 17 н. (үгэнүүдые зохилдуулха). Упр 41 (залгабаринуудыень тэмдэглэхэ.) Упр 50, 19 н. Д-Р. Намжилоной «Гурбан нохой» уншаад, хоёр хоёроороо хүдэлжэ, үгтэһэн	Текст соотэмдэгэй ба тоогой нэрэнүүдые оложо шадаха, гол морфологи ческа шэнжэнүүдээрнь илгаруулха . Үгтэһэн үгэнүүдые мэдүүлэл болгохо, текст ямар мэдүүлэл нүүдһээ бүридэнэб илгаруулха.	Точконуудай орондо таараха газартань аялган үзэгүүдые табин бэшэхэ. Зүйр үгэнүүдэй бэшэлгэ тайлбарилха. (Упр 42, 17 н). Мэдүүлэлнүүдые зүбөөр зохёохо, текст ба мэдүүлэлнүүдые илгаруулха.	Упр 52 уншаад, гол удхынь элирүүлхэ, түсэб та Упр 52 уншаад, гол удхынь элирүүлхэ, түсэб табиха.	Ном соо үгтэһэн упр 44 дүүргэхэ. Үгын бүридэлөөр шүүлбэри хэхэ, бэе бэеэ шалгаха. Шалгалтын хүдэлмэри. Упр 54. «һанагдаа гүй һайхан намар» (+), 21 н.	Упр 43, 19 н. 17 н, доро үгтэһэн схемэ нүүдээр үгэнүүдые зохёохо, үгын бүридэлөөр шүүлбэри хэхэ (жэшээнү үд дабтагдаха ёһогүй.) Шалгалтын диктант	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ.		

			үгэнүүдхээ мэдүүлэлнүү дые зохёохо. Фронтальна-Упр 47, 18 н. Доро үгтэһэн схемэ тайлбарилха.					да бэлэдхэл.			
7	Шалгалтын диктант.	1 час	Шалгалтын диктант.				Шалгалтын диктант грамматическа даабаринууд тай.	Урда үзэһэнөө дабтаха.			
8	Алдуу дээрэ хүдэлмэри	1 час	Орфографическа ба пунктуационно алдуунуудаа зүбөөр заһаха.				Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	Словарна диктант да бэлэд хэл.			
Фразеологи. 3 час.											
9	Фразеологи.	1 час	Индивидуальна-упражнени нүүдые дүүргэхэ (Упр 55,22 н. Упр 56, 23 н Д. Ошоров «Унаһан малгайгаа абангүй»). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 58, 24 н. (хоёроороо хүдэлжэ, үгтэһэн	Буряад хэлэнэй сан дабталга; тэрэнэй хүгжэлтын тобшо түүхэтэй танилсуулга.	Буряад хэлэнэй үгын санда боложо байгаа һүүлэй үеын хубилалта нууд тухай.	Фразеологи з муудай удха тайлбарилха, мэдүүлэлнүү дые зохёохо. («Буряад хэлээр тестнүүд» упр 1, 37 н).		Упр 57., 23 н.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэг лэлгэ.		

			фразеологиз муудай удхыень тайлбарилха) .								
10	Фразеологи.	1 час	Индивидуальна-упражнени нүүдые дүүргэхэ (Упр 60, 24 н, Упр 61. 24 н.).	Буряад хэлэнэй үгэнүүдэй хэрэглэлгээ рээ илгарал, тэдэниие зүбөөр нэрлэхэ.	Ц-Д. Дамдинжапов ай «Юрын буряад эхэ» гэхэн зохёолхоо хэхэг уншаад, тогтомол холбуулал нуудые олоод, удхыень тайлбарилха. (Упр 59, 24 н.)	Упр 64, 25 н. Дүтэрхы удхатай буряад хэлэнэй фразеологиз муудые ханаха.	Фразеологизмуудые хэрэглэн, мэдүүлэлнүүдые зохёохо.	Упр 63, 25 н. (Асуудал нуудта харюусаха).	«Буряад хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэлгэ.		
11	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.	1 час	Индивидуальна - упражнени нүүдые дүүргэхэ (Упр 62, 25 н, Упр 65. 25 н.).	Творческо хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр бэшэхэ.	Үггэхэн даабария байнаар дүүргэхэ.	Дуратай зохёолойн гоо геройнуудай абари зандань тогтомол холбуулал нуудтай мэдүүлэл нүүдые зохёогоод бэшэхэ.	Творческо хүдэлмэри бэшэхэ.	Урда үзэхэнөө дабтаха.	«Буряад хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэлгэ.		

Морфологи тухай юрэнхы ойлгосо (2 час).

12	Морфологи тухай юрэнхы ойлгосо.	1 час	Индивидуальна-упр 66, 27 н. Бүлэгөөр хүдэлмэри-Упр 69, 27 н. Фронтальна-(27 н. уншаад, табицаар хүдэлмэри. 28 н.)	Морфологийн шэнжэлдэг гол зүйл -үгэ гэхэн ойлгосотой танилсуулга.	Бээ дааһан ба туһалагша хэлэлгын хубинуудай илгарал дабтаха, бэхижүүлхэ.	Хэлэлгын хубинуудые зүбөөр хэрэглэхэ.	Таблицаар хүдэлмэри. (28 н.) Жэшээ нүү дые зүбөөр ханажа, дэбтэртээ бэшэхэ.	Хэлэлгын хубинуудые зүбөөр хэрэглэн, мэдүүлэлнүү дые зохёохо.	«Буряад хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэл гэ.	
13	Практическа хүдэлмэри.	2 час	Индивидуальна хүдэлмэри-уншалга. Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 71, 28 н. «Дэлхэйн хүн зон адли бэшэ...»	«Хүн зон түрэхэн нютагаа мартаха ёһогүй гэхэн ойлгосо үргэдхэхэ.	Ямар хэлэлгын хубида хабаатай байнаб гэжэ үгэнүүд дээрэ тэмдэглэхэ.	Уншаһан текстынгээ удхаар тобшолол хэхэ, һанамжаяа баталха.	Практическа хүдэлмэри. Бэхижүүлгэ	Морфологи дабтаха. (3-3 мэд. зохёохо).	«Буряад хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэл гэ.	
Юумэнэй нэрэ. 20 час.										
14	Юумэнэй нэрэ. Юумэнэй нэрэ тухай ойлгосо.	1 час	Индивидуальна- § 1 уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ (Упр 72, 30 н, Упр 73. 31 н.). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 74, 31 н. Фронтальна- (Упр 76, 31 н,	Юумэнэй нэрын морфологическа шэнжэнүүдтэ нь ба синтаксическа үүргэдэнь анхаралаа хандуулха.	«Буряад хэлээр тестнүүд» 1 даабари 39 н., 2 даабари 39 н. дүүргэхэ.	Упр 75, 31 н. уранаар уншаха. «Гэр бүлэ тухайгаа» дэлгэрэнгы гээр хөөрэхэ.Юу мэнэй нэрэнүүдые хэрэглэжэ, мэдүүлэлнүү	Алиш тээшээ адляар уншагдаха үгэнүүдые ханаха.	§ 1 уншаха. Упр 75, (+) 31 н.	«Буряад хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэл гэ.	

			алиш тээшээ адляар уншагдаха үгэнүүдые ханаха.			дые зохёохо.				
15	Юумэнэй нэрэ юу тэмдэглэдэг бэ?	1 час	Индивидуальна- § 2 уншаха. Упр 77, 32 н. Буряад хэлээр тестнүүд» 1 даабари 39 н. (Шалгалтын даабари). Юумэнэй нэрэнүүдые олоод, доогуурнь зураха.)	«Буряад хэлээр тестнүүд» 1 даабари 39 н. (Шалгалтын даабари). Юумэнэй нэрэнүүдые олоод, доогуурнь зураха.)	Ц-Х. Дарибазарова гай «Нэрhэн» шүлэг уранаар уншаха.	Юумэнэй нэрэнүүдые хэрэглэн, жэмэстэ ошоһон, түүhэн тухайгаа бишихан зохёолго бэшэхэ.		§ 2, 33 н. (Жэмэсэй нэрэнүүдые ханаха, 2-2 мэдүүлэл зохёохо.)	«Буряад хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэл гэ.	
16.	Юрын ба тусхайта юумэнэй нэрэнүүд.	1 час	Индивидуальна- юрын ба тусхайта юумэнэй нэрэнүүдэй илгарал тухай уншаха.(§ 3, 34 н.) Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 82, 35 н. + Буряад Республикын карта хараад,	Упр 81, 34 н. Э. Дугаровой «Буряадайм нютагууд» гhэн шүлэг уранаар уншаад, тусхайта юумэнэй нэрэнүүдые олохо.	Упр 82 «Буряад орон» уншаад, ород хэлэндэ сээжээр оршуулха. (35 н.)	Упр 85, 36 н. географическа нэрэнүүдые ханажа бэшэхэ.	Упр 86, 36 н. (Үлүү юумэнэй нэрэ олохо.)	§3 уншаха. Упр 83, 35 н.	«Буряад хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэлгэ.	

			мэд. зохёохо. Фронтальна- хөөрөө эмхидхэхэ.							
17	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри.	1 час	Индивидуальна- Упр 84, 36 н. тус карта хараха. Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 92, 39 н. Байгал далайн олтирогууд тухай хөөрэлгэ бэлдэлгэ. Фронтальна- (Упр 90, 38 н, домог уншаад, географическа нэрын түүхэ баримталан домог бэшэхэ.	Карта хаража, үгүүлэл зохёохо. (Упр 84, 36 н.)	Хөөрэлгэ бэлдэхэдээ, мэдүүлэлэй байгуулгада анхаралаа хандуулха. (Упр 92, 39 н.)	Үгтэһэн даабаридаа зохёохы шадабари хэрэглэхэ. Удхатай, дэлгэрэнгы мэдүүлэлнүү дые зохёон байгуулха.	Творческо хүдэлмэри. Зохёохы шадабари шалгаха.	§ 3 уншаха. Упр 91, 38 н. (Алдуунуудыень заһажа бэшэхэ).	«Буряд хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэл гэ.	
18	Юумэнэй нэрын бии бололго.	1 час	Индивидуальна- «Буряд хэлээр тестнүүд». (Юумэнэй нэрын гаралга.) Даабари 1, 42 н. Бүлэгөөр хүдэлмэри- (Упр 98, 41 н. Фронтальна- Упр 99. 41 н. Үлүү үгэ олохо.	Буряд хэлэндэ юумэнэй нэрэнүүд 4 аргаар бии болодог гэхэн ойлгосотой танилсуулга.	«Буряд хэлээр тестнүүд». (Шалгалтын даабаринууд. Даабари 1, 43 н. (Гараһан һууритай юумэнэй нэрэ илгаха.) Хүдэлмэриез сэгнэлгэ.	Юумэнэй нэрэнүүд 4 аргаар бии болодог гэхэн ойлгосо үргэдхэн, мэдүүлэлнүү дые зохёон, үгүүлэл болгохо.		§ 4 уншаха. Дүрим бүхэндэ 3-3 үгэ һанаха.	«Буряд хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэл гэ.	

19	Шалгалтын хүдэлмэри.	1 час	Фронтальна-шалгалтын хүдэлмэри.	Шалгалтын диктант бэшэхэ.	Зүбөөр бэшэхээ оролдохо.	Үгтэһэн грамматическа даабаринуу даа зүбөөр дүүргэхэ.	Шалгалтын хүдэлмэри.	Урда үзэһэнөө дабтаха.			
27	Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Четвертиин дүн гаргалга.	1 час	Индивидуальна-Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Бүлэгөөр хүдэлмэри-нэмэлтэ даабаринуу дые дүүргэхэ.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	Алдуунуудаа зүбөөр заһахаяа оролдохо.	Алдуунуудаа заһахадаа, жэшээнүү дые зүбөөр хэрэглэжэ, харюунуудаа баримталха.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	Урда үзэһэнөө дабтаха.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэл гэ.		

**Календарна-тематическа түсэблэлгэ
Буряад хэлэн, 6 класс, 2 четверть.**

№	Хэшээлэй сэдэб	Сагай хубаари	Һурагшадай ажаябуулгын шэнжэ	Хараалагдаһан дунгууд			Шалгалтын түхэлнүүд	Гэрэй даабари	ИКТ хэрэглэглэ	Болзор	
				предметнэ	личносно	метапредметнэ				түсэбөөр	үнэн
1.	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри Багшын үзэмжөөр.	1 час	Индивидуальна-үгтэһэн сэдэбтэ зохёолго бэшэхэ. Бүлэгөөр хүдэлмэри-түсэб табиха. Фронтальна-хөөрөө эмхидхэхэ	Творческо хүдэлмэри бэшэхэ.	Үгтэһэн даабарияа һайнаар дүүргэхэ.	Бэшэһэн хүдэлмэри дээ зохёохы шадабари хэрэглэхэ. Зохёолгодоо тобшолол хэхэ, өөрынгөө хандаса харуулха.	Творческо хүдэлмэри бэшэхэ.	Урда үзэһэнөө дабтаха. «Орой намар» гэхэн сэдэбтэ мэдүүлэлнү үдые зохёохо.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэглэ.		
2.	Юумэнэй нэрын морфологическа аргаар	1 час	Индивидуальна- § 4 (2) уншаха, упражнени нүүдые	Юумэнэй нэрэнүүд ехэнхидээ морфологическа аргаар	Залгабаринуу дай хүсөөр шэнэ үгэнүүдые бии болгохо	Схемэнүү дээр юумэнэй нэрэнүүдые зохёохо.	Үгын бүридэ лөөр шүүлбэри хэхэ. (Упр	§ 4 (2). Уншаха. Упр 109, 44 н.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном		

	гаргалга.		дүүргэхэ(Упр 100, 42 н, Упр 101, 42 н.). Бүлэгөөр хүдэлмэри-Упр 102, 42 н, Упр 103, 42 н. (Залгабаринууд ыень сээжээр олохо.) Фронтальна-(Упр 104, 42 н, залгабарииень элирүүлээд, сээжээр харюусаха.	гарадаг гэхэн ойлгосотой танилсуулга.	ба үгын бүридэлөөр шүүлбэри хэхэ.	Ород хэлэнһээ буряад хэлэн дээрэ оршуулха.	112, 45 н.)		хэрэглэ лгэ.		
3	Юумэнэй нэрын нэгэнэй ба олоной тоо.	1 час	Индивидуальн а- §5 (2) уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 114, 45 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри-Упр 115, 45 н, (олоной тоогой залгалтанууды е тайлбарилха.) Фронтальна-(Упр 117, 46 н.) Алдуутай үгэнүүдые оложо заһаха,	Упр 121 , 47 н. Даабари дүүргэхэдээ, олоной тоогой түхэлтэй болгохо, бэшэлгэ тайлбарилха.	Упр 118, 47 н. Буруу зохёогдоһон холбуулал нууды заһаха.	Упр 119. 47 н. (Холбуулал нуу дые ород хэлэнһээ оршуулха.) Наадан-мүрысөө үнгэргэхэ.- Упр 120, 47 н.	Упр 123, 48 н. Ном соо үгтэһэн диктант үнгэргэхэ.	§5 уншаха. . Упр 116, 46 н. Б. Ябжанов «Хэрмэшэ».	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэ лгэ.		

			бэшэһэнээ баталха.								
4	Абтаһан үгэнүүдые олоной тоодо зүб бэшэлгэ.	1 час	Индивидуальн а- дүрим уншалга, таблицаар хүдэлмэри (50 н.) Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 127, 49 н. Фронтальна- упр 125, 49 н. (Олоной тоогой залгалтанууды е бэшэхэ, бэшэлгээ баримталха.)	Упр 128, 50н. (Таараха аялган үзэгүүдые бэшэхэ, харюугаа баримталха.)	Упр 10., 51 н. «Успех Наруто» оршуулхадаа, зүбөөр мэдүүлэлнүү дээ зохёохо. Мэдүүлэлэй байгуулгада анхаралаа хандуулха.	Үгтэһэн даабаридаа зохёохы шадабари хэрэглэхэ. Удхатай, дэлгэрэнгы мэдүүлэлнүү дые зохёон байгуулха.	Зохёохы шадабари шалгаха.	§ уншаха, дабтаха. Упр 129, 50 н. уншаха, хадуужа абаха.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэ лгэ.		
5	Юумэнэй нэрын зохилдол. Нэрын падеж. Хамаанай падеж.	1 час	Индивидуальн а- § 6 дүрим уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 131, 52 н. Упр 144, 58 н.). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 132, 53 н, (2 бүлэг болгоод бэшэхэ.) Упр 149, 60 н.	Б. Мунгоновой зохёолһоо хэһэг уншаха. Упр 143., 57 н. уншаха, үгэнүүдые падеждэ зохилдуу лан уншаха.	Упр 132 дүүргэхэдээ, хэр зэргэ зүбөөр хэһэнээ шалгаха. Упр 145, 58 н. Буряад орон тухай мэдэсээ үргэдхэхэ.	Упр 134., 53 н. «Хасуури хаялтай гү?» сээжээр ород хэлэндэ оршуулха, асуудалда харюусаха, юумэнэй нэрын падеж элирүүлхэ. Буряад ороной сээсгүүд...» гэһэн сэдэбтэ	Юумэнэй нэрэнүү дые зохилдуул ха. Упр 153, 61 н. Үгүүлэл оршуулха. «Цветки лотоса...»	§ 6. (3-3 юумэнэй нэрэнүүдые зохилдуулха). § уншаха, упр 150, 61 н. үгтэһэн үгэнүүдэй зүб вариант тэмдэглэхэ.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэ лгэ.		

			Фронтальна- (Упр 133, 53 н.) Үгын бүридэлөөр шүүлбэри. Упр 146, 58 н.			материал суглуулха. (Упр 148, 60 н.)					
6	Зүгэй падеж. Үйлын падеж.	1 час	Индивидуаль на- упражненинүү дые дүүргэхэ(упр 155, 156, 62-63 н.) таблицаар хүдэлмэри хэхэ. Упр 161, 65 н. Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 159, 64 н. Зүб вариантыень шэлэхэ, харюугаа баталха. Упр 162, 65 н. Фронтальна- (Упр 160. 64н. Таараха падеждэ табин бэшэхэ, залгалтануу дыень тэмдэглэхэ. Упр 165, 67 н.	Ц. Цырендоржи евай «Намар» шүлэг уранаар уншаха, падежэй залгалтын хажуугаар ямар залгалтанууд байнаб? Үгэнүүдые таараха падеждэ табяад бэшэхэ. Үгын бүридэлөөр шүүлбэри хэхэ.	Онъһон үгэнүүдые уншаха, лексическэ шүүлбэри хэхэ. Удхаараа дүтэрхы онъһон үгэнүүдые хараадаа абаха. (Упр 162., 65н.)	«Минии дуратай саг» гэһэн сэдэбтэ шүлэг зохёожо туршаха. Уранаар уншаха. Үгын бүридэлөөр шүүлбэри зүбөөр хээд, тэдэ үгэнүүдээ хэрэглэн, мэдүүлэлнүү дые зохёохо.	Упр 159 (64 нюурта.) Үгэнүү дэй зүб вариан тыень шэлэхэ, харюугаа баталха. Һурагшын «Үбэл» гэһэн диктант уншаха, алдуунууд ыень олохо, харюугаа тайлбарил ха.	§ уншаха, упр 150, 61 н. үгтэһэн үгэнүүдэй зүб вариант тэмдэглэхэ.	«Буряд хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэ лгэ.		

			Таабаринуудыг тааха, ажаглаха, бээ шалгах. Ямар алдуунууд байна? Алдуунуудаа захиа.								
7	Дидактикес ка материалнуудаар хүдэлмэри.	1 час	Индивидуальна- «Буряд хэлээр тестнүүд». (Юумэнэй нэрын зохилдол). Даабари 1, 2, 45 н. Бүлэгөөр хүдэлмэри- (Даабари 3, 4, 45 н. Фронтальна- Упр 164, 66 н. н. Тухалагша үгэ хэрэглэжэ, зүб вариантыень шэлэхэ.	« Буряд хэлээр тестнүүд». Даабаринуудыг дүүргэхэ.	Даабари 1, 463 н. Шалгалтын даабаринуудыг дүүргэхэ. Ямар дүрим баримталаг дааб? Харюугаа баримталха.	Упр 166, 67 н. Ород хэлэнхээ оршуулха, холбуулалнуудыг зүбөөр хэрэглэн, мэдүүлэлнүүдыг зохёохо.	Юумэнэй нэрэнүүдыг падеждэ тааруулан бэшэхэ.	§ уншаха, дабтаха. Үгтэһэн үгэнүүдыг зохилдуулха.	«Буряд хэлэн» сахим хураханом хэрэглэглэ.		
8.	Зэбсэгэй падеж.	1 час	Индивидуальна- § 7 (5) дүрим уншаха, упражненинүүдыг дүүргэхэ(Упр	Зэбсэгэй падеждэ – аар, -яар, -гаар залгалтануудыг абадаг	Онъһон үгэнүүдэй удха тайлбарилха. Упр 171. 69 н.	Үгын бүридэлөөр шүүлбэри хэхэ, мэдүүлэлнүүдыг зохёохо.	Словарна диктант бэшэхэ.	§7 (5). Үгтэһэн үгэнүүдыг зэбсэгэй падеждэ зохилдуул	«Буряд хэлэн» сахим хураханом хэрэглэ		

			171, 69 н). Фронтальна- Упр 172, 69 н.(точкын орондо таараха үзэгүүдые табяд, холбуулалнууд ые бэшэхэ, шалгаха.	гэһэн ойлгосотой танилсуулха.				ха, үгэнүүдтэй мэдүүлэлнү үдые зохёохо.	лгэ.		
9	Хамтын падеж. Гаралай падеж.	1 час	Индивидуальн а- упражнени нүүдые дүүргэхэ: (упр 174, 177, 71 н.) Бүлэгөөр хүдэлмэри- (Упр 176, 70 н харюугаа харилсуулха.) Фронтальна- Упр 179, 72 н. Рассказ сэгнэхэ.	Үгтэһэн үгэнүүдые хамтын ба гаралай падежнүүд тэ зохилдуул ха, үгэнүүдтэй мэдүүлэлнүү дые зохёо хо . Даабаринуу дые дүүргэхэ.	Упр 178, 71 н. Эхэ эсэгын һургаал, захяа уншаха, тобшолол хэхэ, хадужа абаха. Харюугаа баримталха.	Упр 175, 70 н. Буряад орон тухай текст оршуулха. Үгэнүүдые зүбөөр хэрэглэн, холбоо текст болгохо.	Д. Улзытуе вай шүлэг уншаад, хаалта соохи юумэнэй нэрэнүүды е удхаарнь таараха падеждэ табяд бэшэхэ, падежыень зааха. (Упр 180, 72 н.)	§7 дабтаха. Урда үзэһэнөө дабтаха, юумэнэй нэрэнүүдые зохилдуул ха.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэ лгэ.		
10	Практичес ка хүдэлмэри .	1 час	Индивидуальн а- § 7 дүрим уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ. («Буряад хэлээр тестнүүд»	Номоор хүдэлмэри. Юумэнэй нэрэнүүдые зохилдуулха. (Таблица хэрэглэхэ 52 н.)	Упр 128. 69 н. (Үгын бүридэлөөр шүүлбэри хэхэ. Мэдүүлэлнүү дые зохёохо).	«Байгаалиин шэнжэлэл» , ном, «Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэжэ, «Үбгэн буурал	Зохёолго бэшэлгэ.	§7 анхаралтай гаар уншаха. (Юумэнэй нэрэнүүдые зохилдуулха)	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэ лгэ.		

			Даабари 5, 45, №6, 46 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри- («Буряад хэлээр тестнүүд» Даабари 5, 45, №6, 46 н. Фронтальна-дүүргэһэн даабаринуу даа шалгаха.)			үбэлнай...» гэхэн сэдэбтэ холбоо текст бэшэхэ.					
11	Юумэнэй нэрын хамаадал. Ньюурта хамаадалай залгалта зүб бэшэлгэ.	1 час	Индивидуальн а- Номоор хүдэлмэри §§ 8.9. 73-74 н уншаха. Таблицаар хүдэлмэри. (74 н.) Упр 181, 73 н; Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 184, 74 н. (Фронтальна- Упр 187, 75 н. (Ньюурта хамаадуулха, залгалтануу дыень тэмдэглэхэ.)	Номоор хүдэлмэри. Бээ даагаад хэхэ хүдэлмэри. Упр 182. 73 н. (Ямар хубилалта болоноб?)	Упр 183. 73 н. Холбуулалну удые ород хэлэндэ оршуулха. Тобшолол гаргаха. Үгэнүүдые хэрэглэн, мэдүүлэлнүү дые зохёохо. Зохёохон мэдүүлэлнүү дээ уншаха.	Упр 185, 74 н. «Добрые слова ценнее золота» гэхэн текст оршуулхадаа, ньюурта хамаадалай залгалтанууд ыень зүбөөр хэрэглэхэ.	Упр 186. 75 н. Нурагшын зохёохон шүлэг уранаар уншаха, шүлэг, басни гү, али рассказ зохёохо.	§ 8,9., уншаха. Упр 187, 75 н.	«Буряад хэлэн» сахим нураха ном хэрэглэ лгэ.		
12	Ньюурта хамаадалай залгалта	1 час	Индивидуальн а- Номоор хүдэлмэри. § 9	1-дэхи ба 2-дохи ньюурта хамаадал	Упр 191, 77 н. (Эдэ үгэнүүдые 2-	Упр 192., 77 н. уранаар уншаад,		§ 9. (3-3 үгэ падеждэ зохилдуу	«Буряад хэлэн» сахим		

	зүб бэшэлгэ. 1-дэхи нюурта хамаадал ба 2-дохи нюурта хамаадал.		(1, 2) дүрим уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 188 , 189, 76 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 190, 1-дэхи олон нюурта зохилдуулха, залгалтанууды енъ тэмдэглэхэ. Фронтальна-дүүргэһэн даабаринуу даа шалгаха.)	тухай ойлгосотой танилсуулга. Номоор хүдэлмэри.	дохи ганса ба олон нюурта хамаадуулхад аа, залгалтыень тэмдэглэхэ.	асуудалда харюусаха.		лаад, нюурта хамаадуулха .)	һураха ном хэрэглэ лгэ.		
13	Шалгалтын хүдэлмэри .	1 час	Фронтальна-шалгалтын хүдэлмэри.	Шалгалтын диктант бэшэхэ.	Зүбөөр бэшэхээ оролдохо.	Үгтэһэн грамматическа даабаринуу даа зүбөөр дүүргэхэ.	Шалгалтын хүдэлмэри.	Урда үзэһэнөө дабтаха.			
14	Алдуу дээрэ хүдэлмэри . Четвертиин дүн гаргалга.	1 час	Индивидуальна- Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Бүлэгөөр хүдэлмэри- (Нэмэлтэ даабаринууды дүүргэхэ.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	Алдуунуудаа зүбөөр заһахая оролдохо.	Алдуунуудаа заһахадаа, жэшээнүүды зүбөөр хэрэглэжэ, харюунуудаа баримталха.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	Урда үзэһэнөө дабтаха.	«Буряд хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэ лгэ.		

Календарна-тематическа түсэблэлгэ

Буряад хэлэн, 6 класс, 3 четверть

№	Хэшээл эй сэдэб	Сагай хубаар и	Бурагшадай ажаябуулгын шэнжэ	Хараалагдаһан дунгууд			Шалгалтын түхэлнүүд	Гэрэй даабари	ИКТ хэрэглэлэгэ	Болзор	
				предметнэ	личностно	метапредметнэ				түсэбөөр	үнэн
1.	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.	1 час	Индивидуальна-үгтэһэн сэдэбтэ зохёолго бэшэхэ. Бүлэгөөр хүдэлмэри-түсэб табиха. Фронтальна-хөөрөө эмхидхэхэ	Творческо хүдэлмэри бэшэхэ.	Үгтэһэн даабарияа найнаар дүүргэхэ.	Бэшэһэн хүдэлмэри дээ зохёохы шадабари хэрэглэхэ. Зохёолгодоо тобшолол хэхэ, өөрынгөө хандаса харуулха.	Творческо хүдэлмэри бэшэхэ.	Урда үзэһэнөө дабтаха. «Үбэлэй аашанууд» гэхэн сэдэбтэ мэдүүлэлнүүдые зохёохо.	«Буряад хэлэн» сахим нураха ном хэрэглэлэгэ.		
2	Нюурта хамаадалай залгалта зүб бэшэлгэ. 3-дахи нюурта хамаадал.	1 час	Индивидуальна-Номоор хүдэлмэри. § 9 дүрим уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 193 , 78 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри-Упр 196, 80 н. онһон үгэнүүдэй удха тайлбарилха. Фронтальна-дүүргэһэн даабаринуудаа шалгаха.)	3-дахи нюурта хамаадал тухай ойлгосотой танилсуулга. Номоор хүдэлмэри.	Упр 194, 79 н. Ш-Н. Цыденжаповай үгтэһэн хэхэг уншаад, нюурта хамаадалда байһан юумэнэй нэрэнүүдые түүжэ бэшээд, үгын бүридэлөөр шүүлбэри	Упр 199, 80 н. Угтэһэн текст оршуулхадаа, үгэнүүдые зүбөөр нюурта хамаадуулан бэшэхэ.	Упр 198, 80 н. (Задача бодохо.)	§ 9. Упр 14 197, 80 н. (Холбуулал нуудые оршуулха.)	«Буряад хэлэн» сахим нураха ном хэрэглэлэгэ.		

					хэхэ.					
--	--	--	--	--	-------	--	--	--	--	--

3	Бэхижүүлгын хэшээл.	1 час	Индивидуальна-«Буряад хэлээр тестнүүд». (Даабари 1, 47 н. Фронтальна-Даабари 3., 4, 47 н.	«Буряад хэлээр тестнүүд». Даабари 5, 47 н.	Юумэнэй нэрэнүүдые падеждэ зохилдуулаад, нюурта хамаадуулха. Зүбөөр хэрэглэжэ, мэдүүлэлнүүдые зохёохо.	«Буряад литература» гэнэн ном сооһоо нюурта хамаадалда байһан юумэнэй нэрэнүүдтэй мэдүүлэл нүүдые түүжэ бэшэхэ. Хэлэлгэ соо зүбөөр хэрэглэхэ.	Бэхижүүлгэ.	§ 7. Урда үзэнэ нөө дабта ха.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ.	
4	Юумэнэй нэрын өөртэ хамаадал.	1 час	Индивидуальна-Номоор хүдэлмэри. § 10 дүрим уншаха, упражнени нүүдые дүүргэхэ(Упр 201 , 81 н). Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 202, 81 н.	« Буряад хэлээр тестнүүд». Даабаринуудые дүүргэхэ. (1, 48 н.) Өөртэ хамаадалай залгалтатой үгэнүүдые олохо.	Юумэнэй нэрэнүүд өөртэ хамаадахадаа, тус юумэн өөрын гэнэн удхатай болодог гэжэ ойлгохо шухала. (Таблицаар хүдэлмэри: 82 н.)	« Буряад хэлээр тестнүүд». Даабаринуудые дүүргэхэ (даабари 3, 49 н.) Буряад арадайнгаа ёһо заншал сахижа ябая... өөртэ хамаадалай залгалтатой юумэнэй нэрэнүүдые олохо, үргэлжэлэл бэшэхэ. Ажаглалта		§ 10. Упр 203, 82 н.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ.	

						хэхэ. «Буряад литература» гэхэн ном сооһоо өөртэ хамаадалай залгалтатай юумэнэй нэрэнүүдые түүжэ бэшэхэ.					
5	өөртэ хамаадалай залгалтанууды зүб бэшэлгэ.	1 час	Индивидуальна-номоор хүдэлмэри § 11. Упр 204, 82 н. Фронтальна-Упр 208, 85., «Шагтаяа дээрэһээ тайла». Өөртэ хамаадалай залгалтатай юумэнэй нэрэнүүдые түүжэ бэшээд, үгын бүридэлөөр шүүлбэри хэхэ.	Номоор хүдэлмэри: упр 209, 85 н. Онһон үгэнүүдые уншаха, ямар хургаал заанаб? Юумэнэй нэрэнүүдэй залгалтанууды сээжээр тайлбарилха.	«Аяга сай» упр 212, 87 н. Текст уранаар уншаха, гол бодолыень элирүүлхэ, нюурта ба өөртэ хамаадаһан юумэнэй нэрэнүүдые түүжэ бэшэхэ, зүбөөр хэрэглэжэ, мэдүүлэлнүүдые зохёохо.	Творческо проект дүүргэхэ (упр 213, 87 н.) «Хүнэй наһанда аба эжы хоёр ехэ һуури эзэлдэг...» гэхэн сэдэбтэ проект зохёохо. (Шэнжэлэл гын шэглэл ба сэдэб үгтэнхэй.)	Творческо проект дүүргэхэ .	§ 11. Урда үзэхэ нөө дабта ха. Упр 210, 86 н.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ.		
6	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.	1 час	Индивидуальна-үгтэһэн хэхэг уншаха. (Ород хэлэнһээ буряад хэлэн дээрэ оршуулга). Бүлэгөөр	Ород хэлэнһээ буряад хэлэн дээрэ оршуулга.	Оршуулха-даа зүбөөр мэдүүлэлнүүдээ зохёохо. Мэдүүлэлэй байгуулгада анхаралаа хандуулха.	Үгтэһэн даабаридаа зохёохы шадабари хэрэглэхэ. Удхатай, дэлгэрэнгы мэдүүлэл-	Творческо проект хүдэлмэри. Зохёохы шадабар и шалгаха.	Зохёолго бэшэхэ.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ. Толи		

			хүдэлмэри- зураг сээжээр зураха. Фронтальна- хөөрөө эмхидхэхэ.			нүүдые зохёон байгуулха.			хэрэг- лэлгэ.		
--	--	--	---	--	--	-----------------------------	--	--	------------------	--	--

7	Ээ-эй, ээ- өө аялганууд ые зүб бэшэлгэ.	1 час	Индивидуаль на- § 12 дүрим уншаха, упражненинүүдые дүүргэхэ (Упр 217 , 89 н), упр 226, 92 н. Бүлэгөөр хүдэлмэри- Упр 215, 88 н. Харюугаа тайлбарилан, таблицаар харуулха. Фронтальна- (Упр 214. 88 н.) «Сагаан эдеэн», хурагшын бэшэһэн диктант шалгаха, алдуунуудыень олохо.	«Соохор хон инзаган», упр 221., 91 н. уншаха, аялган үзэгүүдые зүбөөр табиха.	Упр 218, 89 н. Үгүүлэл дэ нэрэ ханаха, хэдыдэхи абзац соо үгүүлэлэй гол бодол байнаб? Үгэнүүдые хүсэлдүүлжэ бэшэхэ, харюугаа баталха.	«Эхэ эсэгын хургаал, захяа...» упр 222, 91 н. + Танай аба эжы, хүгшэн болон нагаса аба эжынэртнай ямар хургаалнууды заадаг бэ? Һанамжаяа бэшэхэ... Үгтэһэн сэдэбтэ материал суглуулха.	Упр 220, 90 н. «Ёлка» хурагшын оршуулга заһаха, үгүүлэл үргэлжэлүүлхэ.	§ 12 уншаха, упр 216, 89 н. үгтэһэн оньһон үгэнүүдые уншаха, дүримэй ёһоор бэшэхэ.	«Буря ад хэлэн» сахим хураха ном хэрэгл эл гэ.	
8	Бэхижүүлг ын хүдэлмэри .	1 час	Индивидуальна- упр 223, 91 н. Үлүү 2 үгэ олохо. Бүлэгөөр	Номоор хүдэлмэри. Упр 219, 90 н. Ц.	-Ээ-эй, ээ-өө аялганууды зүб бэшэлгэдэ анхаралаа	«Утята и стрекоза» Б. Житков.(упр 224. 92 н.)	Бэхижүүл гын хүдэлмэри.	§ 12 дабтаха. Шалгалтын асуудалнуудта харюу бэлдэхэ	«Буря ад хэлэн» сахим	

			хүдэлмэри: упр 225, 92 н. бүлэгөөр хүдэлжэ, ээ-эй аялгануудай зүб бэшэлгэдэ таблица, схёмэ зохёохо, жэшээтэ таблица үгтэнэ. Фронтальна-Упр 226, 92 н. Ээ-эй, өө табяад бэшэхэ, дүрим баримталха.	Номтоевой «Һоһор һамган» гэхэн арадай наадан тухай уншаха, аялган үзэгүүдые табиха, харьюугаа тайлбарилха.	хандуулха, эдэ аялгануудтай үгэнүүдые хэрэглэжэ, зүбөөр мэдүүлэлнүүдые зохёохо.	оршуулхадаа, юумэнэй нэрэ тухай мэдэсээ хэрэглэхэ.		(94 н.)	һураха ном хэрэглэл гэ.	
--	--	--	--	--	---	--	--	---------	-------------------------	--

Тэмдэгэй нэрэ.

9	Тэмдэгэй нэрэ.	1 час	Индивидуальна-95 н. Мойһон ямар бэ, зураглаха. Упражненинүүды е дүүргэлгэ: упр 228, 96 н «Гүлгэн» уншаха, гүлгэн ямархан бэ гэжэ шадаха гүт? Юундэ? Зохёол һонирхолтой болгон бэшэхэ. Бүлэгөөр хүдэлмэри: упр 231, 97 н, үлүү үгэнүүдые олохо, бэе бээ шалгаха.	Тэмдэгэй нэрын гол морфологическа шэнжэнүүдтэ йнь ба синтаксическа үүргэтэйн танилсуулха.	Тэмдэгэй нэрэнүүдтэ таарамжатай юумэнэй нэрэнүүдые һанан бэшэхэ. (Упр 232, 97 н.)	Үгтэһэн үгэнүүдтэ синонимуудые һанажа бэшэхэ, нэгэ бүлэг синонимуудтай мэдүүлэлнүүдые һанаха. (Упр 235, 97 н.)	Зохёохы шадабари шалгаха.	§ 13. Упр 236, 98 н.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ.	
---	----------------	-------	---	---	---	--	---------------------------	----------------------	---	--

			Фронтальна- 236, 98 н. Зүбөөр үгтэһэн үгэнүүдыень олохо, жэшээнүүдые һанаха.						
10	Шанарта ба харилсаата тэмдэгэй нэрэнүүд.	1 час	Тэмдэгэй нэрэнүүд удхаараа шанарта болон харилсаата гэжэ илгардаг гэһэн ойлгосотой танилсуулха. Индивидуальна- номоор хүдэлмэри. § 14, 98 н. Упр 239, 100 н. Упр 240, 100 н. Бүлэгөөр хүдэлмэри: Упр 249, 103 н. (Хоёроороо хүдэлжэ, ород хэлэнһээ оршуулхадаа, тэмдэгэй нэрэнүүдые зүбөөр хэрэглэхэ.)	Шанарта ба харилсаата тэмдэгэй нэрэнүүдые зүбөөр илгаруулжа шадаха.	Харилсаата тэмдэгэй нэрэнүүдэй залгабариень илгажа шадаха, абтаһан тэмдэгэй нэрэнүүдые зүбөөр бэшэхэ арга үргэдхэхэ.	Буруу зохёогдохон холбуулалнуудые заһаха, мэдүүлэлнүүдые зохёохо. (Упр 241, 100 н.)	Алдуутай холбуулалнуудые заһажа бэшэхэ. (Упр 240, 100 н.)	§ 14. (Харилсаата тэмдэгэй нэрэнүүдтэй мэдүүлэлнүүдые зохёохо.)	
11	Тэмдэгэй нэрын шанарай зэргэнүүд.	1 час	Индивидуальна- § 15. 103 н. Упр 251. 103 н. (Ямар амитан тухай хэлэгдэнэб,	Тэмдэгэй нэрэ 3 зэргэтэй байдаг гэһэн ойлгосотой танилсуулга.	Нэгэ текстыень шэлэн оршуулхадаа, зүбөөр мэдүүлэлнүүдэ	Үгтэһэн даабаридаа зохёохы шадабари хэрэглэхэ.	Оршуулга (упр 254, 104 н.)	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ.	

			тааха.) + 2-хи абзац... Бүлэгөөр хүдэлмэри: Упр 252, 103 н. Фронтальна- упр 254, 104 н. шэлэн оршуулха.		э зохёохо, зэргыень тэмдэглэхэ.					
12	Тэмдэгэй нэрые юумэнэй нэрын орондо хэрэглэлг э.	1 час	Индивидуальна- номоор хүдэлмэри § 16. Упр 255. 105 н. Уншаха, оньһон үгэ бүхэнэй удха тайлбарилха. Бүлэгөөр хүдэлмэри: Упр 257, 106 н (Харилсуулха.) Фронтальна- упр 256, 106 н. 1 даабариинь шэлэжэ хэхэ, шалгаха.	Олонхи ушарта тэмдэгэй нэрэнүүд юумэнэй нэрын орондо хэрэглэгдэдэг гэхэн ойлгосотой танилсуулха.	Нэгэ текстыень шэлэн оршуулхадаа, зүбөөр мэдүүлэлнүүдэ э зохёохо. «Улаан шоно», «Хэрмэн» ород хэлэндэ оршуулха. (107 н.)	«Синица» текст оршуулаад, саашань үргэлжэлүүлхэ.	Зохёохы шадабарияа үргэдхэхэ.	«Буряад хэлэн» сахим нураха ном хэрэглэлгэ.		
13	Тэмдэгэй нэрын падеждэ зохилдол.	1 час	Индивидуальна- номоор хүдэлмэри § 17. Упр 260. 108 н. (Падеждэ зохилдуулха). + Мэдүүлэлнүүдые зохёохо. Бүлэгөөр хүдэлмэри: «Буряад хэлээр	Тэмдэгэй нэрэнүүдые зохилдуулхад а, юумэнэй нэрын зохилдолой дүрим баримталагда даг гэхэн ойлгосо	Юумэнэй нэрын зохилдолой дүрим баримталан, тэмдэгэй нэрэнүүдые падеждэ зохилдуулха.	Үгэ ямар аялганаар, хашалганаар һүүлтэнэб, тэрээнһээ дулдыдажа залгалтануудые нь бэшэхэ.	§ 17 уншаха. (Тэмдэгэй нэрэнүүдые падеждэ зохилдуулха.)	Буряад хэлэн» сахим нураха ном хэрэглэлгэ.		

			тестнүүд» даабари 1, 53 н, даабари 2, 53 н. даабари 3, 53 н, даабари 4, 53 н. Фронтальна- упр 261, 108 н.	үргэдхэхэ.					
14	Тэмдэгэй нэрэнүүдэй хамаадал.	2 час	Индивидуальна- номоор хүдэлмэри § 18. Упр 262. 109 н. (Нюурга хамаадуулха). + Упр 263, 109 н. Бүлэгөөр хүдэлмэри: упр 264, 109 н (Тэмдэгэй нэрэнүүдые өөртэ хамаадуулха.) «Буряад хэлээр тестнүүд» даабари 6, 54 н, даабари 7, 54 н. даабари 8, 54 н, даабари 4, 53 н. Фронтальна- упр 266, 109 н. (хубарюулан бэшэхэ.)	Тэмдэгэй нэрэнүүдые нюурга ба өөртэ хамаадуулхад а, юумэнэй нэрын хамаадалай залгалтанууд ые абадаг гэхэн ойлгосо үргэдхэлгэ.	Б. Барадинай «Сэнгэ баабай» гэхэн зохёолхоо хэхэг уншаад, шүүлбэринүүд ые хэхэ. (Упр 270, 111 н.)	«Гал тухай домог» упр 274. 113 н. Текст уншаад, найруулга бэшэлгэ. Ойлгоһон мэдэсээ хэрэглэжэ, үгүүлэл соохи юумэнэй ба тэмдэгэй нэрэнүүдые зүбөөр бэшэхэ, хэрэглэхэ.	§ 18, упр 271. 112 н.	«Буряад хэлэн» сахим нураха ном хэрэглэлгэ.	
15	Х.х.х. Творческ о хүдэлмэри. Баир Барадиева й «Гурбан	1 час	Хэлэлгэ хүгжөөлгын хэшээл. Упр 279, 116 н. «Эхэ эсэгын хургаал, захяа» Буряад зоной хургаал	Зураг дээрэ юу хараһанаа бодомжолхо.	Зурагай гол удха (сюжет) элирүүлхэ.	Уран гоёор, тодо хурсаар зохёолгоёо бэшэхэ.	Шалгалтын асуудалнуудт а харюу бэлдэхэ. (117 н.) Зачётдо бэлэдхэл.	Буряад хэлэн» сахим нураха ном хэрэглэлгэ.	

	зөөлэн» гэһэн зурагаар зохёолго бэшэхэ.		тухай уншаха.							
--	---	--	---------------	--	--	--	--	--	--	--

Тоогой нэрэ

16	Тоогой нэрэ.	1 час	Индивидуальна- § 19, упр 280. 119 н.(тоогой нэрэнүүдые түүжэ бэшэхэ.) Тоогой нэрээр схемэ зохёохо. «Буряд хэлээр тестнүүд» даабари 3, 55 н, даабари 4, 55 н. дүүргэлгэ. Фронтальна- упр 281, 120 н. Тоогой нэрэнүүдые харилсуулха, шалгаха.	Тоогой нэрын гол морфологическа шэнжэнүүдтэ йнь ба синтаксическа үүргэтэйн танилсуулха.	Тоогой нэрэнүүдтэ таарамжатай юумэнэй нэрэнүүдые һанан бэшэхэ.	Тоолоһон, дугаарлаһан тоогой нэрэнүүдые хэрэглэжэ, мэдүүлэлнүүдые зохёохо.	Зохёохы шадабари шалгаха.	§ 19., (тоогой нэрэнүүдые хэрэглэжэ, мэдүүлэлнүүдые зохёохо.)	«Буряд хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ.
17	Тоолоһон тоогой нэрын һүүлэй н хашалган иие зүб бэшэлгэ.	1 час	Индивидуальна- номоор хүдэлмэри: § 20, упр 282., 121 н.(тоогой нэрэнүүдые зүбөөр үгүүлжэ уншаха.) Упр 284. 121 н. һүүлэй н хашалгание зүб	Тоогой нэрэнүүдые хэрэглэхэдэ, зарим ушарта һүүлэйн хашалган унадаг гэһэн ойлгосотой танилсуулха.	Эдэ тоогой нэрэнүүд түүхын ямар үйлэ гэршэлнэб? Сээжээр мэдүүлэлнүүдые зохёохо.	Тоолоһон тоогой нэрэнүүдые хэрэглэжэ, мэдүүлэлнүүдые зохёохо, һүүлэй н хашалгание зүб бэшэлгэдэ анхаралаа	Бэшэмэл ба сээжэ харюу шалгаха.	§ 20, упр 286, 122 н.	«Буряд хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ.

			бэшэхэ. Фронтальна- упр 287, 122 н. Тоогой нэрэнүүдые бэшэмэл болгохо, харюугаа баталха.			хандуулха.				
18	Тоогой нэрэнүүд эй илгарал.	1 час	Индивидуальна- § 21, 122 н. уншаха. Таблицаар хүдэлмэри (123 н.) упр 288, 123 н., упр 289, 290. 123 н. Бүлэгөөр хүдэлмэри: Упр 291, 123 н. Упр 292, 124 н. Фронтальна- упр 295, 124 н. Алдуунуудыень заһаха, харюугаа тайлбарилха.	Тоогой нэрэнүүд удхаараа ба хэрэглэлгээрэ э хэдэн янза болон илгардаг гэһэн ойлгосотой танилсуулха.	Эдэ тоогой нэрэнүүдые бүлэгүүдтэ хубилган бэшэхэ, залгалтыень тэмдэглээд, илгаралыень бэшэхэ. Сээжээр мэдүүлэлнүүды е зохёохо.	Үгүүлэлэй гол бодол элирүүлжэ, нэрэ үгэхэ. Өөрынгөө һанамжа бэшэхэ. А. Жамбалоной «Арад зонойнгоо түлөө...» Упр 297, 125 н. «Буряадууд хэдыбибди?...» + дүүргэхэ.	Холбуулалну удые оршуулха, мэдүүлэлнүүд ые зохёохо (упр 296, 124 н)	§ 21, упр 298., 125 н.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлг э.	
19	Шалгалт ын хүдэлмэр и.	1 час	Фронтальна- шалгалтын хүдэлмэри.	Шалгалтын диктант бэшэхэ.	Зүбөөр бэшэхээ оролдохо.	Үгтэһэн грамматичес ка даабаринуу даа зүбөөр дүүргэхэ.	Шалгалтын хүдэлмэри.	Урда үзэһэнөө дабтаха.		
20	Алдуу дээрэ хүдэлмэр и. Четверти ин дүн гаргалга.	1 час	Индивидуальна- Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Бүлэгөөр хүдэлмэри- Нэмэлтэ даабаринууд-ые	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	Алдуунуудаа зүбөөр заһахая оролдохо.	Алдуунуудаа заһахадаа, жэшээнүү дые зүбөөр хэрэглэжэ, харюунуудаа баримталха.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	Урда үзэһэнөө дабтаха.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлг э.	

			дүүргэхэ.							
--	--	--	-----------	--	--	--	--	--	--	--

**Календарна-тематическа түсэблэлгэ
Буряад хэлэн, 6 класс, 4 четверть.**

№	Хэшээлэй сэдэб	Сагай хубаар и	Һурагшадай ажаябуулгын шэнжэ	Хараалагдаһан дүнгүүд			Шалгалтын түхэлнүүд	Гэрэй даабари	ИКТ хэрэглэлгэ	Болзор	
				предметнэ	личностно	метапредметнэ				түсэбөөр	үнэн
1	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри Багшын үзэмжөөр.	1 час	Индивидуальна-үгтэһэн сэдэбтэ зохёолго бэшэхэ. Бүлэгөөр хүдэлмэри-түсэб табиха. Фронтальна-хөөрөө эмхидхэхэ	Творческо хүдэлмэри бэшэхэ.	Үгтэһэн даабарияа һайнаар дүүргэхэ.	Бэшэһэн хүдэлмэри дээ зохёохы шадабари хэрэглэхэ. Зохёолгодоо тобшолол хэхэ, өөрынгөө хандаса харуулха.	Творческо хүдэлмэри бэшэхэ.	Урда үзэһэнөө дабтаха. «Хабарнай дуулаһаар...» гэхэн сэдэбтэ мэдүүлэлнүүд ые зохёохо.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ.		

2	Тоогой нэрын падеждэ зохилдол.	1 час	Индивидуальна- § 22, 128 н. уншаха. Таблицаар хүдэлмэри (128 н.) упр 304, 128 н., упр 305, 128. Бүлэгөөр хүдэлмэри: Упр 308, 129 н. Упр 309, 129 н. Фронтальна- упр 307, 129 н.	Тоогой нэрэнүүд юумэнэй нэрын удхатай болоходоо зохилдодог, нюурта ба өөртэ хамаадага гэхэн ойлгосотой	Хэн эгээ түргэнөөр хэлэжэ шадахаб? Уранаар, тодоор хэлэжэ һургаха.	Нэгэ текстень шэлэн оршуулхадаа. тоогой нэрэнүүдые зүбөөр бэшэхэ. (Упр 306. 129 н.)	Х. Намсараевай «Морхонсой хурьган» рассказ уншаад, удхыень тобшоор дамжуулха, һанамжаяа хэлэхэ.	§ 22, упр 308, 129 н.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ.		
---	--------------------------------	-------	---	--	--	---	---	-----------------------	---	--	--

			Алдуунуудыень заһан, мэдүүлэлнүүдые буулгажа бэшэхэ.	танисуулха.						
3	Тоогой нэрын хамаадал	1 час	Индивидуальна- § 23, 131 н. уншаха. Таблицаар хүдэлмэри (131 н.) упр 312, 131 н., упр 313, 132. Бүлэгөөр хүдэлмэри: Упр 318, 133 н. Упр 319, 133 н. Фронтальна- упр 321, 134 н. уншаха, тоонууд болон үнгэнүүд ямар үүргэтэйб?, алдуугүйгөөр буулгажа бэшэхэ, номоороо шалгаха.	Тоогой нэрэнүүд юумэнэй нэрэнүүдтэ адли нюурта ба өөртэ хамаададаг гэһэн ойлгосотой танисуулха.	Сэсэн үгэнүүдэй удха тайлбарилха, тоогой нэрэнүүдэй мэдүүлэлнүүд соохи үүргэ элирүүлхэ. (Упр 317, 132 н.)	Далай лама тухай мэдэсээ нэмэжэ хөөрэхэ. (Упр 320. 133 н.)	С. Батажаргалай «Бурханһаа заяатай, дэлхэйдэ суурхаһан буряад хубсаһанда бузар халдахагүй...» гэһэн текст уншаад, тоонууд болон үнгэнүүд ямар үүргэтэйб? гэһэн асуудалда дэлгэрэнгы харюу үгэжэ шадаха.	Шалгалтын асуудалнуудта харюу бэлдэхэ (138 н.) Зачётто бэлэдхэл.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ.	
4	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри.	1 час	Индивидуальна- үгтэһэн хэһэг уншаха. «Баргузинский заповедник», «Государственный парк «Тункинский» уншаад, нэгэ үгүүлэл шэлэжэ	Ород хэлэнһээ буряад хэлэн дээрэ оршуулга.	Оршуулха- даа зүбөөр мэдүүлэлнүү- дээ зохёохо. Мэдүүлэлэй байгуулгада анхаралаа хандуулха.	Үгтэһэн даабаридаа зохёохы шадабари хэрэглэхэ. Удхатай, дэлгэрэнгы мэдүүлэл- нүүдые зохёон	Творческо хүдэлмэри. Зохёохы шадабари шалгаха.	Зохёолго бэшэхэ.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэг- лэлгэ. Толи хэрэг- лэлгэ.	

		оршуулхадаа, тоогой нэрэнүүды зүбөөр хэрэглэхэ. (Ород хэлэнһээ буряад хэлэн дээрэ оршуулга). Фронтальна- оршуулга.			байгуулха.				
--	--	--	--	--	------------	--	--	--	--

Түлөөнэй нэрэ

5	Түлөөнэй нэрэ.	1 ча с	Индивидуальн а- § 24, упр 329. 140 н.(Уран уншалга. Басни ямар хургаал үгэнэб? «Гэрэл ба Һармагшан». н Түлөөнэй нэрэнүүды түүжэ бэшэхэ.) «Эхэ Орон» Ц- Д. Дондоковагай шүлэг соохи түлөөнэй нэрэнүүды ажаглаха. Фронтальна- упр 331, 141 н. (Түлөөнэй	Түлөөнэй нэрын гол морфологическ а шэнжэнүүдтэй нь ба синтаксическа үүргэтэйн танилсуулха.	Түлөөнэй нэрэнүүды олохо. Ямар шэнжэнүүдээр нь олообта? Харюугаа баталха. (Упр 332, 142 н.) Г. Чимитов «Манай хургуули».	Түлөөнэй нэрэнүүды хэрэглэжэ, мэдүүлэлнүүд ые зохёохо.	Зохёохы шадабари шалгаха.	§ 24., н Түлөөнэй нэрэнүүды хэрэглэжэ, мэдүүлэлнүүд ые зохёохо.)	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлг э.
---	-------------------	--------------	---	--	--	--	---------------------------------	---	--

			нэрэ хэрэглэхэ.)							
6	Түлөөнэй нэрын удхаараа илгарал.	1 ча с	Индивидуальн а- § 25, упр 333. 143 н.(Ямар ушарнуудта нюурай ба зааһан түлөөнэй нэрэ болоноб? Упр 334, 143 н. түлөөнэй нэрэнүүдые ажаглаха. Фронтальна- упр 337, 144 н. (Түлөөнэй нэрэнүүдые тааруулан бэшэхэ, шалгаха.)	Түлөөнэй нэрэнүүд 6 янзаар илгардаг гэһэн ойлгосо үргэдхэхэ.	Д. Ошоровой «Зуруул» гэһэн текст уншаад, түлөөнэй нэрэнүүдые олохо, илгаралынь зааха. Упр 335, 143 н. + Хөөрэлдөө үнгэргэхэ.	Түлөөнэй нэрэнүүдые тааруулан бэшэхэ. Упр 337, 144 н. + Мэдүүлэлнүүд ээ зүбөөр зохёохо.	Түлөөнэй нэрын удхаараа илгарал хэр зэргэ ойлгоһые нь шалгаха.	§ 25, упр 339, 145 н.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлг э.	
7	Түлөөнэй нэрын олоной тоо.	1 ча с	Индивидуальн а- § 26, упр 341. 145 н.(түлөөнэй нэрэнүүдые болоноб? түлөөнэй нэрэнүүдые ажаглаха. (Түлөөнэй	Түлөөнэй нэрэнүүд тоодо хубилхадаа, зариманиинь ондоо һууритай болодог гэһэн ойлгосотой танилсуулха.	Үгтэһэн түлөөнэй нэрэнүүдые олоной тоодо табьяд, мэдүүлэлнүүды е зохёохо.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэн, холбоо текст зохёохо.		§ 26. (Холбоо текст зохёохо.)	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлг э.	

			нэрэнүүдыг тааруулан бэшэхэ, шалгаха.)							
8	Түлөөнэй нэрын зохилдол.	1 час	Индивидуальн а- § 27, 146 н. Таблицаар хүдэлмэри (146 н.) упр 342, 146 н. Фронтальна-упр 346, 147 н.	Түлөөнэй нэрэнүүд зохилдодог. Бэшэхэ дүримынъ юумэнэй нэрэнүүдэй дүримдэ адли гэхэн ойлгосо үргэдхэхэ.	Ц. Номтоевой «Таряан тухай домог» уншаад, түлөөнэй нэрэнүүдыг олохо, залгалтануу дыень зааха. Упр 344, 147 н.	Түлөөнэй нэрэнүүдыг хэрэглэнгээ оршуулха. Упр 345, 147 н. + Мэдүүлэлнүүд ээ зүбөөр зохёохо.	Түлөөнэй нэрэнүүдэй зохилдол хэр зэргэ ойлгоһые нь шалгаха.	§ 27, упр 343, 146 н.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ.	
9	Түлөөнэй нэрын хамаадал.	1ч ас	Индивидуальн а- § 28, 148 н. Таблицаар хүдэлмэри (148 н.) упр 350, 150 н. Фронтальна-упр 353, 151 н.	Түлөөнэй нэрэнүүд нюурта ба өөртэ хамаададаг. Бэшэхэ дүримынъ юумэнэй нэрэнүүдэй дүримдэ адли гэхэн ойлгосо үргэдхэхэ.	Х. Намсараевай зохёолһоо хэхэг уншаад, түлөөнэй нэрэнүүдыг олохо, залгалтануу дыень зааха. Упр 348, 149 н.	«Мама- первый твой друг...» үгүүлэл оршуулха, нэрлэхэ. (Упр 354, 151 н.)	Түлөөнэй нэрэнүүдэй хамаадал хэр зэргэ ойлгоһые нь шалгаха.	§ 28, упр 357, 153 н.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ.	
10	Практическа хүдэлмэри.	1 час	Индивидуальн а- упр 360, 153 н. Фронтальна- Упр 358, 153 н.	Түлөөнэй нэрын гол морфологическа шэнжэнүүдынъ ба синтаксическа	Ц-Ж. Жимбиевэй «Гал могой жэл» гэхэн зохёолһоо текст уншаха, үгүүлэлдэ нэрэ	«Наказ матери» уншаха, сээжээр оршуулха. Гол бодолыень элирүүлхэ.	Түлөөнэй нэрын гол морфологическа шэнжэнүүдынъ ба синтаксическа	§§ дабтаха, мэд зохёохо.	«Буряад хэлэн» сахим һураха ном хэрэглэлгэ.	

			үүргэн, түлөөнэй нэрын бэшэхэ дүримын юумэнэй нэрэнүүдэй дүримдэ адли гэхэн ойлгосо үргэдхэхэ.	hanaха.	Түлөөнэй нэрэнүүдые хэрэглэжэ, мэдүүлэлнүүдые зохёохо.	үүргын, түлөөнэй нэрын бэшэхэ дүримын хэр зэргэ ойлгоһыень шалгаха.				
--	--	--	--	---------	--	---	--	--	--	--

Дайбар үгэ. (2 час.)

11	Дайбар үгэ.	1 час	Индивидуальна- § 29, упр 366. 159 н. Упр 368, 159 н. Тэмдэгэй нэрэнүүдхээ дайбар үгэнүүдые бүрилдүүлхэ.) Фронтальна- упр 369, 160 н.	Дайбар үгын гол морфологическа шэнжэнүүдтэйнь ба синтаксическа үүргэтэйнь танилсуулха.	Дайбар үгэнүүдые олохо. Ямар шэнжэнүүдээрнь олообта? Харюугаа баталха. (Упр 367, 159 н.)	Дайбар үгэнүүдые хэрэглэжэ, мэдүүлэлнүүдые зохёохо. (Упр 367, 159 н.)	Зохёохы шадабари шалгаха.	§ 29., (Дайбар үгэнүүдые хэрэглэжэ, мэдүүлэлнүүдые зохёохо.)	«Буряд хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэлгэ.	
12	Дайбар үгэнүүдэй удхаараа илгарал.	1 час	Индивидуальна- § 30, упр 370. 161 н. Упр 371, 161 н. Фронтальна- упр 380, 164 н.	Дайбар үгэнүүд удхаараа 6 бүлэгтэ илгардаг гэхэн ойлгосотой танилсуулга.	Асуудалнуудта харюусаха (упр 377, 163 н.)	«Гроза» гэхэн текст оршуулха упр 374, 162 н.	«Һүнийн манаан» алдуутайгаар бэшэгдэхэн үгэнүүдые нь заһан бэшэхэ. Упр 382, 165 н.	§ 30, упр 381, 165 н.	«Буряд хэлэн» сахим хураха ном хэрэглэлгэ.	
13	Жэл соо үзэхэнөө дабталга.	1 час	Индивидуальна- «Буряд хэлээр тестнүүд».	Урда үзэхэн темэнүүдээ бэхижүүлгэ.	Үзэхэн темээр һонирхохо, сугтаа хүдэлхэ дадалаа	Үгын баялиг, бэшэмэл ба аман хэлэлгээ хүгжөөхэ.	Бэхижүүлгэ.		«Буряд хэлэн» сахим хураха	

					үргэдхэхэ.				ном хэрэглэлгэ.		
14	Шалгалтын хүдэлмэри.	1 час	Фронтальна-шалгалтын хүдэлмэри.	Шалгалтын диктант бэшэхэ.	Зүбөөр бэшэхээ оролдохо.	Үгтэһэн грамматическа даабаринуудаа зүбөөр дүүргэхэ.	Шалгалтын хүдэлмэри.	Урда үзэһэнөө дабтаха.			
15	Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Нуралсалай жэлэй дүн гаргалга.	1 час	Индивидуальна-Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Бүлэгөөр хүдэлмэри-Нэмэлтэ даабаринууд-ые дүүргэхэ.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.	Алдуунуудаа зүбөөр заһахаяа оролдохо.	Алдуунуудаа заһахадаа, жэшээнүү дые зүбөөр хэрэглэжэ, харюунуудаа баримталха.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.		«Буряад хэлэн» сахим нураха ном хэрэглэлгэ.		

4. Нуралсалай методическа хангалга

Цыремпилова О.Ш, Жанчипова Ц.С. «Буряад хэлэн», Улаан- Үдэ., «Бэлиг», 2013 он.

С. Будаин, Ж. Жамбуева, Я. Ивахинова, Ц. Лубсанова «Буряад хэлээр тестнүүд», Улаан- Үдэ., «Бэлиг», 2007 он.

Б-Д. Батоев, С. Будаев, Б. Будаин «Буряад хэлэн» 5-9 кл., Улаан- Үдэ., «Бэлиг», 2006 он.
Х. Дамдинова, Цыремпилун «Буряад хэлээр дидактическа материалнууд», Улаан- Үдэ., 1983 он.
«Буряад хэлэн» сахим нураха ном. 2012 он.
Д. Доржиев, Р-Х. Санжимитыпова «Буряад хэлээр хэрэглэхэ дидактическа материалнууд». Улаан- Үдэ., 1992 он.
Д. Амоголонов «Буряад хэлэнэй орфографическа словарь», Буряадай номой хэблэл, Улаан- Үдэ., 1976 он.
«Буряад хэлэнэй тобшо тайлбари толи» Буряадай номой хэблэл, Улаан- Үдэ., 1992 он.
Л. Шагдаров, Н. Очиров «Ород-буряад толи» Россиин эрдэмэй академи...
«Буряад нургуулиин програмнууд», «Буряад хэлэн 5-11 классууд» Улаан- Үдэ., «Бэлиг», 2008 он.

Шэнэ онол арга:

1. Компьютер
2. Проектор
3. Интерактивна самбар
4. «Буряад хэлээр сахим нураха ном»
5. Буряад уран зохёолой соносохо номой һан (аудиобиблиотека)

Шалгаха хэрэгсэл :

- Шалгалтын асуудалнууд ба даабаринууд;
- М-тест
- Электрон номой тестнүүд

Интернет онол арга:

- <http://www.edu.ru> – Федеральний портал «Российское образование».
- <http://www.edu03.ru/-Министерство> образования и науки РБ
- <http://www.buryadxelen.org>
- <http://www.nomoihan.org>
- <http://www.ict/edu.ru/> - Портал «Информационно-коммуникационные технологии в образовании».
- <http://www.Kpmo.iv-edu.ru/> – Сайт регионального комплексного проекта модернизации образования.
- <http://fcior.edu.ru/> - Федеральный центр информационно-образовательных ресурсов.
- <http://www.rikuo.ru/> – Сайт республиканского института кадров управления и образования.

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

МБОУ "Энхэ-Талинская ООШ "

РАССМОТРЕНО

Руководитель МЦ

Аюшеева Д. Б-Ц. *Аюшеева*

СОГЛАСОВАНО

Зам. директора по УВР

Намтаева О.В. *Намтаева*

УТВЕРЖДЕНО

Врио директора

Гонсорунова Р.Б. *Гонсорунова*

Приказ № 17 от «29»

августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по учебному курсу «Бурятский язык» 7 класс (базовый уровень)

Разработана учителем бурятского языка и литературы
Гарматаровой Б.Д.
высшая квалификационная категория

У.Энхэ-Тала
2023 г

1. Тайлбари бэшэг

Тус программа гүрэнэй Федеральна стандарт, Буряад Республикын Хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерствын туршалгын программа баримталан табигданхай. Буряад дунда хургуулида буряад хэлэн хуралсалай предмет боложо үзэгдэнэ.

Программа иимэ хубинууднаа бүридэнэ: тайлбари бэшэг, хуралсалай- тематическа түсэб, программын байгуулга ба удха, календарно-тематическа түсэб, хурагшадай мэдэсэ шадабариин гол эрилтэнүүд, хуралсалай- методическа хангалга, хабсаргалта.

Буряад хэлэнэй программада дидактикын хамтын түхэлэй принципүүднээ гадна, өөрсэ маягтай эрдэмэй методическа принципүүд оронхой, мүн программын эрдэмтэ ёһыень баримталһан эрдэмэй- лингвистическэ мэдээнүүд, ойлгосонууд, грамматикын дүримүүд оронхой. Программаар үзэгдэхэ сэдэбүүд, дүүргэгдэхэ даабаринууд коммуникативна шэглэлтэй. Тодорхойлбол: хурагшад дунда хургуули дүүргэхэдээ, түрэлхи хэлэн дээрээ тон найнаар хэлэжэ, хөөрөжэ, харилсажа, ханал бодолоо зүбөөр найруулан дамжуулжа шадаха болохо ёһотой.

Буряад хэлэн тухай эрдэмэй гол бүлэгүүдые 5-9-дэхи классуудта удаа дараалан үзэлгын шухала заршам баримталагдаа.

Хуралсалай бусад предметүүдтэй холбоон. Буряад, ород, англи хэлэнүүд. Эдэ хэшээлнүүдтэ хурагшадай хэлэжэ, хөөрөжэ, уншажа, найруулга ба зохёолго бэшэжэ шадаха дүршэлынэ үргэдхэлгэ. Зохёолго бэшэлгэ. Хэрэгтэй материал суглуулалгаар, шэлэн абалгаар гуримтай болголго, орёо түсэб табиулга; эпическэ зохёолой тусхай хэһэгэй текстын удхаар тобшо, түүбэри удхатай найруулга бэшэлгэ үргэлжэлүүлэлгэ, хүнэй хэһэн хэрэг, ажал, үйлэ тушаа зохёолго бэшэлгэ, байгааалиин үзэгдэл тухай, гэр байра соохи оршон тойрониин зураглан зохёолго бэшүүлэлгэ.

2. Нуралсалай-тематическа түсэб 102 ч

№	Үзэхэ программна материал	Сар
1.	5-6 классуудта үзэхэнөө дабталга.	11
2.	Үйлэ үгэ.Буряад хэлэнэй сайндэрнууд.	38
3.	Туһалагша хэлэлгын хубинууд. Дахуул үгэ.	15
4.	Холболто.	10
5.	Зүйр үгэ.	8
6.	Тухай хэлэлгын хуби. Аянгалхан үгэ.Нангин үгэ эжы (найруулганууд)	5
7.	Жэлэй һүүлдэ дабталга.	5
8.	Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ.	10

3. Программын байгуулга ба удха

Оролто хэшээл (1 час)

Дабталга (10 час)

Юумэнэй нэрын морфологическа шанар шэнжэнүүд. Юумэнэй ба түлөөнэй нэрэнүүдэй нюурта, өөртэ хамаадал. Шанарта ба харилсаата тэмдэгэй нэрэнүүдэй илгаа. Тоогой нэрэнүүдые хэлэлгэдээ хэрэглэлгэ. Дайбар үгэнүүдэй үйлэ, шанар тодорхойлолго. Тэдэниие мэдүүлэл соо хэрэглэлгэ.

Шалгалтын диктант (2 час)

Үйлэ үгэ (30 час)

Эхин классудта үйлэ үгэ тухай үзэхэнөө дабталга. Үйлэ үгын удха. Тэрэнэй морфологическа шэнжэнүүд ба синтаксическа үүргэ. Үйлэ үгы мэдүүлэлэй хэлэгшэ болгон хэрэглэлгэ. Үйлэ үгын һуури. Үйлэ үгын түхэлнүүд. Үйлэ үгын нюурта зүйр үгэнүүдые абалга. Үйлэ үгын бии бололго. Причастинуудай зохилдол, хамаадал. Причасти ба деепричастинуудай үүргэ.

Хэлэлгэ хүгжөөлгын хүдэлмэринүүд (6 час).

Зүйр үгэ (3 час)

Зүйр үгэнүүд тухай ойлгосо. Илгарал. Суг ба амяараа бэшэгдэдэг зүйр үгэнүүд. Ньюрай зүйр үгэнүүд. Хэрэглэлгэ.

Хэлэлгэ хүгжөөлгэ (1 час).

Дахуул үгэ (3 час)

Туһалагша хэлэлгын хубинууд тухай юрэнхы ойлгосо. Дахуул үгэнүүд тухай ойлгосо. Бии бололго.

Хэлэлгэ хүгжөөлгэ (1 час)

Холболто (4 час)

Холболто тухай ойлгосо. Юрын ба бүридэмэл холболтонууд. Ниилэлдүүлхэн ба дахалдуулхан холболтонууд тухай ойлгосо. Хэрэглэлгэ.

Хэлэлгэ хүгжөөлгэ (1 час).

Аянгалхан үгэ (3 час)

Аянгалхан үгэнүүдэй удха, үүргэ. Абяа дуураһан үгэнүүд. Сэглэлтын тэмдэгүүд, хоолойн аялгаар илгалга. Хэрэглэлгэ.

Хэлэлгэ хүгжөөлгэ (1 час)

Жэл соо үзэхэнөө бүридхэл (4 час)

4. Календарно-тематическа түсэблэлгэ

№	Грамматика ба бэшэгэй дүримөөр үзэхэ материал	Разделэ эр үгтэһэн саг	Темээр үгтэһэн саг	Болзор	ИКТ хэрэглэлгэ	һурагшадай бээ даһан хүдэлмэри
1	Оролто хэшээл. Түрэл буряад хэлэн тухай .	1 час	1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Батажаргалай Сэрсэгмаагай «Буряад хэлэн » Доржо-Ханда Цынгүевагай «Буряад басаганда» шүлэгүүдые зэргэсүүлхэ. Уран уншалга, сүлөө хөөрэлдөөн.
	5-6-дахи классуудта үзэхэнөө дабталга.	11 час			«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	«Байгалай намар». Энэ үгүүлэлээр уран уншалга бэлдэхэ. Номоор хүдэлмэри: Упр: 19 «Хүршэ гүрэнүүдэй холбоон». Упр 20-22, 13 н.
2-4	Фонетикэ, графика, орфоэпи, бэшэгэй дүрим.		3 час			
5-6	Лексикэ, лексикологи, фразеологи.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Г. Чимитов «Дуһал». Упр 27. Буряад арадта иимэ сэсэн үгэнүүд бии... Номоор хүдэлмэри: Упр 28-35...
7-8	Дабталга. Үгын бии бололго. Үгын бүридэл. Хэлэлгын хубинууд.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Упр 44., (Үгын бүридэлөөр шүүлбэри.) Б-Б. Намсарайн «Булаг». Упр 59, 24 н; Упр 67. Ч-Р. Намжилон «Тоомгүй хүбүүн».
9-10	Холбуулал. Мэдүүлэл. Үгүүлэл.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Э. Дугаров «Номо Годли хоёр» тус басни ямар һургаалтайб? Бодомжолго бэшэхэ. Упр 79 оршуулга хэхэ. Номоор хүдэлмэри.
11	Шалгалтын диктант .		1 час			Шалгалтын диктант.
12	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.

	Үйлэ үгэ	38 час			Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Номоор хүдэлмэри: Упр 96, 46 н. Упр 98 (мэдүүлэлнүүдые зохёохо).
13	Үйлэ үгын удха шанар.		1 час			
14	Үйлэ үгэнүүдэй бии бололго.		1 час		Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Упр 99 (тобшолол гаргаха.) Номоор хүдэлмэри. «Буряад хэлээр тестнүүд».
15	Практическа хүдэлмэри.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Дидактическа материалнуудые хэрэглэн, бээ даагаад дүүргэхэ. «Буряад хэлээр тестнүүд».
16-17	Мэдүүлэн түхэл.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Ц-Д. Дамдинжапов «Юрын буряад эхэ» упр 113, бодомжолго хэхэ. Упр 117-118. дүүргэхэ. Номоор хүдэлмэри.
18-19	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахим һураха ном хэрэглэлгэ.	Творческо хүдэлмэри. Упр 132 «На льдине», «Друзья». Оршуулга.
20-21	Хандаһан түхэл.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахим һураха ном хэрэглэлгэ.	Таблицаар хүдэлмэри. Упр 136 (2) хургаал заабаринуудые бэшэхэ. Упр 137-140. Упр 144 оршуулга хэхэ.
22	Шалгалтын хүдэлмэри.		1 час			Шалгалтын хүдэлмэри.
23	Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Четвертиин дүн.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахим һураха ном хэрэглэлгэ.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Четвертиин дүн гаргалга.

24	Х.х.х. Зохёолго бэшэлгэ. «Миний намарай амаралта».		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахим нураха ном хэрэглэлгэ.	Сүлөө хөөрэлдөөн. Зохёолго бэшэлгэ.
25-26	Хандаһан түхэл. Дабталга-бэхижүүлгэ.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахим нураха ном хэрэглэлгэ.	Упр 152. 71 н. «Нагаса аба, эжы» гэхэн проект бээлүүлхэ.
27-28	Причастна түхэл.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахим нураха ном хэрэглэлгэ.	Таблицаар хүдэлмэри. Упр 159 «Шагай наадан» уншаха, грамматическа даабаринуудые дүүргэхэ. Упр 170. «Сар тууһан сартуулнууд» уншаад, уг гарбалайнгаа домог найруулан бэшэхэ.
29	Бэхижүүлгын хүдэлмэри.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахим нураха ном хэрэглэлгэ.	Бэхижүүлгын хүдэлмэри.
30-31	Причастинуудай юумэнэй нэрэ бололго.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахим нураха ном хэрэглэлгэ.	1.Упр 175 «Малгай нюулсаан». 2.Нима Пурбуевай «Амгалан байдал» гэхэн зурагаар зохёолго бэшэхэ.
32	Практическа хүдэлмэри.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахим нураха ном хэрэглэлгэ.	Практическа хүдэлмэри.
33-34	Причастинуудай зохилдол.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахим нураха ном хэрэглэлгэ.	1.Номоор хүдэлмэри: Упр 177-181. 2.Дидактическа материалнуудые хэрэглэн, бээ даагаад дүүргэхэ. «Буряад хэлээр тестнүүд».
35-36	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.		2 час		Буряад хэлэн» гэхэн сахим нураха ном хэрэглэлгэ.	Творческо хүдэлмэри.
37	Шалгалтын хүдэлмэри.		1 час			Шалгалтын хүдэлмэри.
38	Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Четвертиин дүн.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахим нураха ном хэрэглэлгэ.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Дидактическа материалнуудые хэрэглэн, бээ даагаад дүүргэхэ. Четвертиин дүн гаргалга.

39	Х.х.х.Творческо хүдэлмэри. Зохёолго бэшэлгэ. Багшын үзэмжөөр.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Сүлөө хөөрэлдөөн. Зохёолго бэшэлгэ.
40-41	Причастинуудай зохилдол. Дабталга-бэхижүүлгэ.		2час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Дидактическа материалнуудые хэрэглэн, бэеэ даагаад дүүргэхэ. «Буряад хэлээр тестнүүд».
42-43	Причастинуудай нюурта ба өөртэ хамаадал.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ	Упр 186 «Соодой лама тухай». Упр188- 189 дүүргэхэ. 2. Упр 190 «Колокольчики» оршуулга.
44	Бэхижүүлгын хэшээл.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Бэхижүүлгэ. Дидактическа материалнуудые хэрэглэн, бэеэ даагаад дүүргэхэ. «Буряад хэлээр тестнүүд».
45-46	Деепричастна түхэл.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Таблицаар хүдэлмэри (95 н.). Упр 206 (1 хэнэг шэлэжэ, даабари хэхэ.) Упр 219 «Тэмээн» 103 н. 2. Упр 221 оршуулга.
47	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Творческо хүдэлмэри.
48-49	Причастна болон деепричастна түхэлнүүдэй үүргэ.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Номоор хүдэлмэри. Упр 229 «Буряад заншалһаа» үгүүлэл дүүргэхэ. Д. Улзытуев «Бороохон» уран уншалга. Аман хэлэлгэ хүгжөөлгэ упр 237...
50	Бэхижүүлгэ-тобшолол.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Бэхижүүлгэ-тобшолол.
	Түһалагша хэлэлгын хубинууд.	23				
51	Зүйр үгэ.		2			

52-53	Зүйр үгэнүүдэй удхаараа илгарал.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Таблицаар хүдэлмэри. Номоор хүдэлмэри: упр 250-255; Ц. Цыреторон «Ханза» уншаха, творческо проект дүүргэхэ.
54-55	Практическа хүдэлмэри.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Практическа хүдэлмэри.
56-58	Дахуул үгэ. Дахуул үгэнүүдэй удха шанар.		3 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Упражненинүүдые дүүргэлгэ: 269-271.
59	Шалгалтын тест		1 час			
60-62	Дахуул үгэнүүдэй илгарал.		3 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Таблицаар хүдэлмэри. Упр 275. 134 н. Упр 284. 137 н. (холб. оршуулаад, мэд.зохёохо.)
63-64	Х.х.Буряад хэлэнһээ ород хэлэндэ тест оршуулха		2 час			
65-66	Бэхижүүлгэ-тобшолол.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Бэхижүүлгэ. Упр 291 «Бэлэрын халуун аршаан тухай домог». Шалгалтын асуудалнууд (141 н.)
67-68	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Творческо хүдэлмэри.
69	Шалгалтын хүдэлмэри.		1 час			Шалгалтын хүдэлмэри.
70	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Четвертиин дүн гаргалга.

71-72	Х.х.х.Творческо хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Творческо хүдэлмэри. Зохёолго бэшэлгэ.
	Холболто.	10 час			«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Номоор хүдэлмэри: Упр 293-296. «Буряад хэлээр тестнүүд».
73-74	Холболтонууд болон холболто үгэнүүдэй илгарал.		2			
75-76	Ниилэлдүүлһэн холболтонууд.		2 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Упр. дүүргэхэ: 298-300. Дидактическа материалнуудые хэрэглэн, бэеэ даагаад дүүргэхэ. «Буряад хэлээр тестнүүд».
77	Практическа хүдэлмэри.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Бэхижүүлгэ. Дидактическа материалнуудые хэрэглэн, бэеэ даагаад дүүргэхэ. «Буряад хэлээр тестнүүд».
78-79	Дахалдуулһан холболтонууд.		2час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	§ 4. Упр 302- 307. Упр 308 (таабаринуудые тааха, зохёохо.) Упр 311 нурагшын диктант заһаха.
80	Бэхижүүлгын хүдэлмэри.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Упр 310. «Сансарын хүрдэ». Шалгалтын асуудалнуудта харюусаха... (152 н.)
81-82	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.		2 час			Упр 312 «На берегу Байкала...» оршуулга.
	Тусхай хэлэлгын хубинууд.	5 час			«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Номоор хүдэлмэри. Упр: 317-321. 156 н.
83	Тусхай хэлэлгын хубинууд.		1			

84	Аянгалхан үгэнүүд.		1			
85	Абья дуураяан үгэнүүд.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Таблицаар хүдэлмэри. Упр 324-325. Л. Тапхаев «Голой эрьедэ зундаа...»
86	Сэглэлтэ.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Номоор хүдэлмэри. Ц. Номтоев «Дэгэлэй тобшонууд», «Буряад хэлээр тестнүүд».
87	Х.х.х. Творческо хүдэлмэри. Багшын үзэмжөөр.		1 час			Творческо хүдэлмэри. Оршуулга «Шёл по дороге...» упр 348, 171 н. толи хэрэглэлгэ.
	Жэл соо үзэһэнөө дабталга.	5час			«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Жэл соо үзэһэнөө дабталга. Бэхижүүлгэ-тобшолол. . Дидактическа материалнуудые хэрэглэн, бэеэ даагаад дүүргэхэ. «Буряад хэлээр тестнүүд».
88	Морфологи		1			
89	Хэлэлгын хубинууд		1			
90	Шалгалтын хүдэлмэри.		1 час			Шалгалтын хүдэлмэри.
91	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.		1 час		«Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Алдуу дээрэ хүдэлмэри. Бэеэ даагаад хэхэ хүдэлмэри дүүргэхэ.
92	Дабталга-бэхижүүлгэ. Нуралсалай жэлэй дүн гаргалга.		1 час		Буряад хэлэн» гэхэн сахимһураха ном хэрэглэлгэ.	Дабталга-бэхижүүлгэ. Нуралсалай жэлэй дүн гаргалга.
	Холбоо хэлэ хугжоолгэ.	10				
93-94	Ород хэлэнһээ буряад хэлэндэ текст оршуулха.		2			
95-96	Буряад хэлэнһээ ород хэлэндэ текст оршуулха		2			
97-98	Уран гоеор уншалгын хэшээл		2			
99-	«Интенедтэ буряад хэлэн		2			

100	дээрэ хоозлдэе»					
101- 102	Буряд хэлэн дээрэ хэрэгэй саарһануудые бэшэжэ хургаха.		2			

5. Нурагшадай мэдэсэ шадабарин гол эрилтэнүүд

Нурагшад иимэнүүд шадабари ба дадалтай болохо ёһотой:

үгэ соохи үзэгүүд ба абяануудые зүбөөр илгаруулха, шүүлбэрилхэ, үгэнүүдые бүридэлөөрнь, мэдүүлэлнүүдые байгуулгаарнь шүүмжэлхэ, юрын болон орёо мэдүүлэлнүүдые зохёохо; буряад болон абтаһан үгэнүүдэй бэшэгэй дүрим мэдэхэ, тэрэниие баримталан, үгэнүүдые болон мэдүүлэлнүүдые зүб үгүүлхэ, бэшэхэ; юрэ хөөрэхэн, бодомжолһон, зураглаһан найруулгануудые бэшэхэ түсэб табижа шадаха.

Фонетикэ, графика, орфоэпи, орфографи шудалан үзэлгэ хадаа буряад хэлэнэй абяанай системын онсо зүйлнүүдые харуулха, абяан үзэг хоёрые худхахагүй, литературна үгүүлбэрийн хэм баримталха, зүб бэшэлгын дүримүүдые хэрэглэжэ шадаха болохо ёһотой. Үгэнүүдые, мэдүүлэлнүүдые, үгүүлэлнүүдые зүбөөр галиглажа нурабал, фонетическэ шүүлбэри зүбөөр хэгдэхэ.

Тус программа соо лексикологи ба фразеологи гэхэн сэдэбүүдтэ онсо нуури үгтэнэ. Буряад хэлэнэй үгын баялиг, тэрэниие баяжуулха гол аргууд, хэлэнэй уран аргуудые: эпитет, метафора, синекдохэ, гиперболэ – эдэ бүгэдые нурагшад эдэбхитэйгээр хэрэглэжэ нураха ёһотой. Лексикологёор мэдэсэнүүд морфологи, синтаксисше шудалха үедөө нэмэгдэхэ, бэхижүүлэгдэхэ. Буряад литературын хэшээлнүүдтэ зохёолой хэлэнэй шүүмжэлгэ хэхэдэ, лексикээр хүдэлмэри ябуулагдаха болоно. Түрэл хэлэнэйнгээ арга боломжые, тодо, хурса, ураниие улам бүри дүүрэнээр хэрэглэжэ нургаха шухала. Нурагшадые лексическэ шүүлбэридэ нургаха хэрэгтэй.

Морфологи шудалан үзэхэдөө, нурагшад үгын бүридэл ба үгын бии болодог аргуудтайнь танилсана. Үгын удхата хубинууд – үндэһэн ба залгабаринуудай үүргэ тухай, үгэнүүдые холбодог арга зэбсэгын болохо залгалта тухай ойлгосо нурагшадта үгэхэ, үгые ганса бүридэлөөрнь шүүлбэрилжэ нураха бэшэ, мүн баһа ямар үгэхөө яагаад бии болоһыень ойлгуулха шухала юм. Үгын бүридэлөөр ба үгын бии бололгоор шүүлбэридэ наринаар хандаха, зүб бэшэлгэтэйн холбоотойгоор хараха. Хэлэлгын хубинуудай морфологическа шэнжэнүүдые ойлгон, тэдэнэй хоорондохи адли ба ондоо зүйлнүүдые мэдэжэ абаха зорилго табигдана.

Синтаксис шудалан үзэхэдөө, нурагшад үгэнүүдэй холбоо, мэдүүлэл, мэдүүлэл доторхи үгэнүүдэй холбоо, мэдүүлэлэй шухала ба юрын гэшүүд, мэдүүлэлэй тусгаарлагдаһан гэшүүд, причастна ба деепричастна дахуулалтай мэдүүлэлнүүд, юрын ба орёо мэдүүлэлнүүдэй гол янзанууд тухай мэдэсэ, хэрэглэхэ шадабари бата бэхээр ойлгожо абаха ёһотой. Мэдүүлэлнүүдые уншахадаа, хоолойн аялга ашагладаг байха хэрэгтэй. Нурагшадые сэглэлтын тэмдэгүүдые зүбөөр табиha дүй дүршэлтэй болгохоһоо гадна, мүн баһа уран уншалгыень хүгжөөхэ байна. Морфологи синтаксис хоёрой хоорондохи холбоо хараада абаха шухала юм. Зүб бэшэлгын дүримүүд, сэглэлтын тэмдэгүүдээр дүримүүд, шалгахань бэрхэтэй орфограммануудта анхарал хандуулагдаха ёһотой.

Грамматикын тодорхойлолгонуудые ба дүримүүдые сээжэлдэхэ гэхэн зорилготой бэшэшье һаань, тэдэниие сохом тодоор, удхыень ойлгожо, найруулан хэлэхэ эрилтэ нурагшадта табиha.

Лингвистическэ шүүлбэринүүдые саг үргэлжэ үнгэргэжэ байхада, нурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал гуримшаха ёһотой.

Нуралсалай мониторинг хэхэ эрилтэнүүд

Буряад хэлээр нуралсалай мониторинг четвёртнүүдэй һүүлээр гү, али түрүүшын ба хоёрдохи нуралсалай хахад жэлнүүдэй дүнгүүдээр гэршэлэгдэдэг.

Мониторинг нурагшадай нуралгын дүнгүүдые сасуулан, зэргэсүүлэн, шүүлбэрилэн хэгдэхэ ёһотой. Удаадахи хүдэлмэринүүдэй дүнгүүдээр нуралсалай мониторинг элирүүлэгдэхэ: шалгалтын упражненинүүд, бэшэмэл харюунууд, тестнүүд, диктантнууд, шалгалтын холимог хүдэлмэри, аман шалгалта, хөөрэлдөөн, нурагшадтай уридшалан хүдэлэлгэ, хүсэд шийдхэгдээгүй асуудалнуудые шэнжэлүүлэн тайлбарилга, рефератуудые бэшэлгэ, олонийтын ажалда хабаадалга, элидхэл хэлгэ ба бусад.

Аман шалгалтаар элирүүлэгдэхэ үрэ дүнгүүд: хурагшадай хэлэн тодо сэбэр, уян нугархай, ханал бодолоо эли тодоор холбожо, мэдүүлэл, үгүүлэл болгон хэрэглэжэ шадаха ёһотой. Хуралсалай мониторинг элирүүлгэдэ холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгын хүдэлмэрийн дүнгүүд оролсодог.

Хэшээлхээ гадуур хүдэлмэри

Буряад хэлэнэй багша хэшээлнүүдээ класчаа гадуур хэгдэдэг хүдэлмэрээр баяжуулдаг. Буряад хэлээр хэшээлхээ гадуурхи хүдэлмэри элдэб янзын байха ушартай: кружогууд, бүлгэмүүд (жэшээлхэдэ, түрэлхи хэлэндээ дуратайшуулай бүлгэм, аман зохёолой кружок г. м.), конкурснууд ба олимпиаданууд (уранаар уншагшадай, хөөрэгшэдэй, зохёолшодой, уран зохёол шүүмжэлэгшэдэй мүрысөөнүүд, грамматическа олимпиада г. м.), тусхай сэдэбтэ зорюулхан Баярай үдэрнүүд, буряад хэлэнэй танхим байгуулга; буряад хэлэндэ, хэлэ шэнжэлдэг эрдэмтэдтэ, дурасхаалта найндэрнүүдтэ зорюулагдахан тусхай ханын сонин гү, али бюллетень гаргалга, сониндо үгүүлэл бэшэлгэ ба бусад.

ЫУРАГШАДАЙ МЭДЭСЭ, ШАДАБАРИ, ДАДАЛ СЭГНЭХЭ ХЭМ

Нурагшадай аман харюу сэгнэлгэ

Грамматикаар нурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал элирүүлхэ аргын нэгэн хадаа аман асуудал болоно.

Тусхай темээр нурагшын аман харюу холбоо удхатай мэдээсэл боложо, грамматика хэр зэргэ тодорхойгоор мэдэдэг, ойлгодог байһыень элирүүлнэ.

Нурагшын аман харюу удаа дараалан хубариһан байха ёһотой.

Жэшээлхэдэ, түлөөнэй нэрын удха шанар, илгаа тухай асуудалда нурагша иимэрхүү харюу үгэхэ болоно:

- түлөөнэй нэрын тодорхойлолго;
- түлөөнэй нэрэ юумэнэй, тэмдэгэй, тоогой нэрэнүүдэй али нэгэнэй түлөө хэрэглэгдэдэг гэжэ жэшээ дээрэ харуулха;
- түлөөнэй нэрын илгаае (нюурай, зааһан, асууһан г. м.) нэрлэхэ, жэшээ дээрэ харуулха.

Нурагшын хөөрөжэ дүүргэхэдэ, материал хэр зэргэ мэдэрэлтэйгээр, гүнзэгыгөөр ойлгон абаһыень багша асуудалаар элирүүлнэ. Эндэ нурагшад үгын удха зүбөөр ойлгоһоноо, үгтэһэн үгэдэ түрэл үгэ тааруулан олохо, үндэһыень ойлгохо, үгэ ба конструкци хэлгэхэ шадабаритай байһанаа харуулна.

Нурагшадай мэдэсэ, шадабари, дүршэл шалгалгада грамматическа шүүлбэри ехэ туһатай. Шүүлбэри нурагшадай хэлэлгэ хүгжөөлгэдэ ехэ үүргэтэй, тэдэнэй грамматикын дүримүүдые ойлгоходо туһа боложо үгэдэг.

Нурагшадай аман харюу сэгнэхэдэ, иимэ юумэндэ анхаралаа хандуулха:

- харюуны зүб, дүүрэн гү;
- үзэһэн материалаа хэр зэргэ ойлгооб;
- үгэ хэлээ хэр зэргэ зүб найруулжа харюусааб;
- мэдүүлэл найнаар зохёожо, мэдүүлэл соо хоолойн аялга зүбөөр табижа, үгэ зүбөөр хэрэглэжэ, грамматическа шүүлбэри хэжэ шадана гү;
- нурагшын зохёоһон мэдүүлэлэй найруулал зүб гү.

Аман харюу сэгнэхэдэ, иимэ эрилтэ баримталха:

«5» сэгнэлтэ хэрбээ нурагшын шудалан үзэһэн материалаа хүсэд дүүрэнээр мэдэхэ, тодорхой найнаар найруулжа, хэлэн тухай ойлгосодо зүб тодорхойлго үгэжэ, ханамжаяа үндэһэ баримтатай болгожо, өөрынгөө зохёоһон жэшээ харуулжа, материалай удаа дараае алдангүй, литературна хэлээр, эли тодоор дамжуулжа шадаха байхадань;

«4» сэгнэлтэ хэрбээ нурагшын харюу «5» гэхэн сэгнэлтэдэ табигдадаг эрилтэ хангамаар аад, зүгөөр 1–2 алдуутай, багшын ажаглаһанай хойно, тэрэнээ өөрөө заһажа, найруулан хэлэхэдэ, удаа дараагай ба хэлэнэй 1—2 алдуу гаргаһан байхадань;

«3» сэгнэлтэ хэрбээ хурагша тус темын гол зүйл мэдэхэ ба ойлгохо байханаа харуулжа, материалаа дутуу найруулхан, ойлгосо тодорхойлгодо гү, али дүрим дутуу мэдэхэ, ханамжаяа үндэнэ баримтатай болгожо, өөрөө жэшээ үгэжэ шадаагүй, материал найруулхадаа удаа дарааень эбдэнэн, хэлэнэй талаар алдуу гаргахан байхадань;

«2» сэгнэлтэ хэрбээ хурагша үзэнэн материалаа ехэнхиен мэдэхэгүй, тодорхойлго ба дүрим хэлэхэдээ удхыень хазагайруулхан, материал ойлгожо ядангыар, гуримгүйгөөр найруулхан байхадань табиha.

Хангалтатай сэгнэлтэ («5», «4», «3») нэгэ доро үгтэнэн харюугай түлөө (хурагшын бэлэдхэл шалгалгада тусхай саг үгтэнэн байхадань) табигдахаа гадна, мүн таһалдаһан, бүхэли хэшээлэй турша соо хурагшын үгтэнэн хэдэн багашаг харюугай түлөө хамтаруулан табигдаха.

Диктант сэгнэлгэ

Диктант бэшэлгэ хадаа хурагшадые бэшэгэй дүримдэ, сэглэлтын тэмдэгүүдтэ, найруулалда, бэшэмэл хэлэлгэдэ хургаха арга зэбсэгэй нэгэн болоно. Диктант хурагшадтай анхарал дээшлүүлдэг, ханал бодолыень зүбөөр эмхидхэдэг, өөһэдыгөө шалгаха дүршэлтэй болгодог. Диктант бэшүүлхын тула холбоотой текст хэрэглэбэл зохистой. Энэ текст мүнөө үеын уран зохёолой хэлэнэй эрилтэ баримталхан байха ёһотой.

Диктантын аша туһань хоёр зүйлһөө дулдыдаха: а) текстын шанарһаа; б) текст зүбөөр бэшүүлхэ багшын шадабарихаа.

Диктантын текст иимэ байха ёһотой:

1. Диктантын текст уран зохёолой хэлэн дээрэ бэшэгдэнэн байха зэргэтэй.
2. Текст соохи мэдүүлэл дүүрэн удхатай байха. Шадаал хаа, холбоотой текст бэшүүлхэ хэрэгтэй. Текстын ба тэрэнэй үгын удха хурагшадта бэлээр ойлгогдохо ёһотой.
3. Диктант хурагшадтай үзэнэн, мэдэхэ дүримдэ бэшүүлхэ. Нэгэ текст соо олон хүшэр дүрим орохо ёһогүй.

Багша диктантын текст найнаар, тодоор, уран гоёор уншаха уялгатай.

4. Диктантын текст класс класста таарахан, хурагшадтай бэшэжэ шадахаар байха ёһотой.

Диктант бэшүүлхэ текстын юрэнхы хэмжээн:

- 5 класста – 70–80 үгэ;
- 6 класста – 80–90 үгэ;
- 7 класста – 90–100 үгэ;
- 8 класста – 100–110 үгэ;
- 9 класста – 110–130 үгэ;
- 10 класста – 130–150 үгэ;
- 11 класста – 150–180 үгэ.

Ажaglалта: хэрбээ диктантда грамматическа даабари үгтэнэн байгаа хаань, хэмжээн 10–15, дээдэ классуудта 20–30 үгөөр үсөөн болохо.

Словарна диктант хүндэ бэшэлгэтэй үгэ хурагшадтай хэр зэргэ зүбөөр бэшэжэ шадаха болоһыень шалгадаг. Словарна диктантын үгэнүүдэй тоо:

- 5 класста – 10–15 үгэ;
- 6 класста – 15–20 үгэ;
- 7 класста – 20–25 үгэ;
- 8 класста – 25–30 үгэ;
- 9 класста – 30–40 үгэ.

Словарна диктант сэгнэхэдээ, иимэ сэгнэлтэ табиha:

- «5» сэгнэлтэ алдуугүй диктантын түлөө;
- «4» сэгнэлтэ 2–3 алдуутай диктантын түлөө;
- «3» сэгнэлтэ 3–5 алдуутай диктантын түлөө;
- «2» сэгнэлтэ 6-һаа дээшэ алдуутай диктантын түлөө.

Зохёолго сэгнэлгэ:

«5» сэгнэлтэ темэдэ сэхэ, дүүрэн харюу үгэһэн, литературна материал хурагшын гүнзэгыгөөр ойлгожо, мэдэжэ хэрэглэһые харуулһан, бэшэгдэһэн ушарта сэгнэлтэ үгэжэ шадаһан, ханал бодолойngoо бээ даангие харуулһан, үгэ шэлэн абалга ба мэдүүлэл байгуулгада алдуугүй, тодо хурсаар ба уран хайханаар найруулагдаһан, бэшэгэй дүримдэ алдуугүй бэшэгдэһэн зохёолгын түлөө;

«4» сэгнэлтэ литературна материал хурагшын хайн мэдэһэн, ханал бодолоо удаа дараа үндэһэ баримтатыйгаар найруулжа, шухала хэрэгтэй тобшолол ба хамтадхал хэжэ шададагые харуулһан, зүб литературна хэлээр бэшэгдэһэн аад, 2–3 найруулалай алдуутай, 3-һаа дээшэ бэшэ бэшэгэй дүримэй, сэглэлтын тэмдэгээр 3-һаа дээшэ бэшэ алдуутай байһан зохёолгодо;

«3» сэгнэлтэ темэдээ гол түлэб тааруу аад, хурагшын схематична харюу үгэһэн, үгышые һаа фактическа материал найруулхандаа, зарим тодо бэшэ зүйл гаргаһан гү, али зохёолгодоо удаа дарааень эбдэһэн, 3–4 найруулалай алдуу хэһэн, 6-һаа дээшэ бэшэ бэшэгэй дүримэй, сэглэлтын тэмдэгээр 6-һаа дээшэ бэшэ алдуу гаргаһан зохёолгодо;

«2» сэгнэлтэ темээ хурагшын ойлгоогүй гү, али литературна материал мэдэхэгүй байһанаа харуулһан, 5–6-һаа дээшэ найруулалай алдуутай байһан, «3» сэгнэлтэдэ тогтоогдоһон эрилтэһээ дээшэ бэшэгэй дүримэй, сэглэлтын тэмдэгээр 7–8-һаа дээшэ алдуутай байһан зохёолгодо табиха.

Найруулга сэгнэлгэ

Найруулга бэшүүлхэ текст хургалгын, болбосоролой, хүмүүжүүлгын зорилго хангаһан, удхынгаа ба үгэ хэлэнэйнгээ талаар хурагшадай бэшэжэ шадахаар байха ёһотой.

5-дахи класста найруулга бэшүүлхэдээ, багашаг хөөрөө гү, али уран зохёол сооһоо богонихон зураглал үгэдэг. Найруулгын текстын удха ойлгосотой бэшэгдэһэн, авторай тайлбарилгатай, зохёолой геройн ханал бодол, тэрэнэй сэдхэл элээр харуулагдаһан байха ёһотой.

5–6-дахи классуудта бэшүүлхэ текстнүүд адлирхуу байхадаа болохо. Мүн багахан характеристикэ, дэлгэрэнгыгээр зураглаһан уран зохёолой хэһэг үгэхэдэ болохо. Хэһэг гол түлэб юрэ хөөрэһэн байха зэргэтэй.

7-дохи класста диалог ба шүүмжэлэн бодомжолгын зүйлөөр орёошог болгогдоһон характеристикэ, зураглагдаһан хэһэг зохёолһоо үгтэхэ.

Найруулга бэшэхэ текстын хэмжээ:

5 класста – 90–100 үгэ;

6 класста – 100–130 үгэ;

7 класста – 140–170 үгэ;

8 класста – 180–200 үгэ;

9 класста – 210–230 үгэ.

6. Нуралсалай-методическа хангалга

1. «Буряад хэлэн», Б.Б. Будаин., Б.Б. Гомбоев., С.Г. Будаин., Улаан-Үдэ., «Бэлиг», 2008 он.
2. «Буряад хэлээр тестнүүд», Б.Б. Гомбоев., Улаан-Үдэ., «Бэлиг», 2008 он.
3. «Буряад хэлээр тестнүүд», Д.Б. Базарова., Улаан-Үдэ., «Бэлиг», 2009 он.
4. «Буряад хэлээр тестнүүд», С.Г. Будаин., Ж.Д. Жамбуева., Я.Ц. Ивахинова., Ц.В. Лубсанова., Улаан-Үдэ., «Бэлиг», 2006 он.
5. «Буряад хэлэн» сахим нураха ном., Улаан-Үдэ., 2006 он., 2012 он.
6. «Буряад нургуулиин програмнууд», «Буряад хэлэн» Ү- XI классууд., Д.Б. Базарова, Д.Д. Санжина., Б.Б. Будаин., Улаан-Үдэ., «Бэлиг», 2008 он.
7. «Буряад хэлээр, уншалгаар, буряад литератураар нурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэ эрилтэ», Ц.Б. Цыренова, Б.Б. Жалсанов., Улаан- Үдэ., «Бэлиг», 2007 он.
8. «Буряад хэлэн болон литератураар дунда нургуулиин нуралсалай заршам», Б-Д. Батоев., Д-Н.Д. Доржиев., С.Ж. Балданов..., «Бэлиг», 2004 он.

Тестнүүд
Хэлэлгын хубинууд

Даабари:

- а) Зурагдахан үгэнүүд ямар хэлэлгын хубинууд бэ?
- б) Тус хэлэлгын хубинууд ямар мэдүүлэлэй гэшүүд болоноб?

В-1. Хэбтэгэн хүн хээли алдаха, ябахан хүн яна зууха. Түрүүлэгшэ мориншни энэл даа. Гар дээрэнь аягатай сай ууралтана. Ахамни үглөөдэр ерэжэ магад. Тэрэ ерэгшэ хүн минии нүхэр. Таа, иихэдээ яадаг юм?

В-2. Ябаха нохойе ябахагүй нохой наатуулба. Бидэ харгыгаар ерээбди. Манай нютаг харгыгаар хайн. Тэжээһэн буруу тэргэ эбдэбэ. Хото ябаха болзорнай үглөөдэр. Энэ тэрэ арьяатаниие тэһэ биса мүргэдэг, тэнсэлгүйхэн хүсэтэй Тэхэ бабана гээшэб.

В-3. Эрхые хуранхаар, бэрхые хура. Хэлэнэй ута толгой орёохо, хормойн ута хүл орёохо. Хүн болохо багаһаа, хүлэг болохо унаганһаа. Тэрэ басаган манай. Эрын хайн гэрэйнгээ газаа, эхэнэрэй хайн гэрэйнгээ досоо. Шамайгаа ерүүлхэбди.

В-4. Урданай зоной үхибүүдээ багаһаань хойшо али бүхы юумэндэ хургадагынь яхашье аргагүй зүб. Суглаанай һүүлдэ кино харуулба. Үхибүүд миисгэйн һүүлдэ саарһа уяжа наадаба. Эдэ модонуудай сэхэнүүдыень отолоё. Өөрынгөө мууе үхэтэрөө мэдэхэгүй, хүнэй мууе уулзаһаар мэдэхэ. Үгэ, үрөөһэнийньэндэ хорхойжо хэбтэнэбши?

Обородууд

Даабари:

1. Мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэг табяад, тайлбариллагты.
2. Мэдүүлэл соо байһан обородуудай дахуулагша, үйлэдэгшыень ологты.
3. Причастна оборот юрын гү, али бээе дааһан гү гэжэ элирүүлэгты. Юундэ?
4. Деепричастна оборот юрын гү, али бээе дааһан гү гэжэ элирүүлэгты. Юундэ?
5. Обородууд мэдүүлэл соо ямар гэшүүн болоноб гэжэ асуудал табяад тодоруулагты.
6. Мэдүүлэлэй гэшүүдээр шүүлбэри хэгты.

В-1. Урин дулаан эхилжэ, наруули нэмэри газарта түрүүшын ургы сэсэг халбараад, һонин хоншуухан үнэр хамар өөдэ хангалтана. Манай буряад зоной дунда эрын гурбан наадан бүри эртэ урда саһаа эхилээд, мүнөө болотор аргагүй ехээр дэлгэрһэн юм.

В-2. Урин дулаан хабарай сагай ерэхэдэ, үнэр дэлгэр тала дайдамнай хэргэн, үнгын сэсэгүүдээр халбаран долгилжо, хүбшэ тайгамнай ногоорон, хүхы шубуунай дуугаар ханхинан зэдэлдэг. Радна өөрөө мэдэнгүй, зуруулаа үбэртэлжэрхёод, ажалша хүнэй абьяасаар хорёогой хургааг абажа, шамарһан оройень заһажа эхилбэ.

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

МБОУ "Энхэ-Талинская ООШ "

РАССМОТРЕНО

Руководитель МЦ

Аюшеева Д. Б-Ц. *Аюшеев*

СОГЛАСОВАНО

Зам. директора по УВР

Намтаева О.В. *Намту*

УТВЕРЖДЕНО

Врио директора

Гонсорунова Р.Б. *Гонсорунова*

Приказ № 17 от «29»
августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

по учебному курсу «Бурятский язык» 9 класс (базовый уровень)

Разработана учителем бурятского языка и литературы
Гарматовой Б.Д.
высшая квалификационная категория

У.Энхэ-Тала
2023 г

1. Тайлбари бэшэг

Тус программа гүрэнэй Федеральна стандарт, Буриад Республикын Хуралсалай болон эрдэм ухаанай министерствын туршалгын программа баримталан табигданхай. Буриад дунда хургуулида буриад хэлэн хуралсалай предмет боложо үзэгдэнэ.

Программа иимэ хубинууднаа бүридэнэ: тайлбари бэшэг, хуралсалай- тематическа түсэб, программын байгуулга ба удха, календарно-тематическа түсэб, хурагшадай мэдэсэ шадабариин гол эрилтэнүүд, хуралсалай методическа хангалга, хабсаргалга.

Буриад хэлэнэй программада дидактикын хамтын түхэлэй принципүүднээ гадна, өөрсэ маягтай эрдэмэй методическа принципүүд оронхой, мүн программын эрдэмтэ ёһыень баримталһан эрдэмэй- лингвистическэ мэдээнүүд, ойлгосонууд, грамматикын дүримүүд оронхой. Программаар үзэгдэхэ сэдэбүүд, дүүргэгдэхэ даабаринууд коммуникативна шэглэлтэй. Тодорхойлбол: хурагшад дунда хургуули дүүргэхэдээ, түрэлхи хэлэн дээрээ тон найнаар хэлэжэ, хөөрөжэ, харилсажа, һанал бодолоо зүбөөр найруулан дамжуулжа шадаха болохо ёһотой.

Буриад хэлэн тухай эрдэмэй гол бүлэгүүдые 5—9 -дэхи классуудта удаа дараалан үзэлгын шухала заршам (принцип последовательности) баримталагдаа.

Хурагша бүхэнэй эрдэм мэдэсын хэмжээн адли бэшэ, тиимэнээ хэшээлэй алишье шатада хурагшын мэдэсын хэмжээндэ тааруугаар даабаринуудые дүүргүүлхэ, литературы хэшээлнүүдтэй нягта холбоотойгоор, элдэб онол аргуудаар, жэшээлхэдэ, интегрированнэ аргаар, заагдажа байгаа предметүүд хоорондын харилсаанай аргаар бээлүүлэгдэхэ. «Творческо даабари», «Творческо практикум», г.м. коммуникативно-творческо ажалнуудые үнгэргэхэ, метапредметнэ, личностнэ болон предметнэ шадабаринуудые олгуулха даабаринууд хараалагдана.

2. Хуралсалай- тематическа түсэб

№	Программна материал	часууд
1	Дабталга	2
2	Хэлэн тухай шухала мэдээн	2
3	Сложно мэдүүлэл	1
4	Ниилэлдэһэн сложно мэдүүлэл	3
5	Дахалдаһан сложно мэдүүлэл	12
6	Союзгүй сложно мэдүүлэл	3
7	Дабталга. Лексикээр, фонетикээр, грамматикаар, бэшэгэй дүримөөр, сэглэлтын тэмдэгүүдээр	5

8	Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ	7
---	--------------------------	---

3. Программын байгуулга ба удха

Дабталга (2 час).

Урда классуудта үзэһэнөө. Фонетическэ, үгын бүридэлөөр, морфологическа шүүлбэринүүд.

Хэлэн тухай шухала мэдээн (2 час).

Бурад хэлэнэй түүхэһээ. Хэлэн тухай найруулганууд.

Сложно мэдүүлэл (Орёо мэдүүлэл). (1 час).

Юрын мэдүүлэлэй байгуулга. Юрын мэдүүлэлэй бүридэл, сложно мэдүүлэлэй илгаань.

Ниилэлдэһэн сложно мэдүүлэл (3 час).

Союзууд. Ниилэлдүүлһэн, дахалдуулһан союзуудай илгаа. Юрын мэдүүлэлнүүдые сложно болгохо. Мэдүүлэлэй гэшүүд. Сэглэлтын тэмдэгүүд.

Дахалдаһан сложно мэдүүлэл (12 час).

Союз ба союзна үгэнүүд. Дахалдуулһан союзууд. Ород хэлэнэй дахалдаһан сложно мэдүүлэлэй байгуулга. Мэдүүлэлэй юрын гэшүүд. Сэглэлтын тэмдэгүүд.

Союзгүй сложно мэдүүлэл. (3 час).

Юрын ба сложно мэдүүлэлэй байгуулга. Мэдүүлэлэй шухала ба юрын гэшүүд. Үгүүлэл. Үгүүлэлэй стильнүүд.

Дабталга. Лексикээр, фонетикээр, грамматикаар, бэшэгэй дүримөөр, сэглэлтын тэмдэгүүдээр. (5 час).

Холбуулал мэдүүлэл хоёрой илгаа. Янза бүрийн шүүлбэринүүд.

Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ. (7 час).

Мэдүүлэлнүүдэй байгуулга. Зохёолго яагаад бэшэхэб? Зурагаар яагаад хүдэлхэб? Үгүүлэл. Үгүүлэлэй стильнууд.

**4. Календарно-тематическа түсэб
I четверть**

№	Грамматика ба бэшгэй дүримөөр үзэхэ материал	Разделээр үгтэһэн саг	Темээр үгтэһэн саг	Болзор	ИКТ	Нурагшадай бэе дааһан хүдэлмэри
	Дабталга.	3 час			Электрон ном хэрэглэлгэ	Тест зохёохо
1	Мэдүүлэл		1			
2	Холбуулал.		1			
3	Мэдүүлэлэй шухала ба юрын гэшүүд.		1			
	Орео мэдүүлэл.	22			Электрон ном хэрэглэлгэ	Зохёолгодо бэлдэлгэ
4	Орео мэдүүлэл тухай ойлгосо.		1 час			
5-6	Ниилэлдэһэн сложно мэдүүлэл, тэрэнэй илгаа, сэглэлтын тэмдэгүүд.		2 час		Электрон ном хэрэглэлгэ	Асуудалнуудта харюусалга
7-8	Дахалдаһан орео мэдүүлэл		2			Мэдүүлэлнүүдэй схемэ зохёолго. Синтаксическа шүүлбэри
9-10	Тайлбарилһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орео мэдүүлэл		2			
11-12	Элирхэйлһэн нүхэсэл мэдүүлэл дахалдаһан орео мэдүүлэл		2			
13	Шалгалтын диктант		1			
14	Алдуу дээрэ хүдэлмэри		1			
15-16	Ушарлаһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орео		2			

	мэдуулэл					
17-18	Хэдэн нүхэсэл мэдуулэлтэй дахалдаһан орео мэдуулэл		2			
19-20	Х.Х. Зурагаар худэлмэри. В.Инкижинов. «Намартаа. Сэлэнгэ дээрэ»		2			
21-22	Холболтогуй орео мэдуулэл.		2			
23	Бэхижүүлгын хэшээл		1 час			
24	Шалгалтын диктант		1 час			
25	Алдуу дээрэ худэлмэри.		1 час			
	Сэхэ ба өөршэлэн хэлэлгэ	4				
26-27	Сэхэ хэлэгэтэй мэдуулэлнуудтэ сэглэлтын тэмдэгууды табилга		2			
28	Бэхижүүлгын хэшээл		1 час			
29	Х.х.найруулга. Сагаан һара-Сагаалган.		1			
	Холилдоһон орео мэдуулэл	5				
30	Холилдоһон орео мэдуулэл тухай ойлгосо.		1			
31-32	Холилдоһон орео мэдуулэлэй сэглэлтын тэмдэгууд.		2			
33	Х.х. Ород хэлэнһээ буряад хэлэндэ текст оршуулха.Е.Панкратова «Любовь в степи»		1			
34	Орео мэдуулэлэй шуулбэри		1			
	Үгүүлэл.	8				
35-36	Үгүүлэлэй байгуулга.		2			Эрдэм һуралсалай, ниитын, хэрэгэй, хөөрэлдөөнэй, уран һайханай үгүүлэл

						литературна зохёолнууд сооһоо мэдүүлэлнүүдые тааруулан буулгажа бэшэхэ.
37-38	Үгүүлэлэлэй илгарал		2			
39-40	Х.х «Буряад арадай байра-Һэеы гэр тухай » зохоолго		2			
41-42	Х.х. . Ород хэлэнһээ буряад хэлэндэ текст оршуулха Д.Улымжиев «О.М.Ковалевский»		2			
	Хэлэлгын стильнүүд	7				
43-44	Литературна- яряанай, эрдэм һуралсалай стиль		2			
45	Ниитэ толилогын стиль		1			
46	Уран һайханай стиль		1			
47	Хэрэгэй стиль		1			
48-49	Х.х. Зохоолго. Б.Лыксоковой «Летчик Д-Р. Батожабай дайнай уедэ»		2			
	Текст ба тэрэнэй байгуулга	7				
50	Текст ба тэрэнэй байгуулга		1			Текст байгуулгаарнь илгаруулха, хөөрэлгэ, бодомжолго, зураглалтай текст литературна зохёолнууд сооһоо тааруулан буулгажа бэшэхэ
51-52	Текст - хуряамжалга		2			Бэхижүүлгын упражненинуудые дидактическа материалнуудаар дүүргэлгэ
53-54	Х.х.Уран зурааша Зоригто Доржиевай «Бухэ барилдаан» зурагай		2			

	перодукцаар хоороо зохоохо.					
55	Шалгалтын диктант		1			
56	Алдуу дээрэ хүдэлмэри.		1			
	Дабгалга.	7				
57-58	Фонетикэ, лексикэ		2			
59-60	Омонимууд, синонимууд, антонимууд		2			
61-61	Шэнэ ба хуушарһан угэнууд		2			
63	Сэхэ ба шэлжэһэн угэнууд		1			
	Холбоо хэлэ хугжоолгэ	5				
64	Х.х.Багша тухай зохоолго бэшэхэ.		1			
65	Ород хэлэнһээ буряд хэлэндэ текст оршуулха Д.164		1			
66	Буряд хэлэнһээ ород хэлэндэ текст оршуулха «Алексей Бобровников»		1			
67	Шалгалтын диктант «Дэгэлэй тобшонуудай удха тухай»		1			
68	Диктантын шуулбэри		1			

5. Нурагшадай мэдэсэ шадабариин гол эрилтэнүүд

Нурагшад 9-дэхи класс дүүргэхэдээ, иимэнүүд шадабари ба дадалтай болохо ёһотой:

мэдүүлэлнүүдые байгуулгаарнь шүүмжэлхэ, юрын болон орёо мэдүүлэлнүүдые зохёохо; буряад болон абтаһан үгэнүүдэй бэшэгэй дүрим мэдэхэ, тэрэниие баримталан, үгэнүүдые болон мэдүүлэлнүүдые зүб үгүүлхэ, бэшэхэ; юрэ хөөрэхэн, бодомжолһон, зураглаһан найруулгануудые бэшэхэ түсэб табижа шадаха.

Фонетикэ, графика, орфоэпи, орфографи шудалан үзэлгэ хадаа буряад хэлэнэй абяанай системын онсо зүйлнүүдые харуулха, абяан үзэг хоёрые худхахагүй, литературна үгүүлбэриин хэм баримталха, зүб бэшэлгын дүримүүдые хэрэглэжэ шадаха болохо ёһотой. Үгэнүүдые, мэдүүлэлнүүдые, үгүүлэлнүүдые зүбөөр галиглажа нурабал, фонетическэ шүүлбэри зүбөөр хэгдэхэ.

Тус программа соо лексикологи ба фразеологи гэхэн сэдэбүүдтэ онсо нуури үгтэнэ. Буряад хэлэнэй үгын баялиг, тэрэниие баяжуулха гол аргууд, хэлэнэй уран аргуудые: эпитет, метафора, синекдохэ, гиперболэ – эдэ бүгэдые нурагшад эдэбхитэйгээр хэрэглэжэ нураха ёһотой. Лексикологёор мэдэсэнүүд морфологи, синтаксисше шудалха үедөө нэмэгдэхэ, бэхижүүлэгдэхэ. Буряад литературын хэшээлнүүдтэ зохёолой хэлэнэй шүүмжэлгэ хэхэдэ, лексикээр хүдэлмэри ябуулагдаха болоно. Түрэл хэлэнэйнгээ арга боломжые, тодо, хурса, ураниие улам бүри дүүрэнээр хэрэглэжэ нургаха шухала. Нурагшадые лексическэ шүүлбэридэ нургаха хэрэгтэй.

Морфологи шудалан үзэхэдөө, нурагшад үгын бүридэл ба үгын бии болодог аргуудтайнь танилсана. Үгын удхата хубинууд – үндэхэн ба залгабаринуудай үүргэ тухай, үгэнүүдые холбодог арга зэбсэгийн болохо залгалта тухай ойлгосо нурагшадта үгэхэ, үгы ганса бүридэлөөрнь шүүлбэрилжэ нураха бэшэ, мүн баһа ямар үгэхөө ягаад бии болоһыень ойлгуулха шухала юм. Үгын бүридэлөөр ба үгын бии бололгоор шүүлбэридэ наринаар хандаха, зүб бэшэлгэтэйн холбоотойгоор хараха. Хэлэлгын хубинуудай морфологическа шэнжэнүүдые ойлгон, тэдэнэй хоорондох адли ба ондоо зүйлнүүдые мэдэжэ абаха зорилго табигдана.

Синтаксис шудалан үзэхэдөө, нурагшад үгэнүүдэй холбоо, мэдүүлэл, мэдүүлэл доторхи үгэнүүдэй холбоо, мэдүүлэлэй шухала ба юрын гэшүүд, мэдүүлэлэй тусгаарлагдаһан гэшүүд, причастна ба деепричастна дахуулалтай мэдүүлэлнүүд, юрын ба орёо мэдүүлэлнүүдэй гол янзанууд тухай мэдэсэ, хэрэглэхэ шадабари бата бэхээр ойлгожо абаха ёһотой. Мэдүүлэлнүүдые уншахадаа, хоолойн аялга ашагладаг байха хэрэгтэй. Нурагшадые сэглэлтын тэмдэгүүдые зүбөөр табиха дүй дүршэлтэй болгохоһоо гадна, мүн баһа уран уншалгыень хүгжөөхэ байна. Морфологи синтаксис хоёрой хоорондох холбоо

хараада абаха шухала юм. Зүб бэшэлгын дүримүүд, сэглэлтын тэмдэгүүдээр дүримүүд, шалгахань бэрхэтэй орфограммануудта анхарал хандуулагдаха ёһотой.

Грамматикын тодорхойлолгонууды ба дүримүүды сээжэлдэхэ гэхэн зорилготой бэшэшье һаань, тэдэниие сохом тодоор, удхыень ойлгожо, найруулан хэлэхэ эрилтэ һурагшадта табиha.

Лингвистическэ шүүлбэринүүды саг үргэлжэ үнгэргэжэ байхада, һурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал гуримшаха ёһотой.

Һуралсалай мониторинг хэхэ эрилтэнүүд

Буряад хэлээр һуралсалай мониторинг четвертьнүүдэй һүүлээр гү, али түрүүшын ба хоёрдохи һуралсалай хахад жэлнүүдэй дүнгүүдээр гэршэлэгдэдэг.

Мониторинг һурагшадай һуралгын дүнгүүды сасуулан, зэргэсүүлэн, шүүлбэрилэн хэгдэхэ ёһотой. Удаадахи хүдэлмэринүүдэй дүнгүүдээр һуралсалай мониторинг элирүүлэгдэхэ: шалгалтын упражненинүүд, бэшэмэл харюунууд, тестнүүд, диктантнууд, шалгалтын холимог хүдэлмэри, аман шалгалта, хөөрэлдөөн, һурагшадтай уридшалан хүдэлэлгэ, хүсэд шийдхэгдээгүй асуудалнууды шэнжэлүүлэн тайлбарилга, реферадууды бэшэлгэ, олониитын ажалда хабаадалга, элидхэл хэлгэ ба бусад.

Аман шалгалтаар элирүүлэгдэхэ үрэ дүнгүүд: һурагшадай хэлэн тодо сэбэр, уян нугархай, һанал бодолоо эли тодоор холбожо, мэдүүлэл, үгүүлэл болгон хэрэглэжэ шадаха ёһотой. Һуралсалай мониторинг элирүүлгэдэ холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгын хүдэлмэрин дүнгүүд оролсодог.

Хэшээлһээ гадуур хүдэлмэри

Буряад хэлэнэй багша хэшээлнүүдээ класһаа гадуур хэгдэдэг хүдэлмэрээр баяжуулдаг. Буряад хэлээр хэшээлһээ гадуурхи хүдэлмэри элдэб янзын байха ушартай: кружогууд, бүлгэмүүд (жэшээлхэдэ, түрэлхи хэлэндээ дуратайшуулай бүлгэм, аман зохёолой кружок г. м.), конкурснууд ба олимпиаданууд (уранаар уншагшадай, хөөрэгшэдэй, зохёолшодой, уран зохёол шүүмжэлэгшэдэй мүрысөөнүүд, грамматическа олимпиада г. м.), тусхай сэдэбтэ зорюулһан Баярай үдэрнүүд, буряад хэлэнэй танхим байгуулга; буряад хэлэндэ, хэлэ шэнжэлдэг эрдэмтэдтэ, дурасхаалта һайндэрнүүдтэ зорюулагдаһан тусхай ханын сонин гү, али бюллетень гаргалга, сониндо үгүүлэл бэшэлгэ ба бусад.

Һурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал сэгнэхэ хэм

Һурагшадай аман харюу сэгнэлгэ

Грамматикаар һурагшадай мэдэсэ, шадабари, дадал элирүүлхэ аргын нэгэн хадаа аман асуудал болоно.

Тусхай темээр һурагшын аман харюу холбоо удхатай мэдээсэл боложо, грамматика хэр зэргэ тодорхойгоор мэдэдэг, ойлгодог байһыень элирүүлнэ.

Һурагшын аман харюу удаа дараалан һубарихан байха ёһотой.

Жэшээлхэдэ, түлөөнэй нэрын удха шанар, илгаа тухай асуудалда хурагша иимэрхүү харюу үгэхэ болоно:

- түлөөнэй нэрын тодорхойлолго;
- түлөөнэй нэрэ юумэнэй, тэмдэгэй, тоогой нэрэнүүдэй али нэгэнэй түлөө хэрэглэгдэдэг гэжэ жэшээ дээрэ харуулха;
- түлөөнэй нэрын илгаае (нюурай, заахан, асууһан г. м.) нэрлэхэ, жэшээ дээрэ харуулха.

Хурагшын хөөрөжэ дүүргэхэдэ, материал хэр зэргэ мэдэрэлтэйгээр, гүнзэгыгөөр ойлгон абаһыень багша асуудалаар элирүүлнэ. Эндэ хурагшад үгын удха зүбөөр ойлгоһоноо, үгтэһэн үгэдэ түрэл үгэ тааруулан олохо, үндэһыень ойлгохо, үгэ ба конструкци хэлгэхэ шадабаритай байһанаа харуулна.

Хурагшадай мэдэсэ, шадабари, дүршэл шалгалгада грамматическа шүүлбэри ехэ тухатай. Шүүлбэри хурагшадай хэлэлгэ хүгжөөлгэдэ ехэ үүргэтэй, тэдэнэй грамматикын дүримүүдые ойлгоходо туха боложо үгэдэг.

Хурагшадай аман харюу сэгнэхэдэ, иимэ юумэндэ анхаралаа хандуулха:

- харюуны зүб, дүүрэн гү;
- үзэһэн материалаа хэр зэргэ ойлгооб;
- үгэ хэлээ хэр зэргэ зүб найруулжа харюусааб;
- мэдүүлэл найнаар зохёожо, мэдүүлэл соо хоолойн аялга зүбөөр табижа, үгэ зүбөөр хэрэглэжэ, грамматическа шүүлбэри хэжэ шадана гү;
- хурагшын зохёоһон мэдүүлэлэй найруулал зүб гү.

Аман харюу сэгнэхэдэ, иимэ эрилтэ баримталха:

«5» сэгнэлтэ хэрбээ хурагшын шудалан үзэһэн материалаа хүсэд дүүрэнээр мэдэхэ, тодорхой найнаар найруулжа, хэлэн тухай ойлгосодо зүб тодорхойло үгэжэ, ханамжаяа үндэһэ баримтатой болгожо, өөрынгөө зохёоһон жэшээ харуулжа, материалтай удаа дараае алдангүй, литературна хэлээр, эли тодоор дамжуулжа шадаха байхадань;

«4» сэгнэлтэ хэрбээ хурагшын харюу «5» гэхэн сэгнэлтэдэ табигдадаг эрилтэ хангамаар аад, зүгөөр 1–2 алдуутай, багшын ажаглаһанай хойно, тэрэнээ өөрөө заһажа, найруулан хэлэхэдэ, удаа дараагай ба хэлэнэй 1—2 алдуу гаргаһан байхадань;

«3» сэгнэлтэ хэрбээ хурагша тус темын гол зүйл мэдэхэ ба ойлгохо байһанаа харуулжа, материалаа дутуу найруулан, ойлгосодо тодорхойлгодо гү, али дүрим дутуу мэдэхэ, ханамжаяа үндэһэ баримтатой болгожо, өөрөө жэшээ үгэжэ шадаагүй, материал найруулхадаа удаа дарааень эбдэһэн, хэлэнэй талаар алдуу гаргаһан байхадань;

«2» сэгнэлтэ хэрбээ хурагша үзэһэн материалаа ехэнхиенъ мэдэхэгүй, тодорхойлго ба дүрим хэлэхэдээ удхыенъ хазагайруулһан, материал ойлгожо ядангыар, гуримгүйгөөр найруулһан байхаданъ табиха.

Хангалтатай сэгнэлтэ («5», «4», «3») нэгэ доро үгтэһэн харюугай түлөө (хурагшын бэлэдхэл шалгалгада тусхай саг үгтэһэн байхаданъ) табигдахаһаа гадна, мүн таһалдаһан, бүхэли хэшээлэй турша соо хурагшын үгтэһэн хэдэн багашаг харюугай түлөө хамтаруулан табигдаха.

Диктант сэгнэлгэ

Диктант бэшэлгэ хадаа хурагшадые бэшэгэй дүримдэ, сэглэлтын тэмдэгүүдтэ, найруулалда, бэшэмэл хэлэлгэдэ хургаха арга зэбсэгэй нэгэн болоно. Диктант хурагшадай анхарал дээшлүүлдэг, һанал бодолыенъ зүбөөр эмхидхэдэг, өөһэдыгөө шалгаха дүршэлтэй болгодог. Диктант бэшүүлхын тула холбоотой текст хэрэглэбэл зохистой. Энэ текст мүнөө үсын уран зохёолой хэлэнэй эрилтэ баримталһан байха ёһотой.

Диктантын аша туһанъ хоёр зүйлһөө дулдыдаха: а) текстын шанарһаа; б) текст зүбөөр бэшүүлхэ багшын шадабарихаа.

Диктантын текст иимэ байха ёһотой:

1. Диктантын текст уран зохёолой хэлэн дээрэ бэшэгдэһэн байха зэргэтэй.
2. Текст соохи мэдүүлэл дүүрэн удхатай байха. Шадаал һаа, холбоотой текст бэшүүлхэ хэрэгтэй. Текстын ба тэрэнэй үгын удха хурагшадта бэлээр ойлгогдохо ёһотой.
3. Диктант хурагшадай үзэһэн, мэдэхэ дүримдэ бэшүүлхэ. Нэгэ текст соо олон хүшэр дүрим орохо ёһогүй.

Багша диктантын текст һайнаар, тодоор, уран гоёор уншаха уялгатай.

4. Диктантын текст класс класста таараһан, хурагшадай бэшэжэ шадахаар байха ёһотой.

Диктант бэшүүлхэ текстын юрэнхы хэмжээн:

- 5 класста – 70–80 үгэ;
- 6 класста – 80–90 үгэ;
- 7 класста – 90–100 үгэ;
- 8 класста – 100–110 үгэ;
- 9 класста – 110–130 үгэ;
- 10 класста – 130–150 үгэ;
- 11 класста – 150–180 үгэ.

Ажаглалта: хэрбээ диктантда грамматическа даабари үгтэһэн байгаа һаанъ, хэмжээнъ 10–15, дээдэ классуудта 20–30 үгөөр үсөөн болохо.

Словарна диктант хүндэ бэшэлгэтэй үгэ хурагшадай хэр зэргэ зүбөөр бэшэжэ шадаха болоһыень шалгадаг. Словарна диктантын үгэнүүдэй тоо:

5 класста – 10–15 үгэ;

6 класста – 15–20 үгэ;

7 класста – 20–25 үгэ;

8 класста – 25–30 үгэ;

9 класста – 30–40 үгэ.

Словарна диктант сэгнэхэдээ, иимэ сэгнэлтэ табиха:

«5» сэгнэлтэ алдуугүй диктантын түлөө;

«4» сэгнэлтэ 2–3 алдуутай диктантын түлөө;

«3» сэгнэлтэ 3–5 алдуутай диктантын түлөө;

«2» сэгнэлтэ 6-һаа дээшэ алдуутай диктантын түлөө.

Зохёолго сэгнэлгэ:

«5» сэгнэлтэ темэдэ сэхэ, дүүрэн харюу үгэһэн, литературна материал хурагшын гүнзэгыгөөр ойлгожо, мэдэжэ хэрэглэһые харуулһан, бэшэгдэһэн ушарта сэгнэлтэ үгэжэ шадаһан, һанал бодолойнгоо бэеэ даангие харуулһан, үгэ шэлэн абалга ба мэдүүлэл байгуулгада алдуугүй, тодо хурсаар ба уран һайханаар найруулагдаһан, бэшэгэй дүримдэ алдуугүй бэшэгдэһэн зохёолгын түлөө;

«4» сэгнэлтэ литературна материал хурагшын һайн мэдэһэн, һанал бодолоо удаа дараа үндэһэ баримтаттайгаар найруулжа, шухала хэрэгтэй тобшолол ба хамтадхал хэжэ шададагые харуулһан, зүб литературна хэлээр бэшэгдэһэн аад, 2–3 найруулалай алдуутай, 3-һаа дээшэ бэшэ бэшэгэй дүримэй, сэглэлтын тэмдэгээр 3-һаа дээшэ бэшэ алдуутай байһан зохёолгодо;

«3» сэгнэлтэ темэдээ гол түлэб тааруу аад, хурагшын схематична харюу үгэһэн, үгышые һаа фактическа материал найруулхадаа, зарим тодо бэшэ зүйл гаргаһан гү, али зохёолгодоо удаа дарааень эбдэһэн, 3–4 найруулалай алдуу хэһэн, 6-һаа дээшэ бэшэ бэшэгэй дүримэй, сэглэлтын тэмдэгээр 6-һаа дээшэ бэшэ алдуу гаргаһан зохёолгодо;

«2» сэгнэлтэ темээ хурагшын ойлгоогүй гү, али литературна материал мэдэхэгүй байһанаа харуулһан, 5–6-һаа дээшэ найруулалай алдуутай байһан, «3» сэгнэлтэдэ тогтоогдоһон эрилтэһээ дээшэ бэшэгэй дүримэй, сэглэлтын тэмдэгээр 7–8-һаа дээшэ алдуутай байһан зохёолгодо табиха.

Найруулга сэгнэлгэ

Найруулга бэшүүлхэ текст хургалгын, болбосоролой, хүмүүжүүлгын зорилго хангаһан, удхынгаа ба үгэ хэлэнэйнгээ талаар хурагшадай бэшэжэ шадахаар байха ёһотой.

5-дахи класста найруулга бэшүүлхэдээ, багашаг хөөрөө гү, али уран зохёол сооһоо богонихон зураглал үгэдэг. Найруулгын текстын удха ойлгосотой бэшэгдэһэн, авторай тайлбарилгатай, зохёолой геройн нанал бодол, тэрэнэй сэдхэл элээр харуулагдаһан байха ёһотой.

5–6-дахи классуудта бэшүүлхэ текстнүүд адлирхуу байхадаа болохо. Мүн багахан характеристикэ, дэлгэрэнгыгээр зураглаһан уран зохёолой хэһэг үгэхэдэ болохо. Хэһэг гол түлэб юрэ хөөрэхэн байха зэргэтэй.

7-дохи класста диалог ба шүүмжэлэн бодомжолгын зүйлөөр орёошог болгогдоһон характеристикэ, зураглагдаһан хэһэг зохёолһоо үгтэхэ.

Найруулга бэшэхэ текстын хэмжээ:

5 класста – 90–100 үгэ;

6 класста – 100–130 үгэ;

7 класста – 140–170 үгэ;

8 класста – 180–200 үгэ;

9 класста – 210–230 үгэ.

Нуралсалай бусад предметүүдтэй холбоон

Буряад, ород, англи хэлэнүүд. Эдэ хэшээлнүүдтэ нурагшадай хэлэжэ, хөөрөжэ, уншажа, найруулга ба зохёолго бэшэжэ шадаха дүршэлын үргэдхэлгэ. Зохёолго бэшэлгэ. Хэрэгтэй материал суглуулалгаар, шэлэн абалгаар гуримтай болголго, орёо түсэб табыулга; эпическэ зохёолой тусхай хэһэгэй текстын удхаар тобшо, түүбэри удхатай найруулга бэшэлгэ үргэлжэлүүлэлгэ, хүнэй хэһэн хэрэг, ажал, үйлэ тушаа зохёолго бэшэлгэ, байгаалиин үзэгдэл тухай, гэр байра соохи оршон тойроние зураглан зохёолго бэшүүлэлгэ.

6. Нуралсалай методическа хангалга

1. В. Патаева, О -Х. Нанзанова «Буряад хэлэн», Улаан- Үдэ., «Бэлиг», 2012 он.
2. С. Будаин, Ж. Жамбуева, Я. Ивахинова, Ц. Лубсанова «Буряад хэлээр тестнүүд», Улаан- Үдэ., «Бэлиг», 2007 он.
3. Б-Д. Батоев, С. Будаев, Б. Будаин «Буряад хэлэн» 5-9 кл., Улаан- Үдэ., «Бэлиг», 2006 он.
4. Х. Дамдинова, Цыремпилун «Буряад хэлээр дидактическа материалнууд», Улаан- Үдэ., 1983 он.
5. «Буряад хэлэн» сахим нураха ном. 2012 он.
6. Д. Доржиев, Р-Х. Санжимитыпова «Буряад хэлээр хэрэглэхэ дидактическа материалнууд». Улаан- Үдэ., 1992 он.
7. Д. Амоголонов «Буряад хэлэнэй орфографическа словарь», Буряадай номой хэблэл, Улаан- Үдэ., 1976 он.
8. «Буряад хэлэнэй тобшо тайлбари толи» Буряадай номой хэблэл, Улаан- Үдэ., 1992 он.
9. Л. Шагдаров, Н. Очиров «Ород-буряад толи» Россиин эрдэмэй академи...
10. «Буряад нургуулийн програмнууд», «Буряад хэлэн 5-11 классууд» Улаан- Үдэ., «Бэлиг», 2008 он.

Шэнэ онол арга:

1. Компьютер
2. Проектор
3. Интерактивна самбар
4. «Буряад хэлээр сахим нураха ном»
5. Буряад уран зохёолой соносохо номой һан (аудиобиблиотека)

Шалгаха хэрэгсэл :

- Шалгалтын асуудалнууд ба даабаринууд;
- М-тест
- Электрон номой тестнүүд

Интернет онол арга:

- <http://www.edu.ru> – Федеральний портал «Российское образование».
- <http://www.edu03.ru/-Министерство> образования и науки РБ
- <http://www.buryadxelen.org>
- <http://www.nomoihan.org>
- <http://www.ict/edu.ru/> - Портал «Информационно-коммуникационные технологии в образовании».
- <http://www.Крмо.iv-edu.ru/> – Сайт регионального комплексного проекта модернизации образования.
- <http://fcior.edu.ru/> - Федеральный центр информационно-образовательных ресурсов.
- <http://www.rikuo.ru/> – Сайт республиканского института кадров управления и образования.

- b) Зүрилдэһэн харилсаатай ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл
- c) Илгаһан харилсаатай орёо мэдүүлэл.

4. Энэ мэдүүлэл

Сэнхир хүхэ огторгойдо нэгэшье үүлэгүй, зүгөөр баруун голой эрье дээүүрнь, тээ саанахана үргэлжэ ханатаһан элдэб янзын ой гэжэ аянишад тэмдэглэбэд.

- a) Холбоһон харилсаатай ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл
- b) Зүрилдэһэн харилсаатай ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл
- c) Илгаһан харилсаатай орёо мэдүүлэл

5. Энэ мэдүүлэл

Шасаргана хүйтэнһөө айдаггүй юм, тиимэһээ тэрэниие байрын саһанай ороһон хойно суглуулжа болохо.

- a) Юрын
- b) Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл

1. Таабари таагаад, хоёр абья тэмдэглэһэн аялгантай үгэнүүдые ологты.

Гайхама ехэ бээтэй, газарта хүрэмэ дэлһэтэй.

2. Мэдүүлэл сооһоо хэлэнэй хойгуурхи хашалгантай үгэнүүдые ологты.

Шубуудай аян хүнэй досоо гуниг түрүүлдэг.

3. Ямар үгэнүүдтэ ИИ бэшэхэб?

Ш...дхэхэ, ш...раг, биш...хан, дүт...н, һ...хэ, д...лэхэ, эж...н, м...нтэ.

4. Буряадаар бэшэгдэдэг абтаһан үгэнүүд доогуур зурагты.

Машина, шэниисэ, ручка, поэмэ, вагон, лампа, пеешэн, саахар, касса, углуу, үйлсэ, клуб.

5. Эдэ үгэнүүд сооһоо омонимуудые ологты.

1). Унтари заһа, хоолойгоо заһа; нэрээ хухалха, яһаа хухалха.

2). Хара үнгэ, арһа үнгэ; уһанай эрье, наашаа эрье.

6. Онһон үгэнүүдые ологты.

1. Хүсэжэ ядаад хусаба.

2. Эльгэ нимгэн. 3. Долоон голтой.

4. Бахын ханаан далайда. 5. Бүдүүн хүзүүтэй.

6. Мухар хутага зурааша. 7. Барюу гартай. 8. Дуутай тэнгэри бороогүй.

7. Энэ хургаал уншаад, түрэл үгэнүүд доогуур зурагты.

Өөрынгөө хэлэһэн үгэдэ өөрөө бү энээ.

Нэгэ хурса үгэ хэлэһэн дары олоной нюурые бү хара.

8. Үгтэһэн үгэнүүдһээ абяанай аргаар шэнэ үгэнүүдые биш болгогты.

Унаган, юһэн, буха, бүлэг, уялга, шааха

9. Энэ хургаал уншаад, туһалагша хэлэлгын хубинуудые ологты.

Гудамжаар ябахадаа огторгой өөдэ бү хара,

Ябагаар ябаха сагтаа газар руу хаража бү яба.

Тэрэ хадаа зүрхэгүй гү, үгышье хаа, муу һаналтай мэтээр үзэгдэхэ.

10. Үрээл уншаад, үйлэ үгэнүүдые түхэлөөрнь хубаажэ бэшэгты.

Гэрээртнай дүүрэн гэрэл бадараг, альгаартнай дүүрэн ажал бадараг.

Алтан богоһыетнай алхан орожо, аяга сайетнай амасан уужа,

Айл зонгнай ябажа байг. Ороһон гэртнай уужам боложо,

Ерэһэн гэртнай ехэ боложо байг.

11. Тогтомол холбуулал доогуур зурагты.

Зүрхэ алдаха, эбээ таһарха, мэдээ алдаха, боро морин, бээ бариха, тушаал дааха, ноһо сохихо, тархья эрьехэ, тархья гээхэ, хамар сохихо, тоомоо таһарха.

12. Илгагдаһан үгэнүүд мэдүүлэлэй ямар гэшүүд болоноб?

1. Би багахан ойн **соорхой** холоһоо обёорбоб.

2. Орохо тэнгэри оройһоо **соорхой**.

13. Мэдүүлэлэй юрын хэлэгшые бүридэмэл болгогты.

1. Шиний хэлээшэ зүб.
2. Дааража ябанхаар, дааж ядаһаниинь дээрэ.
3. Миний эжын нагаса Бадма.
14. *Мэдүүлэлэй гэшүүд болодоггүй үгэнүүдые ологты.*
 1. Урдань, табин жэлэй саана, эндэ нуур хүхэржэ байгаа.
 2. Татай! Энэш тиимэ нэрэтэй юм гү?
 3. Үхибүүд, таанар гайхаад абяагүй бү байгты.
15. *Орёо мэдүүлэл ологты.*
 1. Энэ гол нарин, теэд гүнзэгы.
 2. Үүр сайба, сагаан толон сасаршаба.
 3. Үхибүүд хургаалтай байхадаа, муу ябадал гаргадаггүй.

Хоёрдохи бүлэг

1. «**Саг сагтаа, сахилза хүхэдөө**» гэнэн оньһон үгын удхые ойлгоһоноо тайлбарилан бодомжолго бэшэгты.

Харюунууд

Нэгэдэхи бүлэг

1. Харюу: наран. Ехэ, бэетэй
 2. Харюу: аян, гуниг
 3. Харюу: шиираг, шийдхэхэ, һийхэ, диилэхэ, миинтэ.
 4. Харюу: шэниисэ, поэмэ, лаампа, пеэшэн, саахар, углуу, Үйлсэ.
 5. Харюу: 2.
 6. Харюу: 1, 4, 6, 8.
 7. Харюу: шшрынгшш, шшршш
 8. Харюу: үнэгэн, яһан, баха, хүлэг (түлэг), аялга, дааха (тааха).
 9. Харюу: шшдэ, бү, руу, бү, гү, үгышые һаа
 10. Харюу: *Мэдүүлһэн*: хүсэнэбди; *Хандаһан*: бадараг, бадараг, ябажа байг, боложо байг; *Причастна*: ороһон, ерэхэн; *Деепричастна*: орожо, уужа, боложо
 11. Харюу: зүрхэ алдаха, эбээ таһарха, бээ бариха, тушаал дааха, тархья гээхэ, хамар сохихо.
 12. Харюу: нэмэлтэ, хэлэгшэ
 13. Харюу:
 1. Шиний хэлээшэ зүб байгаа.
 2. Дааража ябанхаар, дааж ядаһаниинь дээрэ байха.
 3. Миний эжын нагаса Бадма болоно.
 14. Харюу: 2, 3
 15. Харюу: 1, 2
 1. *Буряад хэлэндэ хэды аялган абяанууд бииб, тоологты?*
 2. *Таабари таагты. Зөөлэн хашалгантай үгэнүүдые ологты.*

Хээр морин хэжэмтэй,	Сасаг бүрээ монсогтой,
Хэжэм бүрээ сасагтай,	Монсог бүрээ эдеэтэй.
 3. *Эдэ үгэнүүдые аялганай тааралдал, хубарил ба нугаралай ёһоор хубаажэ бэшэгты.*
- Ургамал, тодоруулба, мэндэшэлхэ, үгүүлхэ, тоолохо, ойлгуулая, түхээрхэ, ехэдхэе, шууяха.
Тааралдал:	Хубарил:	Нугарал:
4. *Оньһон үгэнүүдые уншаад, точконуудай орондо ээ ба өө үзэгүүдые табигты.*
 1. Үнэнһ... туһа, үнээнһ... тоһон.
 2. Үнэн юумэн үн...р... , үнэгэн малгай үһ...р...

3. Элжэгые шэх...рнь, эрьюе үг...рнь мэдэхэ.

5. *Үгтэһэн үгэнүүдые антонимууд ба синонимууд болгон хубаагты.*

Хэлэхэ, зүрхэтэй, харгы, худал, зоригтой, муу, зам, үнэн, уужам, гүйхэ, хүни, яриха, уйтан, харайха, үдэр, хайн.

Синонимууд:

Антонимууд:

6. *Фразеологизмуудтай мэдүүлэл ологты.*

1. Моринойнгоо амыень татангүй гүйлгэбэ.
2. Тэдэ нуугаашадай амыень татахаар болоо.
3. Нохойн дуун ойртобо.
4. Олон нохойн хусалдаха дулдаба.

7. *Таабари таагаад, үгэнүүдэй анхан нуури илгагты.*

Нюдэндэ харагдахагүй,

Аминда мэдэгдэхгүй,

Гарта баригдахагүй,

Хүлдэ торолдохогүй.

8. *Аялган абянуудые нэлгэжэ шэнэ үгэнүүдые биш болгогты.*

Жэшээн: ула, уула, уйла

Заха, сана, хана, тала.

9. *Үрээл уншаад, юумэнэй нэрэнүүд доогуур зурагты.*

Абынгаа сэдхэлэй захяе бадаруулжа,

Эжынгээ зүрхэнэй үрээлые баяжуулжа,

Солотой, суутай айл боложо,

Жаргажа нуухатнай болтогой!

10. *Үгтэһэн «Гүрлөө бадагууд» соо илгагдаһан тэмдэгэй нэрэнүүдые сасуулһан, үлүүлһэн шанарай зэргэнүүдээр хубилгагты.*

Тугас шубуунай хүл ехэ,

Туранхай малай яһан ехэ,

Тэнэг хүнэй ханаан ехэ.

11. *Таабари таагты. Зүйр үгэнүүд доогуур зурагты.*

1. Би тэрээгүүр ошохооб, 2. Буха бэшэ аад лэ, эбэртэй

Ши тэрээгүүр ошохош. Барас бэшэ аад лэ, эрэн.

Тангаасайн газар ерээд мүргэлдүүжэбди.

12. *Эдэ холбуулалнуудай алинишь сүлөө холбуулал болоноб?*

А) Нүхэд болохо, хүхөө бүлюудэхэ, шабар худхаха, шэрээ доро унаха.

Б) Гал уһан болохо, амаа бүлюудэхэ, доро унаха.

13. *Мэдүүлэлэй юрын гэшүүдые түүжэ бэшэгты.*

Он жэлнүүдэй үнгэрөөшье хаа, түүхэтэ хэрэгүүдээр баян энэ жэлые хүн зон сэдхэлээ хүдэлгэн дурдаха байха.

14. *Хоёр бүридэлтэ мэдүүлэлнүүдые нэгэ бүридэлтэ болгогты.*

1. Би харанаб. 2. Үглөөнэй жабар шангарна. 3. Та зүб юумэ хэлэнэт.

4. Ши өөрөө бээ гамныш.

15. *Дутуу мэдүүлэлнүүдые хүсэд болгожо бэшэгты.*

- Хаана ошообши?

- Ахайтанайда.

- Юугээр хүндэлүүлээбши?

- Ууса шагайта хоёроор.

Хоёрдох бүлэг

1. Э-Х. Галшиевой хургаалай үгэнүүдые уншаад, удхыень тайлбарилан багахан бодомжолго бэшэгты.

Түрэнхөөр ухаатай болобошье,
Улам лэ эрдэмдэ нура.
Нийдэхэ жэгүүртэй аад лэ,
Огторгойдо нийдэхэгүй гэшэ хаа,
Ядуу хэрэг мүн.

Фонетикэ, графика, орфоэпи, бэшэгэй дүрим.

1. Хэлэлгын абяануудые шэнжэлдэг хэлэн тухай эрдэмэй хуби юун гэжэ нэрэтэйб?
А. Синтаксис. Б. Фонетикэ. В. Морфологи.
2. Хэлэлгын эгээл богони единицэ юун бэ?
А. Мэдүүлэл. Б. Үгэ. В. Абьян.
3. Хэлэлгын абяанууд юу бии болгодог бэ?
А. Мэдүүлэлнүүдые. Б. Үгэнүүдые. В. Холбуулалнуудые.
4. Буряад хэлэнэй алфавидта хэды үзэг бэ?
А. 33. Б. 36. В. 35.
5. Алфавидай хэды үзэгын аялган үзэгүүд гэжэ нэрэтэйб?
А. 21. Б. 22. В. 24.
6. Хэды үзэг гансал абтаһан үгэнүүдтэ бэшэгдэдэг бэ?
А. 10. Б. 4. В. 6.
7. Хэды үзэг гансал үндэһэн буряад үгэнүүдтэ бэшэгдэдэг бэ?
А. 3. Б. 5. В. 1.
8. Хүнэй нэрэнүүд сооһоо тоо тэмдэглэһэн үгэ ологты.
А. Баяр. Б. Түмэн. В. Солбон.
9. Эдэ тусхайта нэрэнүүдэй алиниинь сэтгүүлэй нэрэ болоноб?
А. «Хараасгай». Б. «Толон». В. «Дүхэриг».
10. Али тусхайта нэрын һүүлэй аялган буряадшалжа бэшэгдэхэб?
А. Россия. Б. Москва. В. Иркутск.
11. Буряад хэлэндэ хэды дифтонг бийб?
А. 5. Б. 6. В. 4.
12. Али үгэдэнь –ээ бэшэгдэхэб?
А. Түүх.... Б. Түүрх.... В. Тэм...н.
13. Али үгэдэнь –эй бэшэгдэхэб?
А. Төөл... Б. Эш...н. В. Шэр....
14. Али үгэдэнь –үй бэшэгдэхэб?
А. Г...гүүлхэ. Б. Г...хэ. В. Г...наха.
15. Али үгэдэнь –ы бэшэгдэхэб?
А. Ш...раг. Б. Гараг.... В. Хүх....
16. Буряад хэлэндэ хэды хашалган абьян бийб?
А. 21. Б. 22. В. 23.
17. Хэды хашалган абьян гансал абтаһан үгэнүүдтэ хэрэглэгдэдэг бэ?
А. 4. Б. 5. В. 6.
18. Ямар үгэ соо гансал абтаһан үгэдэ бэшэгдэдэг хашалган байнаб?
А. Анзаһан. Б. Баабай. В. Велосипед.
19. Хашалган абяанууд ямар байдаггүйб?

- А. Хатуу. Б. Зөөлөн. В. Шанга.
20. Үгэ зүбөөр үгүүлхэ дүримүүдые үзэдэг хэлэн тухай эрдэмэй нэгэ хуби.
А. Графика. Б. Орфографи. В. Орфоэпи.
21. Булкаар, ручкаар, сумкаар- эдэ үгэнүүдтэ ямар удаан аялган үгүүлэгдэхэ ёһотойб?
А. Аа. Б. Ээ. В. Оо.
22. Али үгэ соонь илгaһан ь бэшэгдэхэб?
А.Под...езд. Б. Хар...я. В. Жэр...еэн.
23. Али үгэ соонь ь илгaһан тэмдэг болоноб?
А. Ольга. Б. Фельетон. В. Мүльһэн.
24. Алиниинь буряадаар бэшэгдэдэг абтаһан үгэб?
А. Бригада. Б. Хармаан. В. Литература.
25. Эдэ абтаһан үгэнүүдэй алиниинь хубилалтагүйгөөр бэшэгдэхэб?
А. Россия. Б. Якутск. В. Волга.
26. Баня, щётка, репа - эдэ абтаһан үгэнүүдые буряадшалжа бэшэхэдээ, **о, э, и** аялгануудые зүбөөр бэшэгты.
А. Бан... Б. Щётк... В. Реп....

Лексикологи.

1. Лексикэ гэжэ юун бэ?
А. Абтаһан үгэнүүд.
Б. Үндэһэн буряад үгэнүүд.
В. Хэлэнэй словарна бүридэл.
2. Үгэнүүдэй удха ямар толи соо хаража болохоб?
А.Орфографическа. Б.Тайлбарилһан. В Орфоэпическэ.
3. Хамтадаа нэгэ удха тэмдэглэдэг хоёр үгы юун гэдэг бэ?
А. Омонимууд. Б.Холбуулалнууд. В. Эхир гэнүүд.
4. Алиниинь эхир үгэ бэшэб?
А. Үбһэ ногоон. Б. Үбһэ эдьюлнэ. В. Адууһа мал.
5. Алиниинь эхир үгэб?
А. Тарган мал. Б. Мал хараха. В. Адууһа мал.
6. Эдэ эхир үгэнүүдэй алиниинь амһартада хамаатайб?
А. Түлээ залһан. Б. Аяга шанага. В. Хутага шүбгэ.
7. Сэбэр **нюур**, эшэхэ **нюур**, номой **нюур**-холбуулалнууд соо **нюур** гэжэ үгэ ямар болоноб?
А. Ганса удхата. Б. Хэдэн удхата. В. Олон удхата.
8. Нэгэ удхатай үгэнүүдые юун гэжэ нэрлэдэг бэ?
А. Ганса удхата. Б. Хэдэн удхата. В. Нэгэ удхата.
9. Ямар холбуулал соо шүдэн гэжэ үгэ сэхэ удхатайб?
А. Хурса шүдэн. Б. Тармуурай шүдэн. В. Борнойн шүдэн.
10. Алиниинь шэлжэһэн удхатай холбуулал бэ?
А. Булад хэлмэ. Б. Булад шудхалга. В. Булад зүрхэн.
11. Хэлэхэдэшье, бэшэхэдэшье адлинууд аад, тад ондоо удхатай үгэнүүд юун болодог бэ?
А. Синонимууд. Б. Антонимууд. В. Омонимууд.
12. Адли гү, али дүтэрхы удхатай үгэнүүдые юун гэдэг бэ?

А. Эхир үгэнүүд. Б. Синонимууд. В. Омонимууд.

13. Ямар үгэнүүд синонимууд болоногүйб?

А. Сомоо-хүри. Б. Гар-толгой. В. Сухал-уур.

14. Ардаг, агта, хүлэг, эмниг- эдэ синонимууд табан хушуу адуу малай алиндань хамаатайб?

А. Үхэртэ. Б. Адуунда. В. Тэмээндэ.

15. Бэе бээдээ харша удхатай үгэнүүдые юун гэдэг бэ?

А. Синонимууд. Б. Омонимууд. В. Антонимууд.

16. Ямар үгэнүүд антонимууд болохогүйб?

А. Эндэ-тэндэ. Б. Нарай-нялха. В. Үндэр-набтар.

Үгын бүридэл ба үгын бии бололго.

1. Үгын залгалтагүй хубие юун гэдэг бэ?

А. Залгабари. Б. Үндэхэн. В. Һуури.

2. Үгын Һуурида юуниинь ородоггүйб?

А. Үндэхэн. Б. Залгалта. В. Залгабари.

3. Эдээнэй алиниинь гараһан Һууритай үгэб?

А. Аяга. Б. Таабари. В. Далай.

4. Түрэл үгэнүүдые гаргаһан анхан Һууриие юун гэдэг бэ?

А. Һуури. Б. Залгалта. В. Үндэхэн.

5. Үгын үндэхэндэ залгагдажа, шэнэ үгэнүүдые бии болгодог хуби.

А. Залгабари. Б. Залгалта. В. Частица.

6. Таримал, зураг, сабшалан – эдэ үгэнүүдэй үндэхэнүүдые ологты.

А. Таримал. Б. Зураг. В. Сабшалан.

7. Тулуур- үгын Һуурида залгабари нэмэхэдэ, Һууриин Һүүлэй ямар түргэн аялган унааб?

А. А. Б. О. В. Э.

8. Малаагшан, элһелиг, тоһотой- залгабари, залгалта нэмэжэ бэшэхэдэ, үгэнүүдэй анхан Һуурида ямар үзэг унанхайб?

А. Г. Б. Т. В. Н.

9. Дабһан, толгой, сэмгэн, арһан –эдэ ямар хэлэлгын хуби үгэнүүдтэ тодо бэшэ аялганууд бэшэгдэнэгүйб?

А. Тоогой нэрэ. Б. Юумэнэй нэрэ. В. Дайбар үгэ.

10. Дэбһэ, шалга, тэмсэ, үргэ – эдэ ямар хэлэлгын хуби үгэнүүдтэ тодо бэшэ аялганууд бэшэгдэнэгүйб?

А. Үйлэ үгэ. Б. Түлөөнэй нэрэ. В. Зүйр үгэ.

Синтаксис, хоолойн аялга ба сэглэлтын тэмдэгүүд.

1. Удхаараа холбоотой үгэнүүдые юун гэдэг бэ?

А. Хөөрөөн. Б. Холбуулал. В. Мэдүүлэл.

2. Холбуулалнууд ехэнхидэ хэды үгэһөө бүридэдэг бэ?

А. Дүрбэн. Б. Гурбан. В. Хоёр.

3. Холбуулалай дулдыданги үгэдэ юунһээ асуудал табигдадаг бэ?

А. Шухала үгэһөө. Б. Гол үгэһөө. В. Тусхай үгэһөө.

4. Тэргэхэ буулгаба – холбуулалай гол үгэ ямар хэлэлгын хубиб?

А. Үйлэ үгэ. Б. Тэмдэгэй нэрэ. В. Дайбар үгэ.

5. Мэдүүлэл юунhээ бүридэдэг бэ?
А. Абянуудhаа. Б. Үгэнүүдhээ. В. Холбуулалнуудhаа.
6. Мэдүүлэлэй хүсөөр юун харуулагдадаг бэ?
А. Юумэн. Б. hанал бодол. В. Үйлэ.
7. Мэдүүлэлнүүд удхаараа ямар байдаг бэ?
А. Дүүрэхэн. Б. Хүсэд. В. Нэгэ янза.
8. Юумэн тухай юрэ мэдээсэхэн мэдүүлэлые ямар мэдүүлэл гэнэб?
А. Асууһан. Б. Хөөрэхэн. В. Идхahan.
10. Ямар нэгэн юумэн тухай һураһан мэдүүлэлые ямар мэдүүлэл гэнэб?
А. Асууһан. Б. Хөөрэхэн. В. Идхahan.
11. Хэн нэгэниие үйлэ дүүргүүлхээр баалаһан удхатай мэдүүлэлые ямар мэдүүлэл гэнэб?
А. Асууһан. Б. Хөөрэхэн. В. Идхahan.
12. Айл бүхэнэй үрхэхөө утаан бааяна. Хэлэгдэхэн зорилгоороо энэ ямар мэдүүлэл бэ?
А. Асууһан. Б. Идхahan. В. Хөөрэхэн.
13. Мүнөөдэрэй хэшээлдэ юу мэдэхэ болоод ерэхэб? Хэлэгдэхэн зорилгоороо энэ ямар мэдүүлэл бэ?
А. Хөөрэхэн. Б. Асууһан. В. Идхahan.
14. Хэн? Юун? гэхэн асуудалнуудта харюусадаг үгэ мэдүүлэлэй юун болоноб?
А. Үйлэдэгшэ. Б. Хэлэгшэ. В. Нэрлүүлэгшэ.
15. Нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоёр мэдүүлэлэй ямар гэшүүд болоноб?
А. Шухала. Б. Гол. В. Бодото.
16. Сагаан мори унаһан нэгэ үгытэй хүнэй басаган ерэхэ. (Онтохон). Мэдүүлэлэй грамматическа һууриенъ ологты.
А. Мори унаһан. Б. Басаган ерэхэ. В. Үгытэй хүнэй.
17. Гансал шухала гэшүүдхээ бүридэхэн мэдүүлэлые ямар мэдүүлэл гэнэб?
А. Богони. Б. Хуряангы. В. Тобшо.
18. Шухала болон юрын гэшүүдтэй мэдүүлэлые ямар мэдүүлэл гэнэб?
А. Дэлгэрэнгы. Б. Ута. В. Задагай.
19. Элирхэйлэгшэ, ушарлагша, нэмэлтэ- мэдүүлэлэй ямар гэшүүд бэ?
А. Туһалагша. Б. Юрын. В. Шухала.
20. Хазагай падежнүүдэй асуудалнуудта харюусадаг мэдүүлэлэй гэшүүн юун болодог бэ?
А. Элирхэйлэгшэ. Б. Нэмэлтэ. В. Ушарлагша.
21. Үйлын падежэй асуудалда харюусаһан нэмэлтые ямар нэмэлтэ гэдэг бэ?
А. Тэгшэ. Б. Зүб. В. Сэхэ.
22. Бусад падежнүүдэй асуудалнуудта харюусаһан нэмэлтые ямар нэмэлтэ гэдэг бэ?
А. Хазагай. Б. Сэхэ бэшэ. В. Сэхэ.
23. Мэдүүлэл соо Ямар? Али? Хэды? Хэдыдэхи? гэхэн асуудалнуудта харюусаһан юрын гэшүүниие юун гэдэг бэ?
А. Нэмэлтэ. Б. Элирхэйлэгшэ. В. Ушарлагша.
24. Үйлын саг, байра, шалтагаан, зорилго, арга гэхэ мэтые харуулдаг мэдүүлэлэй юрын гэшүүн юун гэжэ нэрэтэйб?
А. Нэрлүүлэгшэ. Б. Хэлэгшэ. В. Ушарлагша.

25. Мэдүүлэл соо нэгэ асуудалда харюусадаг, нэгэ үгэдэ хабаатай үгэнүүдые юун гэдэг бэ?

А. Шухала гэшүүд. Б. Юрын гэшүүд. В. Нэгэ түрэл гэшүүд.

26. Хэлэлгэ соо хүндэ гү, али ямар нэгэ юумэндэ хандаһые юун гэжэ нэрлэнэб?

А. Нэрлүүлэгшэ. Б. Хандалга. В. Юумэнэй нэрэ.

27. Хүнэй хэлэһэн үгэ хубилгангүй дамжуулһые юун гэдэг бэ?

А. Өөршэлэн хэлэлгэ. Б. Мэдүүлэл. В. Сэхэ хэлэлгэ.

28. Авторай үгын хойно, сэхэ хэлэлгын урда ямар сэглэлтэ табигдадаг бэ?

А. Хоёрложон точка. Б. Запятойтой точка. В. Ута зурлаа.

29. Сэхэ хэлэлгын хойно, авторай үгын урда ямар сэглэлтэ табигдадаг бэ?

А. Ута зурлаа. Б. Хаалта. В. Богони зурлаа.

30. Хоёр гү, али хэдэн хүнэй хөөрэлдөөе юун гэдэг бэ?

А. Сэхэ хэлэгэ. Б. Хөөрэлдөөн. В. Диалог.